TINERETUL ȘI LUMEA DE MÎINE

ADOLESCENȚII ȘI CULTURA
OPȚIUNI PENTRU TEATRU ȘI LECTURĂ

CUPRINS

Constantin SCHIFIRNEȚ

ADOLESCENȚII ȘI TEATRUL

Dumitru BAZAC

ORIZONTUL LECTURII ADOLESCENȚILOR

CUVÎNT ÎNAINTE

În ultimii ani s-au multiplicat preocupările pentru cunoaşterea, cu metodele şi procedeele investigaţiei concrete, a aspectelor psihosociologice ale contactului adolescenţilor cu cultura. În volumul de faţă prezentăm concluziile reieşite din două cercetări concrete întreprinse fiecare cu o metodologie proprie şi asupra unor eşantioane diferite de adolescenţi şcolari.

Fără îndoială că volumul pe care-l supunem atenţiei cititorului nu are pretenţia să acopere întreaga problematică pe care o presupune relaţia dintre adolescent şi cultură. Ne ocupăm de cultură mai ales printr-una din dimensiunile ei fundamentale : arta, scopul nostru fiind investigarea opţiunilor adolescenţilor pentru două dintre activităţile de cea mai veche tradiţie (teatrul şi lectura) în contextul multiplicării mijloacelor culturale.

După cum va reieşi din cele două lucrări incluse în acest volum, analiza opţiunilor pentru lectură *şi* teatru *include implicaţiile influenţei celorlalte activităţi artistice şi culturale asupra individului.*

Fiecare dintre cele două investigaţii are un caracter interdisciplinar; de aceea, fără a neglija dimensiunea estetică a celor două arte, analiza cuprinde aspecte psihosociologice ale relaţiei adolescentului şcolar cu teatrul sau lectura. Un loc important îl ocupă factorii care determină interesul pentru aceste activităţi culturale, căile de informare în problemele literaturii sau ale teatrului, obstacolele întîmpinate de spectatorul sau cititorul adolescent în frecventarea instituţiei teatrale sau în realizarea unei intense activităţi de lectură.

Nu facem decît să repetăm un adevăr deja cunoscut, că, deşi investigaţiile noastre au cuprins numai adolescenţi şcolari, din anumite şcoli şi localităţi, o parte din concluzii sînt valabile şi pentru alte colective în afară de cele cercetate, ca şi pentru contextul mai larg al relaţiei adolescenţilor cu cultura.

AUTORII

Constantin SCHIFIRNEŢ

ADOLESCENŢII ŞI TEATRUL

INTRODUCERE

1. DIMENSIUNI ALE CERCETĂRII PUBLICULUI ADOLESCENT DE TEATRU (DEFINIŢIE, OBIECTIVE, SCOP, IPOTEZE, METODOLOGIE)

Este un adevăr stabilit că teatrul a apărut din necesităţi umane reale. Prin teatru (ca, dealtfel, prin orice gen de artă) omul se transformă pe sine şi, în acelaşi timp, transformă lumea în care trăieşte. Opera de teatru este o realitate relativ autonomă. De aceea înţelegerea sensurilor ei, contactul cu spectacolul teatral nu sînt procese spontane.

Evoluţia artei a relevat, printre alte fenomene, şi schimbări puternice care au survenit în receptarea artistică, în sensul deplasării de la contactul spontan cu opera de artă la asimilarea tot mai conştientă a mesajului transmis de aceasta. S-a cristalizat, aşadar, o lume specifică a artei, în care se poate intra numai cu o pregătire specială şi aptitudini educate. Chiar şi în cazul în care obiecte ce reprezentau într-o anume epocă un fenomen sau un act social, curent sau cotidian, astăzi sînt percepute ca obiecte estetice. În acest sens, A. Malraux observa că o pictură sau o sculptură care a fost veacuri de-a rîndul documentul unei epoci sau element de cult, în momentul în care e expusă într-un muzeu, devine obiect estetic autonom. Din acest moment el trebuie „perceput" în alt mod, ca o adevărată operă de artă.

Apariţia unei lumi autonome a artei, care a devenit o realitate estetică aparte, a confirmat necesitatea unui mod organizat de a străbate această lume, deci implicit o educaţie estetică a societăţii, în care oamenii să înveţe cum să înţeleagă arta.

În teatru problema amintită are şi un alt aspect : opere dramatice scrise în alte timpuri sînt reinterpretate artistic, ele devenind de fapt mărturii ale frămîntărilor şi preocupărilor contemporanilor noştri. Dacă altădată *D'ale Carnavalului* sau *Regele Lear*, pentru a lua două exemple dintre cele mai concludente, reprezentau pentru o epocă un anumit tip de gîndire, astăzi spectacolele cu aceste piese comunică probleme care sînt ale noastre în forme scenice noi, care au capacitatea să surprindă şi să redea acelaşi conţinut regîndit şi reinterpretat de regizor, scenograf sau actor. Contactul cu operele clasice nu e simplu, el presupunînd o cunoaştere a aspectelor formale noi ale spectacolului teatral contemporan.

Artă prin excelenţă socială, teatrul a devenit obiect al cercetării sociale de puţin timp. Referiri la viaţa socială, la public există în cele mai prestigioase estetici. Analiza estetică cuprinde, printre elementele sale, şi receptarea artistică. Dar *cititorul, spectatorul nu receptează numai, sau*

nu în primul rînd, aspectele estetice ale operei de artă. Dealtfel, analizele estetice cuprind dezbateri despre teatru și public, ca entități în sine, relația dintre operă și spectator fiind dată de dimensiunea estetică a creației artistice care este receptată de public. Însăși noțiunea de public este definită prin estetic. În afara acestei dimensiuni nu poate fi conceput publicul.

Dezvoltarea teatrului, diversificarea mijloacelor sale de expresie, multiplicarea formelor și a concepțiilor regizorale, impuse de schimbările sociale, au determinat nașterea unui nou public sau chiar a mai multor publicuri. În aceeași sală, la reprezentarea aceleiași opere, participă mai multe categorii de public, cu preocupări și interese motivate de particularitățile lor psihosociologice, dimensiunea estetică asociindu-se cu alte elemente ale profilului spiritual al individului, care pot să aibă un rol determinant în opțiunea pentru teatru. Relevarea trăsăturilor caracteristice unui anume public de teatru se face prin cunoașterea concretă a indivizilor care-l alcătuiesc, prin sondarea opiniei acestuia în legătură cu diferitele aspecte ale vieții teatrale.

În ultimii ani au apărut studii și cercetări concrete referitoare la publicul de teatru. Cele mai multe dintre acestea sînt sinteze ale concluziilor reieșite din sondajele întreprinse asupra diferitelor publicuri. Problemele care s-au bucurat de atenția majorității cercetătorilor au fost : frecventarea teatrului, greutăți întîmpinate de spectator în frecventarea teatrului, categoria socială a spectatorului, genul preferat de teatru etc. Cît privește tineretul, a fost înglobat în categoria largă de public.

În cadrul unei cercetări efectuate pe un eșantion de muncitori, René Kaës a studiat problema imaginii culturii la această categorie socială. Autorul a relevat interesul pentru teatru la muncitorii francezi, preocuparea pentru teatru fiind mai mare la tineri [1].

În R.S.S. Estonă a fost întreprins un sondaj privind structura publicului de teatru, investigîndu-se printre altele repertoriul, factorii care influențează frecventarea unui teatru, gradul de cultură al spectatorilor, subliniindu-se ponderea însemnată pe care o are tineretul în ansamblul publicului de teatru [2].

Cercetătoarea poloneză Krystyna Gonet-Jasniska, în cadrul unei cercetări referitoare la participarea studenților la viața culturală, a relevat locul important pe care-l are teatrul în preocupările culturale ale studenților, în comparație cu arta plastică și muzica simfonică [3].

G. Lerbet, într-o investigație asupra timpului liber al tinerilor, a arătat locul pe care-l ocupă teatrul în structura loisirului la generația tînără din Franța [4]. În cadrul unei cercetări austriece s-a urmărit cunoaș-

[1] René Kaës, *Images de la culture chez les ouvriers français*, Editions Cujas, 1968.
[2] K. Kack, *Despre structura publicului de teatru eston*, Comunicare prezentată la al VII-lea Congres mondial de sociologie, Varna, 1970.
[3] Krystyna Gonet-Jasniska, *Uzdial studentow w odbiorze Kultury*, în Studia socio-logiczne, Wroclaw, Warszawa, Krakov, Gdansk, 1971, nr. 4.
[4] G. Lerbet, *Les loisirs de jeunes*, Ed. Universitaire, Paris, 1967.

terea preocupărilor pentru teatru la adolescenţii de diferite categorii sociale, în contextul orizontului lor cultural [5].

În ţara noastră asemenea cercetări sînt de dată recentă. S-a studiat de obicei ponderea teatrului în timpul liber al tinerilor, frecventarea teatrului, genul de piesă preferat. Asemenea investigaţii au efectuat H. Culea [6], Pavel Cîmpeanu [7], Ion Cerghit [8], Paul Caravia [9].

În cadrul Centrului de cercetări pentru problemele tineretului s-a efectuat în luna iunie 1970 investigaţia ale cărei concluzii le prezentăm, iar un grup format din Fred Mahler, Pavel Cîmpeanu şi Ştefana Steriade, care iniţial a cuprins şi pe P. Datculescu şi C. Schifirneţ, a studiat problema formării deprinderilor pentru teatru la un grup de elevi de la o şcoală profesională.

Cercetarea ale cărei concluzii le înfăţişăm în paginile acestei cărţi a avut ca obiect principal de studiu relaţia adolescentului licean cu teatrul, relaţie care este influenţată de contextul cultural şi social în care se desfăşoară, ea însăşi creînd o zonă socioculturală.

Problematica supusă cercetării a cuprins următoarele aspecte: repertoriul vizionat de adolescenţii şcolari, determinarea gradului de frecventare a teatrului, motivaţia frecventării teatrului, factorii care frînează contactul mai strîns cu teatrul, căi şi mijloace de informare asupra spectacolelor de teatru, factorii care au determinat formarea interesului pentru teatru, relaţia teatrului cu alte activităţi culturale (film, lectură etc.), preferinţele adolescenţilor pentru un anumit gen de teatru, opţiunile adolescenţilor privind orele de vizionare a spectacolelor de teatru, modalităţi de frecventare a teatrului etc.

După cum se poate observa şi din enumerarea sumară a problemelor investigate, cercetarea a sondat relaţia adolescentului licean cu teatrul, deci subiectul acestui capitol este *tînărul spectator şi nu teatrul ca artă, creaţie.*

În cercetare nu am neglijat însă un fapt fundamental: relaţia dintre spectator şi teatru este reciprocă, fiecare acţionînd asupra celuilalt şi influenţîndu-l. Spectatorul este un element indispensabil al vieţii teatrale, determinînd şi orientînd în mare măsură conţinutul şi forma spectacolului de teatru. La rîndul său, teatrul produce schimbări esenţiale în structura spirituală a spectatorului, modelîndu-i şi dezvoltîndu-i personalitatea. Această relaţie, spectator-teatru, face parte dintr-un context social, economic, cultural şi politic mai larg, a cărui influenţă acţionează

[5] Rosenmayr L., Kochheis Eva, Kreutz H., *Kulturelle Interessen von Jugendlichen*, Wien, Verlag Brüder Hollinek, München, Juventa Verlag, 1966.

[6] H. Culea, *Interesul pentru teatru*, în *Structura procesului cultural*, Edit. Academiei, 1971.

[7] Pavel Cîmpeanu, *Cultura generală şi cultura teatrală*, în *Teatrul şi tineretul*, Centrul de cercetări pentru problemele tineretului, Bucureşti, 1970.

[8] Ion Cerghit, *Mass-media şi educaţia tineretului*, Edit. didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1972.

[9] Paul Caravia, *Influenţa acţiunii culturale asupra unor aspecte ale comportamentului industrial şi urban* (raport de cercetare), 1971.

atît asupra spectatorului, cît și asupra teatrului, și în acest fel este reflectată și poate fi exprimată tocmai de relația amintită.

Investigația a insistat cu precădere pe un termen al relației — spectatorul adolescent.

De asemenea, specificăm că cercetarea s-a ocupat de aspecte referitoare la interesul elevilor pentru teatru, evaluînd, atît cît ne permite instrumentul de cercetare, și contextul cultural în care se manifestă acest interes.

Din tematica cercetată nu au lipsit referirile la interesul pentru alte activități culturale, însă acestora li s-a acordat o anumită pondere și numai în măsura în care au legătură directă cu teatrul și publicul școlar.

Așadar, datele concrete pe care le vom prezenta și interpretarea lor vizează interesul pentru teatru al unui grup socioprofesional (adolescenți liceeni).

În analiza noastră vom opera cu două noțiuni : teatrul și publicul adolescent de teatru.

Sociologic, teatrul este o instituție, un cadru al interacțiunii sociale. În acest spațiu psihosocial se formează publicul de teatru ; indivizii comunică, fuzionează sau se opun, se constituie grupuri, se stabilesc relații noi, se lărgește cîmpul de cunoaștere. Așa cum remarca R. Kaës, „teatrul este locul unei reprezentări sociale a raporturilor sociale" [10]. Dar nu numai atît.

Activitate culturală dintre cele mai vechi, teatrul a constituit, pentru fiecare epocă, un mijloc de formare specifică a omului. Alături de muzică, arta scenică a constituit și constituie încă o activitate înaltă. A merge la teatru înseamnă ceva neobișnuit, reprezintă un moment important în viața unui individ, indiferent de vîrstă. Teatrul este o ceremonie socială, care cere să fie respectate anumite reguli de comportament individual și social, diferite de cele ale existenței cotidiene.

Frecventarea teatrului este o opțiune conștientă, care nu e determinată de constrîngerile exterioare, de presiunile sociale. Spectatorul intră în sala de teatru acceptînd complicitatea cu actorul, cu regizorul, cu autorul piesei și trebuie să participe la ceea ce se întîmplă pe scenă sau în sală. „Eu devin un om al sălii de teatru (spectator) cînd am intrat în teatru cu bunăvoință, și această bunăvoință e voința de a conferi existență acestor ființe (actorii — *n.n.*, *C.S.*) și acestor lucruri care le înconjură" [11]. Spectatorul dispune în sala de spectacole de două judecăți de existență : judecata de existență cotidiană, banală, prin care el afirmă existența reală a lumii, și judecata de existență prin care el vede că personajele scenei există pentru el. De exemplu, eu văd că Ștefan cel Mare există, dar știu perfect că omul care există pe scenă, înaintea mea, e George Calboreanu, și aceasta pentru că eu merg la teatru să trăiesc

[10] R. Kaës, *Publics et participation ouvriers*, Esprit, nr. 5, 1965, p. 841.

[11] H. Gauthier, *De la communion au théâtre*, în *Théâtre et collectivité*, Bibliothèque d'esthétique, Editeur Flammarion, 1951, p. 5.

evenimentul care face existența lui Ștefan și să observ, să admir sau să critic pe omul care există pe un alt plan cînd îl joacă pe Ștefan și care nu e Ștefan, ci este George Calboreanu.

Poate mai mult ca în oricare alt mediu de cultură, la teatru omul e pus în fața unei suite de alternative, este obligat de propria-i conștiință să opteze pentru una din soluțiile pe care i le propune spectacolul.

Opera dramatică are, printre alte caracteristici, pe aceea de a *iluziona*, spectatorul ieșind pentru un timp (cel al spectacolului) din existența sa, pentru el singura realitate fiind cea de pe scenă, și pe aceea de a se identifica, de a împărtăși sentimentele și senzațiile personajelor; are loc un transfer de personalitate de pe scenă la spectatori. Dar în același timp, teatrul este și locul unde oamenii se confruntă cu ceilalți, constituind totodată preludiul pentru meditații asupra existenței lor.

Ce este publicul? Iată o noțiune greu de definit. Spuneam că nu există în fapt un public, ci publicuri. O definiție a publicului cuprinde trăsăturile comune ale acestor publicuri [12].

Despre publicul de teatru s-a vorbit și se vorbește încă prin opunere cu opera, cu creația, subliniindu-se decalajul care există între acești doi termeni, care în realitate nu pot exista separat, ci numai în relație. Un asemenea mod de a concepe publicul îl găsim, de exemplu, la M. Descotes. Pentru acest autor, publicul este o entitate absolută, în permanentă schimbare, care intră în sala de spectacole cu prejudecăți, cu aprecieri deja stabilite prin citirea cronicilor, opinia cunoscuților și a prietenilor. Maurice Descotes face o apreciere asupra spectatorului mediu de teatru, operînd cu o categorie importantă : succesul. Publicul se manifestă atunci cînd o operă are succes. Spectatorul mediu nu e avid de meditații filozofice, de subtilități stilistice ; el merge la teatru pentru a asculta o istorie. Ceea ce reține publicul dintr-un spectacol de teatru este maniera mai mult sau mai puțin frapantă prin care e provocată emoția. Piesa de teatru trebuie să fie, înainte de toate, această istorie bine tratată, bine povestită, aptă să satisfacă curiozitatea elementară, adică să se înțeleagă ceea ce se petrece pe scenă. „Marile succese de public nu depind de calitățile formale ale operei" [13], conchide autorul menționat.

Pentru Bernard Dort, publicul de teatru impune artei scenice noi formule de limbaj care să exprime nevoi și aspirații ale unui anume moment istoric, ale unui anumit om. Publicul actual, este de părere Dort, se interesează mai puțin de omul în general și este atras în mai mare măsură de problemele omului concret. De aici, necesitatea ca un spectacol să țină seama de condițiile de climă, rasă, temperament, mediu social. În acest sens, opera nu mai are semnificația eternității, situație care a impus creșterea rolului regizorului, care stabilește în ce manieră opera va fi văzută și înțeleasă de public. „Publicul raportează reprezentarea pe

[12] Pentru detalii, vezi Pavel Cîmpeanu, *Radio. Televiziune. Public*, Editura științifică, 1972 (capitolul „Publicul").

[13] Maurice Descotes, *Le public de théâtre et son histoire*, P.U.F., 1964, p. 348.

care o oferă actorii la ideea pe care și-o face despre fenomenul și imaginea pe care el o posedă. Ceea ce aplaudă publicul nu este reproducerea unei realități pe care el n-a observat-o direct, ci treapta de unire a imaginii pe care actorii o desenează în fața ochilor săi cu ideea pe care el (publicul — *n.n.*, *C.S.*) și-a format-o asupra faptului reprezentat pe scenă"[14].

Așadar, o definiție cuprinzătoare și satisfăcătoare a publicului este dificil de realizat. Adoptăm în lucrarea noastră definiția dată de G. Schülz, după care „publicul este o reuniune de oameni care se regăsesc înaintea scenei... Este o aglomerare de indivizi care diferă prin nivel de cultură și vîrstă, prin cerințele și receptivitatea lor, prin caracterul și mentalitatea lor, reflexe ale particularităților lor naționale și ale situației lor geografice"[15].

Cît privește publicul tînăr, elocvente sînt lucrările celor trei ediții ale simpozionului desfășurat în cadrul Festivalului spectacolelor de teatru pentru copii și tineret de la Piatra-Neamț. Majoritatea participanților au subliniat particularitățile publicului adolescent, evaluate însă, cu precădere, prin raportarea la teatrul pentru tineret[16]. Dezbaterile au arătat că existența unui teatru care să se adreseze numai tineretului nu poate fi admisă. Adolescenții au probleme specifice, au un comportament deosebit de cel al adulților, însă orice teatru care este bine realizat este apreciat de tineri.

Publicul tînăr are aspirații și motivații proprii, exprimate într-o cultură specifică. Reacțiile sale față de un spectacol sînt, uneori, deosebite de cele ale altor categorii socioprofesionale. Deci problema nu este teatrul pentru tineret, ci repertoriul teatrelor, care să cuprindă spectacole care exprimă contemporaneitatea. În măsura în care teatrul are capacitatea de a dezbate aspectele cele mai importante ale epocii, el capătă adeziunea publicului tînăr. Este legitim un teatru pentru copii, care au o *lume* proprie, un mod de a înțelege această lume. Adolescenții *nu au o lume proprie*, ci au probleme proprii, care sînt de fapt problemele generale ale individului uman și ale societății, particularizate, localizate de vîrsta adolescenților.

Ipotezele cercetării

1. Interesul pentru teatru este o componentă esențială a orizontului cultural și spiritual al adolescenților liceeni, interes care exprimă necesități și trebuințe proprii personalității (în formare și deci foarte mobilă și schimbătoare) a adolescentului. Elevii se adresează teatrului pentru a-și satisface cerințe dintre cele mai diverse.

[14] Bernard Dort, *Conditions sociologiques de la mise en scène théâtrale*, în *Littérature et société*, 1964, p. 82.

[15] Günther Schülz, *Le public*, în *Le théâtre dans le monde*, vol. 17, 1968, p. 7.

[16] Vezi *Teatrul și tineretul* (coordonator O. Bădina), Centrul de cercetări pentru problemele tineretului, București, 1970.

2. Există o interdependenţă între tipurile de activităţi culturale frecventate de adolescentul licean. Motivaţia preocupărilor pentru un gen de cultură este influenţată de această interdependenţă.

3. Mijloacele comunicaţiilor de masă (radio, televiziune, film) au o influenţă puternică asupra adolescentului, influenţă al cărei efect se repercutează şi asupra interesului pentru teatru, în sensul stimulării interesului pentru teatru. De obicei se consideră că interesul pentru teatru este frînat de mijloacele comunicaţiilor de masă.

4. Şcoala constituie mijlocul fundamental de formare şi dezvoltare a orizontului cultural, a deprinderilor culturale. Influenţa şcolii asupra educaţiei adolescenţilor, în raport cu teatrul, se concertează cu activitatea altor factori, care pot să frîneze sau să dinamizeze acţiunea procesului de învăţămînt.

5. Publicul adolescent licean, deşi este omogen (din punctul de vedere al statusului său şcolar), se diferenţiază în funcţie de indicatorii psihosociali de bază : sex, categorie socială, vîrstă etc. şi chiar de indicatori ce ţin de învăţămînt : an de studii, secţie, liceu.

După cum se poate observa din prezentarea ipotezelor, cercetarea analizează problematica interesului pentru teatru la adolescenţii liceeni. Pentru că nu avem încă o cercetare statistică pe un grup socioprofesional, se încearcă o radiografiere a situaţiei frecventării teatrului. Pornind de la realitatea evidenţiată de sondajul nostru, sînt relevate o serie de aspecte psihosociale ale relaţiei adolescent-teatru.

Metodologia de cercetare

Pentru realizarea obiectivelor pe care şi le-a propus cercetarea, am utilizat ca mijloc principal de cunoaştere a opiniilor elevilor chestionarul.

Avînd în vedere faptul că pe un asemenea eşantion nu s-au întreprins cercetări şi deci nu dispuneam de o situaţie generală a interesului pentru teatru, am considerat că prin procedeul sondajului vom obţine informaţiile necesare unei analize globale, dar complexe privind opţiunea pentru teatru a adolescenţilor liceeni. O pretestare a majorităţii întrebărilor din chestionar s-a făcut în mai 1969 [17].

Întrebările adresate subiecţilor s-au clasat în întrebări de opinie, factuale şi motivaţionale. Un grup de întrebări cerea subiectului să indice mai mult de un răspuns (maximum trei răspunsuri) şi să ordoneze răspunsurile în ordinea pe care o consideră că reflectă situaţia concretă în

[17] O parte din concluziile reieşite din analiza datelor din 1969 sînt cuprinse în *Teatrul, parte a activităţii culturale a tinerilor; Teatrul şi tineretul*, volum editat de Centrul de cercetări pentru problemele tineretului, Bucureşti, 1970.

care se află el. Astfel, un răspuns putea fi indicat ca fiind de primă importanţă de către un subiect, dar de importanţă secundară de către alt subiect.

În cazul motivaţiei frecventării teatrului am realizat asocieri între nivelul fundamental (care cuprinde răspunsurile indicate ca fiind de primă însemnătate) cu celelalte două niveluri secundare ale răspunsurilor, obţinînd în acest fel nu numai ponderea unui anume răspuns în cadrul unui nivel, ci şi ponderea corelaţiilor între nivelurile de răspunsuri.

Vom avea în cursul analizei trei tipuri de opinii[18]: *dominante* (un anume tip de răspuns apare la majoritatea celor investigaţi şi deci curba e unimodală); *difuze* (toate răspunsurile la o întrebare apar în aceeaşi frecvenţă); *polarizate* (două sau mai multe răspunsuri sînt permanente; curba este bi sau trimodală).

Sondarea celor 1 223 de elevi s-a făcut în cadrul clasei, prin autoînregistrare colectivă, sub supravegherea a doi cercetători. Subliniem că întreaga activitate de elaborare a eşantionului pentru fiecare liceu, de înregistrare a datelor, de explicare subiecţilor a regulamentului de desfăşurare a sondajului a fost realizată numai prin aceşti doi cercetători, care cunoşteau particularităţile psihosociologice ale grupului investigat. Apreciem că în acest fel s-a diminuat posibilitatea unei „diversităţi" a modalităţilor de contact cu subiecţii (pentru că, oricît de bine ar respecta regulile, operatorul are totuşi personalitatea lui), existînd acelaşi mod de prezentare în toate colectivele cercetate. Dealtfel, remarcăm faptul că numai doi elevi nu au voit să participe la sondaj.

În afară de chestionar am mai utilizat ca procedee: observaţia (directă şi indirectă), participarea la unele activităţi din unele şcoli investigate, la spectacole la care participau numai elevi, discuţii cu grupuri de elevi asupra activităţii culturale.

Metode de prelucrare şi de analiză folosite

Datele culese în chestionarele completate de subiecţi au fost codificate şi apoi prelucrate prin sistem electronic, obţinîndu-se tabelele de prezentare care au cuprins cifre absolute, cifre relative şi indicatori sintetici.

Tabelele au avut forma cu dublă intrare a tabelului clasic de contingenţă şi au fost construite atît pentru întregul eşantion, cît şi pentru o serie de subeşantioane obţinute prin clasificarea prealabilă a întregului material, în funcţie de diferite variabile (sex, tip de şcoală, clasă, medie profesională etc.).

Variabilele utilizate pentru stabilirea legăturii şi pentru măsurarea influenţelor au fost calculate pentru punctele de variabilitate din chestionar considerate semnificative.

[18] Această terminologie a fost folosită pentru prima dată de Serge Moscovici, în *La psychanalyse, son image et son public*, Paris, P.U.F., 1961 (cf. René Kaës, *Images de la culture chez les ouvriers français*, p. 72).

2. DATE DESPRE EŞANTION[19]

Cum au fost aleşi elevii investigaţi

Elevii cuprinşi în cercetare au constituit 3,6% din populaţia şcolară existentă în liceele din Bucureşti în anul 1969—1970. Cei 1 223 de elevi investigaţi provin din licee de diferite tipuri, din care 544 au fost băieţi (44%) şi 679 fete (56%), respectîndu-se proporţia reală între sexe cu o abatere de +3% la băieţi şi —3% la fete. Eşantionul a cuprins elevi de la liceele : Sadoveanu, Şincai, nr. 43, T. Vladimirescu, George Coşbuc, Liceul economic nr. 3, Liceul energetic, Liceul M.I.U. şi Liceul de arte plastice. Am cercetat numai liceeni din Bucureşti deoarece ne-a interesat cunoaşterea interesului pentru teatru la adolescenţii care trăiesc într-un mediu cultural complex, cu o varietate de mijloace culturale şi cu un număr mare de teatre.

Persoanele investigate au fost alese prin selecţie întîmplătoare nerepetată a claselor întregi, clasele de elevi fiind considerate unităţi de cercetare. Numărul elevilor este diferit de la o şcoală la alta, pe de o parte în funcţie de numărul total al elevilor înscrişi la respectivul tip de liceu, pe de altă parte în funcţie de numărul elevilor înscrişi în şcoala respectivă. Astfel, din cei 1 223 de elevi care au răspuns, 922 erau elevi ai liceelor teoretice (75%), 171 ai liceelor industriale (14%), 101 elevi de la Liceul economic (8%) şi 29 de elevi de la Liceul de arte plastice (3%). Această structură a eşantionului corespunde în linii generale structurii totale a elevilor bucureşteni (vezi tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1

Structura elevilor bucureşteni pe tipuri de şcoli la începutul anului şcolar 1969 – 1970

Tipul şcolii	Total elevi	%	Eşantion	%	Selecţie %
Licee teoretice	26 961	*80*	922	*75*	*3,4*
Licee industriale	3 878	*12*	171	*14*	*4,4*
Licee economice	1 851	*6*	101	*8*	*5,4*
Licee de artă plastică	829	*2*	29	*3*	*3,5*
Total	33 519	*100*	1 223	*100*	*3,6*

În ce priveşte componenţa eşantionului pe cei trei ani de studiu, aceasta respectă structura pe ani de studii a elevilor bucureşteni în totalitatea lor, elevii fiind aproximativ repartizaţi în proporţie egală între cei trei ani de studiu (vezi tabelul nr. 2).

[19] Eşantionul a fost conceput de Gabriela Cresin, care ne-a dat un sprijin important şi în elaborarea acestui subcapitol.

Tabelul nr. 2

Structura elevilor bucureşteni pe ani de studii la începutul anului şcolar 1969 – 1970

Anul de studii	Total elevi	%	Eşantion	%	Selecţie %
I	11 034	*33*	414	*34*	*3,7*
II	11 862	*35*	416	*34*	*3,5*
III	10 623	*32*	393	*32*	*3,7*
Total	33 519	*100*	1 223	*100*	*3,6*

Elevii de la liceele teoretice au fost aleşi proporţional de la secţia reală şi umanistică pentru anii de studii II şi III. Secţia reală a fost reprezentată de 340 de elevi (55%), iar secţia umanistică de 281 de elevi (45%).

În ce priveşte vîrsta celor care au răspuns la anchetă se poate, de asemenea, afirma că structura eşantionului reflectă repartiţia reală a elevilor din Bucureşti (vezi tabelul nr. 3).

Tabelul nr. 3

Structura eşantionului după vîrsta şi sexul persoanelor cercetate

Vîrsta	Total	%	Băieţi	%	Fete	%
16 ani şi sub 16 ani	502	*41*	232	*43*	270	*40*
17 ani	398	*33*	166	*30*	232	*34*
18 ani sau mai mult	323	*26*	146	*27*	177	*26*
Total	1 223	*100*	544	*100*	679	*100*

Se constată că numărul elevilor cercetaţi scade odată cu vîrsta, de la 41% pentru elevii de pînă la 16 ani pînă la 26% pentru elevii de 18 ani sau mai mult, situaţie explicabilă prin faptul că anul IV nu a fost cuprins în eşantion. Proporţia băieţilor de 16 ani este ceva mai ridicată (43%) decît media, iar proporţia fetelor este ceva mai coborîtă (40%). La vîrsta de 17 ani au fost cercetate relativ mai multe fete (34%) decît băieţi (30%), pentru ca elevii de 18 ani şi peste să fie în proporţie aproape egală. Această situaţie se păstrează pentru toate tipurile de licee (vezi tabelul nr. 4).

Întrebaţi asupra profesiunii tatălui, elevii cercetaţi au dat răspunsurile din tabelul nr. 5.

Se constată că, dintre elevii investigaţi, atît pe total, cît şi pe fiecare sex în parte, cei mai mulţi au fost fii de muncitori (25%), fii de funcţionari (20%) şi fii de medici sau ingineri (14%). Cel mai puţin reprezentaţi au fost fiii de cadre didactice (2%) şi de ţărani (4%).

Tabelul nr. 4

Structura eșantionului în funcție de tipul școlii și de vîrsta elevilor investigați

Tipul școlii	Total	16 ani	%	17 ani	%	18 ani	%
Licee teoretice	922	380	*41*	306	*33*	236	*26*
Licee industriale	171	72	*42*	45	*26*	54	*32*
Licee economice	101	38	*38*	38	*38*	25	*24*
Licee de artă plastică	29	12	*41*	9	*31*	8	*28*
Total	1 223	502	*41*	398	*33*	323	*26*

Tabelul nr. 5

Profesiunea tatălui elevilor investigați

Profesiunea tatălui	Total	%	Băieți	%	Fete	%
muncitor	306	*25*	123	*23*	183	*27*
țăran (agricultor)	47	*4*	18	*3*	29	*4*
maistru, tehnician	96	*8*	46	*8*	50	*8*
funcționar	242	*20*	111	*20*	131	*19*
medic, inginer	172	*14*	86	*16*	86	*13*
profesor, învățător	24	*2*	9	*2*	15	*2*
funcționar superior	75	*6*	35	*6*	40	*6*
personal de serviciu	4	—	3	*1*	1	—
alte profesiuni	230	*19*	102	*19*	128	*19*
fără tată	27	*2*	11	*2*	16	*2*
Total	1 223	*100*	544	*100*	679	*100*

În funcție de liceele în care s-au aplicat chestionarele, repartizarea elevilor după profesiunea tatălui urmează distribuția din tabelul nr. 6.

Tabelul nr. 6

Profesiunea tatălui elevilor investigați (pe tip de liceu)

Profesiunea tatălui	Total	%	Licee teoret.	%	Licee ind.	%	Licee econ.	%	Licee arte	%
muncitor	306	*25*	182	*20*	88	*51*	36	*35*	—	—
țăran	47	*4*	4	—	29	*17*	14	*14*	—	—
maistru, tehnician	96	*8*	76	*8*	14	*8*	4	*4*	2	*7*
funcționar	242	*20*	213	*23*	8	*5*	16	*16*	5	*17*
medic, inginer	172	*14*	158	*17*	4	*2*	—	—	10	*35*
profesor, învățător	24	*2*	18	*2*	1	*1*	2	*2*	3	*10*
funcționar superior	75	*6*	62	*7*	5	*3*	6	*6*	2	*7*
pers. de serviciu	4	—	1	—	2	*1*	1	*1*	—	—
alte profesiuni	230	*19*	189	*21*	13	*8*	21	*21*	7	*24*
fără tată	27	*2*	19	*2*	7	*4*	1	*1*	—	—

La liceele industriale cei mai mulți elevi sînt fii de muncitori (51%); dacă la aceștia se adaugă elevii fii de țărani (17%), proporția acestora între elevii liceelor industriale ajunge la 68%, deci la mai mult de două treimi. O situație asemănătoare se constată la liceele economice, la care elevii fii de muncitori și de țărani sînt în proporție de 49%. La acest tip de liceu este însă ceva mai mare proporția de fii de funcționari (16%), aceștia continuînd deci profesiunea tatălui.

În liceele teoretice, proporția relativ cea mai mare o au elevii fii de funcționari (23%), urmați de elevii fii de muncitori (20%) și de elevii fii de medici sau ingineri (17%). Elevii fii de țărani au fost foarte slab reprezentați (numai 4 elevi).

La liceele de artă ponderea relativ cea mai mare o dețin elevii fii de medici sau ingineri (35%), urmați de elevii fii de funcționari (17%) și de cadre didactice (10%). De remarcat că, la Liceul de artă plastică, între elevii investigați nu a fost nici un fiu de muncitor sau de țăran.

În cadrul liceelor teoretice, în funcție de secția la care sînt înscriși și de profesiunea tatălui, distribuția elevilor se prezintă ca în tabelul nr. 7.

Tabelul nr. 7

Profesiunea tatălui elevilor investigați (pe secții, în cadrul liceelor teoretice)

Profesiunea tatălui	Total	%	Secția			
			reală	%	umanistică	%
muncitor	119	*19*	52	*15*	67	*24*
țăran	2	—	—	—	2	*1*
maistru, tehnician	56	*9*	31	*9*	25	*9*
funcționar	148	*24*	79	*23*	69	*25*
medic, inginer	107	*17*	75	*22*	32	*11*
profesor, învățător	12	*2*	8	*3*	4	*1*
funcționar superior	38	*6*	19	*6*	19	*7*
personal de serviciu	1	—	1	—	—	—
alte profesiuni	122	*20*	65	*19*	57	*20*
fără tată, nu răspund	16	*3*	10	*3*	6	*2*
Total	621	*100*	340	*100*	281	*100*

Majoritatea elevilor investigați au declarat că în anul precedent au obținut medii peste 7 (80%), în special între 7 și 8,99 (61%). Numai 2% dintre elevii cercetați au declarat că repetă anul.

Medii mai mari au declarat că au obținut în anul precedent elevii înscriși în primul an de studii (deci la concursul de admitere în școală): o treime din ei obținuseră medii între 9 și 10. Proporția acestora scade în anul II (deci media din anul I) la 10% și în anul III (deci media din anul II) la 9%.

În schimb, proporția elevilor cu note între 5 și 7 și a celor cu medii între 7 și 9 crește de la anul I la anul III de la 4 la 22%, respectiv de la

56 la 64%. De remarcat că proporția cea mai mare de elevi repetenți apare în anul II (4%).

Alte date referitoare la elevii investigați

a) Marea majoritate a elevilor au declarat că locuiesc la părinți (87%). Urmează, în ordine, cei care locuiesc în gazdă la rude sau la persoane străine (8%), apoi cei care stau la internat (3%), iar 2% fac navetă zilnică. Dintre elevii care stau la internat, jumătate sînt înscriși la liceele economice și jumătate la liceele industriale; toți elevii de la Liceul de arte plastice locuiesc la părinți. Două treimi din elevii care fac naveta sînt înscriși la liceele teoretice. Dintre elevii de la liceele industriale și economice, numai jumătate locuiesc cu părinții; un sfert din ei stau în gazdă la rude sau la persoane străine, iar restul stau la internat sau fac naveta. Nici un elev de la liceele teoretice, din eșantionul cercetat, nu locuiește la internat.

b) Întrebați asupra profesiunii pe care ar vrea s-o practice în viitor, elevii investigați au răspuns în proporție de 97%, iar răspunsuri concrete au dat 86%, diferența de 11% afirmînd că încă nu s-au decis asupra acestei chestiuni. Elevii se îndreaptă în special spre profesiunile cu caracter tehnic (inginer, arhitect, tehnician) — 41%, spre activitatea didactică sau de cercetare științifică — 14%, spre medicină — 9% și spre profesiunile cu caracter economic — 6%. O caracteristică aproape generală este exprimarea intenției de a urma cursurile învățămîntului superior; dintre elevii care au răspuns la întrebarea asupra profesiunii dorite, numai 9% vor să devină tehnicieni, adică personal cu calificare medie (în afară de cei încadrați la „alte profesiuni", care nu pot fi defalcați din acest punct de vedere).

Opțiunile elevilor de la liceele teoretice, din anii II și III, care sînt împărțiți în secțiile reală și umanistică se deosebesc unele de altele în funcție de profilul secției pe care o urmează. Elevii înscriși la secția reală se îndreaptă cu predilecție spre profesiunile tehnice (47%), iar cei de la secția umanistică spre activitatea didactică și de cercetare (35%) și medicină (19%). Pe de altă parte, elevii înscriși la liceele de specialitate aspiră în general spre profesiunea pe care și-au ales-o înscriindu-se în liceul respectiv. Dintre elevii înscriși la liceele economice, 50% declară că doresc să devină economiști, iar din cei înscriși la liceele industriale, 65% vor să devină ingineri sau tehnicieni. De remarcat că, dintre aceștia, două treimi vor să devină tehnicieni, deci se declară satisfăcuți de nivelul de pregătire oferit de liceul pe care îl urmează.

c) 95% dintre elevii investigați sînt membri ai Uniunii Tineretului Comunist. În anul I procentul uteciștilor este sub media pe eșantion. Între licee nu există diferențe însemnate.

Eșantionul pe care noi l-am cercetat este reprezentativ pentru populația școlară liceană din București. În elaborarea eșantionului s-a

avut în vedere tipul de liceu, secția (umanistică sau reală), sexul. Profesiunea tatălui nu a constituit o premisă în conceperea eșantionului. Analiza diferitelor aspecte ale publicului adolescent de teatru implică însă și profesiunea tatălui, deoarece considerăm că aduce elemente importante în cunoașterea profilului cultural al unei populații școlare, chiar dacă selecția elevilor investigați nu a avut în vedere și această variabilă. Dealtfel, prezentarea datelor cercetării ne arată că structura socială a eșantionului reflectă structura socială națională, cu excepția doar a reprezentării mai slabe a copiilor de țărani, și datorită faptului că în județele limitrofe capitalei numărul de licee este, în general, satisfăcător și are capacitatea de a cuprinde pe majoritatea elevilor din aceste județe [20].

[20] Un sprijin prețios în activitatea de investigare a elevilor liceeni am primit din partea conducerii liceelor din București: M. Sadoveanu, Gh. Șincai, George Coșbuc, T.Vladimirescu, nr. 43, a Liceului economic nr. 3, a Liceului industrial energetic, a Liceului Ministerului Industriei Ușoare, a Liceului de arte plastice. Tuturor elevilor care au răspuns la sondaj, tuturor profesorilor și conducerilor școlilor investigate le mulțumim și pe această cale. La culegerea datelor au mai participat: Gabriela Cresin, Valeriu Grama, Fred Mahler, care ne-au dat sugestii prețioase și pentru elaborarea lucrării pe care o prezentăm cititorilor. De asemenea, lucrarea a fost citită de Septimiu Chelcea, Cătălin Mamali, Margareta Moldoveanu, Octavian Neamțu, Paul Sterian, care au făcut observații utile pentru autor. Le mulțumim tuturor și cu această ocazie.

CAPITOLUL I

INTERESUL PENTRU TEATRU AL ADOLESCENȚILOR LICEENI

Se discută mult în ultimul timp despre interesul tineretului pentru teatru, insistîndu-se mai ales pe ideea că acest interes ar fi în continuă scădere, aducîndu-se drept argumente situația unor săli goale de teatru, cu reprezentări prestigioase, subliniindu-se că publicul tînăr, atras de alte activități culturale, neglijează teatrul. Se vizează cu precădere publicul școlar, avîndu-se în vedere că tinerii care-l alcătuiesc sînt într-un proces sistematic și competent de instruire și educație, viața lor „profesională" desfășurîndu-se în lăcașe ale culturii și deci în mod firesc trebuind să constituie un public constant al teatrului.

Problema are două aspecte : frecventarea instituției teatrale ; interesul pentru teatru ca operă de artă, ca operă culturală.

Investigația noastră a avut ca obiectiv sondarea problemei pusă mai sus și aduce argumente care arată că, cel puțin, tineretul studios din licee manifestă interes pentru teatru. Investigația noastră a reliefat interesul pentru teatru la aproape toți subiecții investigați. Din eșantionul cercetat, numai 2% (24 de elevi) declară că nu-i interesează teatrul. Teatrul constituie, așadar, un important punct de concentrare a preocupărilor culturale și spirituale ale elevilor liceeni.

Datele rezultate din investigația concretă ne reliefează însă că acest interes pentru teatru se manifestă în mod specific în funcție de o serie de factori. Dacă se constată existența acestui interes, el nu se manifestă însă în același grad la toți elevii cercetați.

Contactul cu teatrul nu se face numai direct prin frecventarea unei instituții teatrale, o parte dintre subiecți vizionînd spectacolele de teatru numai la televiziune sau audiind emisiunile de teatru ale radioului.

1. FRECVENTAREA TEATRULUI

Din eșantionul investigat, 365 de elevi (30%) au afirmat că nu au vizionat nici un spectacol de teatru în stagiunea 1969—1970.

Dintre cei care au afirmat că au frecventat teatrul, majoritatea au arătat că au mers o dată sau de două ori [21]. Situația gradului de frecventare a instituției teatrale în stagiunea 1969—1970 este următoarea : o dată 19%, de două ori 19%, de trei ori 16%, de patru ori 15%, de cinci ori 10%, de peste șase ori 14%, nu răspund 7%.

[21] Într-o cercetare efectuată de G. Lerbet pe 598 de tineri, s-a relevat că 80% dintre liceeni frecventează anual teatrul mai mult decît o dată.

Aceste proporții variază în cazul liceelor, frecvența mai ridicată a contactului cu teatrul remarcîndu-se la unele licee teoretice (Șincai, Tudor Vladimirescu) și la arte plastice.

Cît privește restul variabilelor, deosebirile nu sînt prea mari. Este totuși de semnalat că fetele merg ceva mai mult decît băieții la teatru, iar elevii de la secția umanistică frecventează în proporție relativ mai mare teatrul față de ceilalți elevi.

Proporția celor care nu au frecventat o instituție teatrală în stagiunea cercetată variază în funcție de o serie de variabile psihosociale.

Pe sexe, se constată că băieții în proporție mai mare (36%) decît fetele (24%) nu au mers la teatru în stagiunea pe care am supus-o cercetării.

Pe licee, este evidentă deosebirea care există între liceele teoretice și liceele de specialitate (excepție arte plastice); la acestea din urmă procentul elevilor care nu au frecventat teatrul este cu mult mai ridicat (50% față de numai 24% — la liceele teoretice).

Cît privește vîrsta, numai la elevii de 15 ani există un procent ridicat (42%) de adolescenți care nu au frecventat teatrul. Cu cît vîrsta crește, proporția elevilor care nu merg la teatru scade. Poate fi acesta un semn al maturității gîndirii și al creșterii sensibilității adolescentului care se apropie de perioada tinereții?

Datele cercetării confirmă ipoteza că, cel puțin pentru elevii liceeni, teatrul constituie o preocupare importantă odată cu lărgirea orizontului de cultură.

Deși diferențele sînt mici, este de subliniat că la liceele teoretice numai 18% dintre elevii de la secția umanistică nu au mers la teatru în stagiunea amintită, spre deosebire de elevii de la secția reală și de cei din anul I (care nu sînt grupați în secții), unde proporțiile sînt mai ridicate (24% și, respectiv, 29%).

Elevii din anul I (de la toate tipurile de licee) în proporție de aproape 40% nu merg la teatru. La anii II și III proporția este mai mică (27% și, respectiv, 25%).

Aceste 3 variabile: vîrsta, secția, anul de studii, reliefează rolul important pe care-l joacă școala în frecventarea teatrului de către elevi. Media profesională nu constituie un factor de diferențiere.

Cel mai important factor de diferențiere este proveniența socială a subiecților investigați. Situația celor care declară că nu au mers la teatru în stagiunea 1969—1970 se structurează din punct de vedere al profesiunii tatălui în felul următor [22]: țăran 70%, muncitor 39%, funcționar 31%, maistru 26%, funcționar superior 23%, intelectual 22%, alte profesiuni 21%.

La fiii de țărani se constată un mare procent de elevi care nu au frecventat teatrul în stagiunea cercetată. La fel și la fiii de muncitori și

[22] Calcularea procentelor s-a făcut prin raportarea la numărul total de subiecți care alcătuiesc un grup social (țăran, muncitor, funcționar etc.). În categoria muncitori am inclus și personalul de serviciu. În categoria intelectuali am inclus cadre didactice, medici, ingineri.

funcţionari. Analiza provenienţei sociale a elevilor care nu merg la teatru ne dezvăluie importanţa pe care o are familia, locul pe care-l ocupă mediul cultural în care s-a format adolescentul în stimularea preocupărilor pentru vizionarea spectacolelor de teatru în cadrul unei instituţii teatrale.

Deci variabilele psihosociale de bază evidenţiază o serie de deosebiri, frecventarea teatrului fiind dependentă de o serie de condiţii, chiar în cadrul unui eşantion relativ omogen (în cazul nostru, elevi liceeni din capitală).

2. INTERESUL PENTRU TEATRU

Interesul pentru teatru nu se reduce la frecventarea teatrului. Se manifestă o preocupare pentru spectacolul de teatru realizat prin alte mijloace din afara instituţiei teatrale, fapt demonstrat şi de cercetarea amintită.

Am sondat acest interes prin două întrebări : una care se referea la o situaţie reală şi alta care viza o situaţie imaginată privind opţiunea pentru mijlocul de contact cu teatrul.

Astfel am adresat elevilor o întrebare referitoare la spectacolele de teatru vizionate în luna dinaintea momentului investigării concrete, adică în luna mai 1970. Întrebarea a fost formulată în acest mod pentru a determina interesul pentru teatru în condiţiile unei perioade deosebite de altele, prin faptul că programul şcolar şi extraşcolar al elevilor era absorbit de pregătirea pentru teze. Posibilităţile de răspuns indicau ca modalitate de contact cu teatrul în acea lună : instituţia teatrală, radioul, televiziunea, instituţia teatrală şi radioul, instituţia teatrală şi televiziunea, radioul şi televiziunea, radioul, televiziunea şi instituţia teatrală.

Situaţia răspunsurilor este următoarea : televiziune 31 %, televiziune şi radio 17 %, teatru, televiziune şi radio 13 %, teatru 9 %, teatru şi televiziune 8 %, radio 4 %, teatru şi radio 2 %, nu au văzut nici un spectacol de teatru în luna respectivă 13 %, nu-i interesează teatrul 2 %.

Deci mijloacele comunicaţiilor de masă (radio şi televiziune) deţin un loc important în răspunsurile elevilor. Dealtfel, combinînd cifrele indicate mai sus, reiese că 69 % din subiecţii investigaţi au vizionat teatru la televiziune, 36 % au audiat emisiunile radiofonice de teatru şi 32 % au vizionat spectacole de teatru într-o instituţie teatrală.

Aceste date ne arată, pe de o parte, că lipsa de timp (datorită perioadei foarte aglomerate) a determinat o slăbire a interesului pentru spectacolul de teatru în sală, iar pe de altă parte ne demonstrează existenţa unui număr important de elevi liceeni care au un interes stabil şi permanent pentru spectacolul de teatru propriu-zis, care se manifestă indiferent de particularităţile unei anumite perioade de timp. Corelînd răspunsurile la întrebarea pe care o analizăm cu întrebarea dacă a fost sau nu la teatru în ultimul an (stagiunea 1969—1970), a reieşit că 21 % din lotul celor 365 elevi care nu au vizionat nici un spectacol la teatru nu au avut în

același an nici un contact cu teatrul, restul de 79% dintre aceștia au vizionat sau audiat teatru la televiziune și radio în perioada stagiunii 1969–1970.

Interesul pentru teatru la adolescenții liceeni este orientat cu precădere spre spectacolul de teatru jucat în sală. Dealtfel, în imaginea multor elevi teatrul se identifică în întregime cu teatrul prezentat pe o scenă într-o sală, unde are loc o comunicare directă între public și actori.

În același timp există un grup de adolescenți care optează pentru mijloacele moderne de comunicație (televiziune, radio) drept căi de contact cu teatrul.

Deși proporția este mică, totuși este simptomatică situația unor elevi care nu au avut pe perioada de un an nici un contact cu teatrul. Aceasta arată că, deși există interes pentru această artă, unii dintre elevi nu au încă suficiente deprinderi pentru ca interesul lor pentru arta dramatică să se manifeste prin frecventarea teatrului folosind fie instituția teatrală sau mijloacele comunicațiilor de masă.

A doua întrebare adresată elevilor investigați a avut ca scop relevarea interesului pentru mijlocul de contact cu teatrul, avînd ca punct de pornire o piesă de teatru transmisă în același timp pe diferite canale.

Întrebarea este formulată astfel: dacă ar trebui să alegi între o piesă care este jucată la teatru, care este transmisă la radio și la televiziune, lectura ei sau aceeași piesă ecranizată, pe care o preferi în mod deosebit?

Răspunsurile indicate au fost următoarele: vizionez piesa la teatru 54%, vizionez filmul realizat după această piesă 20%, vizionez piesa la televizor 13%, citesc piesa 9%, audiez piesa la radio 2%, nu mă interesează teatrul 2%. Datele cantitative ne relevă că mai mult de jumătate din elevi preferă să vizioneze piesa la teatru, fapt ce conduce la supoziția că, deși puși în situația de a alege între mai multe mijloace de contact cu piesa respectivă, totuși cea mai mare parte dintre elevi consideră că numai

Tabelul nr. 8

Preferința pentru mijlocul de contact cu teatrul în asociere cu frecventarea teatrului *(în %)*

Preferința	Frecventarea teatrului	
	nu merg	merg
Vizionez piesa la teatru	*33*	*69*
Vizionez filmul făcut după această piesă	*29*	*13*
Vizionez piesa la televizor	*26*	*8*
Citesc piesa	*4*	*9*
Audiez piesa la radio	*6*	*1*

instituția teatrală oferă cadrul optim de vizionare și receptare a unei opere dramatice. Asocierea preferințelor exprimate mai sus cu frecventarea teatrului evidențiază importante diferențe între elevii care au afirmat că au mers în stagiunea 1969–1970 la teatru și cei care nu au fost în acea stagiune (vezi tabelul nr. 8).

Asocierea de mai sus demonstrează în mod pregnant că între frecventarea teatrului şi preferinţele pentru mijlocul de contact cu teatrul există o strînsă legătură. Pentru cei care merg la teatru, importantă este vizionarea piesei la o instituţie teatrală, în timp ce la elevii care nu merg la teatru, deşi cantitativ preponderentă e proporţia celor care preferă să vizioneze la teatru piesa, sînt ridicate procentele elevilor care folosesc filmul sau televizorul pentru a vedea piesa respectivă.

Ponderea ridicată a opţiunilor elevilor care nu merg la teatru pentru mijloacele comunicaţiilor de masă arată că la aceşti subiecţi teatrul interesează mai ales din unghiul de vedere al spectacolului, caracteristică potenţată şi mai mult de televiziune sau film. Avansăm ipoteza că opţiunea pentru televizor sau film a pornit nu de la esenţa teatrului, de la specificul artei dramatice, ci are în vedere în primul rînd particularităţile filmului sau televiziunii ca mijloc de comunicare în masă, ca mijlocul care se adresează unui nivel de cultură bazat în mai mare măsură pe poveste, pe cunoaşterea evenimentului, a întîmplării şi mai puţin pe trăirea şi gîndirea semnificaţiilor. Aşadar, piesa transmisă prin televizor sau piesa ecranizată nu sînt acceptate ca teatru, ci ca film (de sală sau de televiziune). Dealtfel 89% dintre cei care au afirmat că optează pentru mijloacele comunicaţiilor de masă ca mijloace de contact cu teatrul, puşi în situaţia să opteze între film şi teatru, preferă filmul. Există deci la un număr de elevi liceeni o preocupare constantă pentru imaginea vizuală, motivată, credem noi, cu precădere de tendinţa către divertisment a unora dintre adolescenţi. În capitolul următor vom arăta că atît opţiunea pentru mijloacele comunicaţiilor de masă ca mijloc de contact cu teatrul, cît şi preferinţa majoritară pentru film se constată îndeosebi la adolescenţii care motivează frecventarea teatrului prin distracţie. Dar atît opţiunea pentru film, cît şi motivarea prin distracţie sînt reflexul unui anumit mod de pregătire culturală, care a avut ca axă principală nivelul cel mai accesibil al creaţiei artistice, neglijîndu-se, uneori în întregime, aspectele formale care dau originalitatea operei. Evident că o contribuţie la formarea unui asemenea nivel l-a avut şi frecventarea filmului. Despre opţiunea adolescenţilor pentru film sau teatru vom vorbi mai jos.

3. GENUL DE PIESĂ PREFERAT

Interesul pentru teatru este relevat şi de opţiunea pentru un anume gen de teatru. Ponderea unui tip de piesă în cadrul unui grup social constituie o cale relevantă pentru analiza preocupărilor culturale ale acelui grup, pentru cercetarea comparativă a opţiunilor pentru un gen de teatru şi repertoriul vizionat.

Am adresat elevilor investigaţi o întrebare referitoare la preferinţele pentru tipul de piesă. Răspunsurile la întrebare erau precodificate şi deci subiectul indica unul, două sau trei tipuri de piesă dintre cele consemnate.

Am obținut două situații : 1) cea privind opțiunea principală (adică răspunsurile indicate ca fiind de primă importanță) ; 2) totalul de răspunsuri pentru o opțiune (deci suma răspunsurilor pentru nivelul unul, doi sau trei, indicate pentru un anume gen de piesă) (vezi tabelul nr. 9).

Tabelul nr. 9

Genul de teatru preferat *(în %)*

Genul de teatru	Tipul de răspuns	
	opțiune principală	total răspuns pe opțiune
Teatru istoric	*23*	*54*
Teatru de divertisment :	*39*	*125*
piese pentru tineret	*7*	*32*
teatru polițist și de aventură	*23*	*53*
teatru de revistă	*8*	*36*
vodevil	*1*	*4*
Teatru modern și psihologic	*31*	*81*
Nu are preferințe	*7*	—

Dacă în ce privește opțiunea principală este de remarcat existența unei diferențe mici între proporția elevilor care preferă teatrul de divertisment și cei care optează pentru teatrul modern, la totalul răspunsurilor această diferență crește foarte mult, bineînțeles în favoarea teatrului de divertisment, existînd și mulți elevi care preferă în primul rînd teatrul modern sau istoric și apoi teatrul de divertisment.

Cercetări efectuate în alte țări, pe eșantioane de diverse categorii de public, au relevat locul important pe care-l ocupă divertismentul în ansamblul preocupărilor culturale ale individului. Iată, de exemplu, într-o investigație întreprinsă de R. Kaës asupra reprezentărilor muncitorilor despre cultură, s-a arătat că majoritatea muncitorilor sondați văd spectacole de operetă, piese clasice, music-hall, comedii de bulevard și, în sfîrșit, repertoriul cu piese moderne [23]. Și autorul conchide că teatrul în viziunea acestor muncitori este asimilat cu teatrul liric [24].

În cadrul unei cercetări poloneze întreprinse pe un grup de studenți, divertismentul se dezvăluie ca dimensiune esențială a activității culturale desfășurate de studenți [25]. Un sondaj efectuat pe 864 de elevi de la licee din Arad a evidențiat aceeași preocupare pentru divertisment la elevii investigați [26].

Variabilele psihosociale de bază determină diferențe însemnate în ce privește preferințele pentru genul de teatru.

[23] R. Kaës, *Imagines de la culture chez les ouvriers français*, p. 190.
[24] Ibidem, p. 191.
[25] K. Gonet-Jasinska, op. cit., p. 95—123.
[26] Melente Nica, *Teatrul și publicul școlar*, Comunicare prezentată la Simpozionul „Teatrul contemporan, școala, tineretul", Piatra-Neamț, 1971.

Sexul. Ca opțiune principală, fetele preferă în proporție ridicată (37 %) teatrul modern, iar băieții (43 %) (la o diferență mare față de celelalte genuri) teatrul de divertisment. În ansamblul răspunsurilor, și la fete și la băieți predomină teatrul de divertisment. În același timp, aproape toate fetele investigate au declarat că preferă și teatrul modern.

Diferența dintre sexe privind preferințele pentru genul de teatru ne relevă de fapt aspecte particulare ale deosebirilor dintre sexe. Fetele sînt înclinate în mai mare măsură, la vîrsta adolescenței, decît băieții spre laturile psihologice, problematice ale culturii, iar băieții se îndreaptă mai mult spre aspectele de divertisment, de distracție.

Liceul. Cu toate că preferințele diferă de la un liceu la altul, este de observat deosebirea dintre liceele teoretice și liceele de specialitate. La elevii din prima categorie de licee proporția de preferințe pentru teatrul modern e mai mare decît la subiecții de la liceele de specialitate (îndeosebi ca opțiune principală, la adolescenții din liceele teoretice preferințele pentru teatrul de divertisment și teatrul modern sînt în proporție egală, spre deosebire de elevii de la liceele de specialitate, la care există o mare diferență între preferințele — majoritare — pentru teatrul de divertisment și opțiunile pentru celelalte genuri).

Și în acest caz o situație aparte o prezintă elevii de la Liceul de arte plastice, unde ponderea dominantă, atît ca opțiune principală, cît și ca total de răspunsuri pe fiecare opțiune, o deține teatrul modern — fapt întîlnit numai la acest liceu.

Deci *tipul de școală frecventat reprezintă unul din factorii cei mai importanți ce determină orientarea preferințelor elevilor pentru un gen sau altul de teatru.* Această concluzie nu vrea să sugereze însă ideea că la un tip de liceu preferințele se concentrează numai pe un anumit gen de teatru, ci relevă faptul că aceste preferințe sînt constituite din mai multe opțiuni pentru toate cele 3 categorii de teatru amintite, iar în cadrul fiecărui tip de liceu, dominant este interesul pentru un gen sau altul de teatru, ceea ce arată că gradul de pregătire culturală (cu deosebire umanistă), fiind diferit de la un grup de licee la altul, are un rol decisiv în structurarea preferințelor pentru genurile de teatru (vezi tabelele nr. 10 și nr. 11 și graficul 1).

Tabelul nr. 10

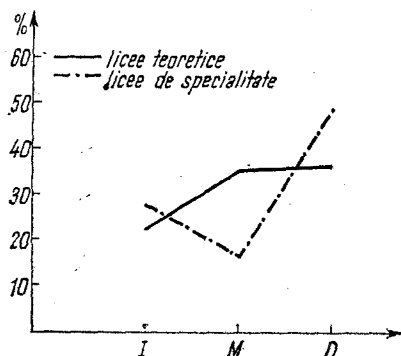
Opțiunea principală a elevilor privind genul de piesă preferat *(în %)*

Genul de piesă	Liceul								
	Sadoveanu	Șincai	43	Coșbuc	T. Vl.	econom.	energetic	M.I.U.	arte plastice
istoric	*17*	*25*	*31*	*19*	*18*	*31*	*23*	*30*	*13*
modern	*40*	*36*	*31*	*39*	*34*	*20*	*13*	*14*	*69*
divertisment	*38*	*32*	*32*	*42*	*42*	*45*	*58*	*47*	*7*
alte răspunsuri	*5*	*7*	*6*	—	*6*	*4*	*6*	*9*	*11*

Tabelul nr. 11

Total răspunsuri pe opţiune privind genul de piesă preferat *(în %)*

Genul de piesă	Liceul								
	Sadoveanu	Şincai	43	Coşbuc	T. Vl.	econom.	energetic	M.I.U.	arte plastice
istoric	*45*	*53*	*64*	*50*	*51*	*55*	*49*	*63*	*41*
modern	*90*	*89*	*76*	*92*	*86*	*63*	*47*	*36*	*138*
divertisment	*76*	*120*	*113*	*140*	*120*	*148*	*155*	*130*	*62*

Graficul 1. — *Genul de teatru preferat (pe tip de liceu).*
I = teatru istoric; M = teatru modern; D= teatru de divertisment.

Secţia. Fiecare secţie optează în proporţii diferite pentru un anumit gen de teatru. Cele mai evidente diferenţe se manifestă între elevii de la secţia umanistă şi restul elevilor. La prima categorie majoritatea opţiunilor principale, cît şi totalul răspunsurilor (111%) se concentrează pe teatrul modern şi psihologic, spre deosebire de ceilalţi elevi, unde la diferenţă mare (mai ales la cei din anul I şi care nu sînt deci încadraţi în nici o secţie) de alte genuri teatrul de divertisment este dominant. Subliniem că la elevii de la secţia reală se remarcă un echilibru între teatrul modern şi teatrul de divertisment (ca opţiune principală).

De asemeni, este de remarcat, mai ales în totalul răspunsurilor, locul mic pe care-l ocupă teatrul modern la elevii din anul I (numai 57%, faţă de 91% la secţia reală şi 111% la secţia umanistică).

Este neîndoios faptul că particularitatea procesului de formare şi pregătire a elevului este influenţată de natura secţiei în care este încadrat. Asimilarea unui volum mai bogat de cunoştinţe de cultură umanistă, existenţa unor preocupări culturale mai intense şi cu o suprafaţă de cuprindere mai largă sînt cîţiva din factorii ce determină pe elevii umanişti să prefere cu precădere teatrul modern.

Anul de studii. Elevii din anii mari optează pentru teatrul modern (mai ales ca opţiune principală), iar elevii din anul I se îndreaptă îndeosebi către teatrul de divertisment (în proporţie de 133%).

Secţia (în cazul liceelor teoretice) şi anul de studii diferenţiază preferinţele pentru un anumit gen de teatru, datorită rolului pe care-l are *vîrsta* (preferinţele deplasîndu-se de la teatrul de divertisment către teatrul modern) şi *procesul de învăţămînt*, care de la un an de studiu la altul, în mod gradat, stimulează formarea şi dezvoltarea de deprinderi culturale, a spiritului critic, de discernere a autenticelor valori culturale de pseudovalori.

Profesiunea tatălui. Relevă importantele deosebiri care există între elevii proveniţi din categorii sociale diferite. Diferenţierile cele mai evidente apar la opţiunea principală. Elevii ai căror părinţi sînt ţărani preferă în aceleaşi proporţii teatrul istoric şi de divertisment (teatrul modern ocupînd un loc foarte mic), iar la fiii de muncitori preferinţele se concentrează pe teatrul de divertisment. Aceeaşi situaţie o întîlnim şi la elevii încadraţi la „alte profesiuni". Trei categorii sociale (maiştri, funcţionari, funcţionari superiori) prezintă o notă comună : existenţa unui echilibru între preferinţele pentru teatrul modern şi teatrul de divertisment. Şi, în sfîrşit, fiii de intelectuali preferă în proporţia cea mai mare teatrul modern. Este evidentă deplasarea preferenţială de la un gen de teatru (în special divertisment) către alt gen (mai ales modern) pe măsură ce gradul de instrucţie şi cultură al familiei este mai elevat (vezi tabelul nr. 12).

Tabelul nr. 12

Opţiunea principală pentru genul de teatru (în funcţie de profesiunea tatălui) *(în %)*

Profesiunea tatălui	Genul de teatru		
	istoric	modern	divertisment
muncitor	*27*	*24*	*41*
ţăran	*45*	*5*	*45*
maistru	*22*	*39*	*39*
funcţionar	*20*	*40*	*40*
funcţionar superior	*18*	*40*	*40*
intelectual	*20*	*42*	*29*
alte profesiuni	*25*	*29*	*45*

Analiza totalului de răspunsuri pe opţiune (preferinţă) arată că pentru adolescenţi, indiferent din ce mediu social provin, teatrul de divertisment este o preferinţă comună. Deci *preocuparea pentru divertisment reprezintă o trăsătură esenţială a adolescenţilor liceeni, dar locul pe care-l ocupă această preocupare în activitatea culturală a elevilor este influenţat de particularităţile unui anumit grup*, determinate de variabilele psihosociale de bază : sex, secţie, an de studii, liceu, profesiunea tatălui.

Opțiunea pentru un gen de teatru exprimă deci un interes pentru o anumită funcție a activității culturale. În același timp, preocuparea constantă pentru o anume dimensiune a artei și culturii subliniază rolul pe care l-a avut în formarea spirituală a unui individ ponderea unui mijloc socioeducativ.

4. REPERTORIUL VIZIONAT DE ELEVII INVESTIGAȚI

Cunoscînd opțiunile elevilor pentru genul de teatru, să abordăm repertoriul vizionat de elevii liceeni investigați. În cadrul cercetării s-a urmărit sondarea pieselor văzute, a pieselor care au plăcut, care nu au plăcut, cunoașterea regizorilor, a personajelor și a actorilor din spectacolele vizionate.

Dominanta repertoriului vizionat o reprezintă comediile, cu deosebire divertismentul. Confirmîndu-se concluziile din paragraful precedent, și anume că acest gen de teatru este preferat de o mare parte a elevilor, în același timp este de subliniat că interesul pentru comedie era stimulat și de repertoriul teatrelor din București din acea perioadă, care din diverse motive acorda o atenție mai mare, atît ca repertoriu, cît și ca programare, spectacolelor de comedie.

Din datele investigației reiese o diversitate deosebit de mare în repertoriul vizionat, numai cîteva piese avînd o pondere relativ ridicată.

Pe ansamblul eșantionului, piesele cele mai des văzute sînt : *Puricele în ureche* 223 (26 %), *Nic-Nic* 116 (13 %), *Opinia publică* 93 (11 %), *Eminescu și Veronica* 81 (9 %), *Cînd luna e albastră* 76(8 %), *Părinții teribili* 73 (8 %), *Vijelie în crengile de Sassafras* 71 (8 %), *Sfîntul Mitică Blajinul* 55 (6 %), *Moartea ultimului golan* 52 (6 %), *Travesti* 50 (6 %), *Omul care a văzut moartea* 49 (6 %).

Tabloul pieselor vizionate în proporție mai mare arată o serie de aspecte : a) atît din prezentarea de mai sus, cît și din restul repertoriului, se remarcă locul modest pe care-l ocupă spectacolele de teatru a căror premieră a avut loc în stagiunea 1969—1970 (din 12 piese, numai 5 fac parte din repertoriul propriu-zis al stagiunii amintite) ; b) în cadrul repertoriului de reluări, spectacolele valoroase (*Nepotul lui Rameau*, *D-ale Carnavalului*, *Tango*, *Doi pe un balansoar*, *Livada cu vișini*, *Moartea lui Danton* etc.) au fost vizionate de un număr mic de elevi ; c) o prezență importantă în ansamblul spectacolelor văzute de elevi o reprezintă piesa contemporană românească, dar în cea mai mare parte de o singură factură — comedia apropiată de divertisment. Piese ca : *Iertarea*, *Croitorii cei mari din Valahia*, *Baltagul*, *Meșterul Manole*, *Camera de alături* nu au fost vizionate de mulți elevi ; d) se evidențiază existența la fiecare liceu a unui anumit repertoriu vizionat. Din cele 9 licee investigate, nu există 2 licee care să aibă

un repertoriu asemănător. Această situație își are cauzele în : 1. vizionarea spectacolelor de teatru în grup cu școala, instituția școlară avînd un rol important în orientarea elevilor către un anumit gen de teatru ; 2. apropierea unui teatru de școala sau locul unde locuiește elevul. Elevii de la Liceul M. Sadoveanu au vizionat în majoritate spectacolele de la teatrul C. I. Nottara și teatrul L. S. Bulandra (sala Studio), cei de la Gh. Șincai repertoriul Teatrului de comedie etc. ; e) la liceele de specialitate (îndeosebi Liceul energetic și Liceul de industrie ușoară) majoritatea covîrșitoare a elevilor au vizionat spectacole de revistă, teatrul de proză ocupînd un loc foarte mic.

Un loc aparte îl ocupă lotul investigat de la Liceul Gh. Șincai, la care, pe de o parte, majoritatea elevilor au vizionat peste 5 spectacole, dar pe de altă parte există ponderea cea mai ridicată de pe întreg eșantionul de spectacole de comedii și îndeosebi de divertisment (*Nic-Nic*, *Cînd luna e albastră*, *Puricele în ureche*, *O casă onorabilă*, *Vijelie în crengile de Sassafras*).

Este de evidențiat faptul că nu se manifestă diferențe în vizionarea repertoriului în funcție de variabilele cunoscute : sex, vîrstă, clasă, secție, profesiunea tatălui, medie profesională. Aceasta arată că vizionarea spectacolelor de teatru de către elevii liceeni se face nu prin alegerea în mod independent a unui spectacol, alegere care să țină seama de niște preferințe, necesități spirituale sau psihologice, ci numai în acord cu repertoriul propus de școală sau de alți factori (în special familie).

Cu atît mai mult surprinde preponderența pieselor de divertisment în repertoriul vizionat de elevi. *Dacă școala reprezintă mijlocul fundamental de facilitare a contactului cu teatrul, factorii din procesul de învățămînt pot acorda un sprijin eficient și concret elevilor pentru orientarea și direcționarea intereselor culturale ale acestora către spectacolele cu piese valoroase.*

După cum vom arăta mai jos, motivele principale de frecventare a teatrului de către elevi sînt instrucția și distracția, la unii elevi dominînd distracția. Există, așadar, o motivație legată de vîrstă, dar și de nivelul său cultural care-l determină pe adolescent să se îndrepte spre comedie.

Cît privește spectacolele care au plăcut elevilor, în majoritatea lor au fost apreciate de elevii ca fiind bune. Este însă de subliniat că spectacolele care dețin întîietate în ansamblul repertoriului vizionat obțin mai puține aprecieri pozitive decît alte spectacole. *Puricele în ureche* a plăcut la 60%, *Cînd luna e albastră* la 62%, *Nic-Nic* la 60%, *Eminescu și Veronica* la 40%, *Vijelie în crengile de Sassafras* la 48%, *Sfîntul Mitică Blajinul* la 40%, *Travesti* la 44%, *Moartea ultimului golan* la 50%, în timp ce spectacolele care au fost vizionate de un număr mai mic de elevi au obținut (ca proporție) un număr mai mare de aprecieri pozitive : *Nepotul lui Rameau* (90%), *Leonce și Lena* (80%), *Baltagul* (90%), *D'ale Carnavalului* (80%).

Situația prezentată ne relevă faptul că o mare parte dintre elevi știu să aprecieze un spectacol de teatru după criterii care țin de natura intrinsecă a teatrului.

Se manifestă însă și o lipsă a deprinderilor de a selecta și de a diferenția valorile culturale după criterii estetice și sociale. Se remarcă la mulți elevi neputința de a motiva de ce le-a plăcut un anumit spectacol de teatru, alte răspunsuri fiind echivoce, generale : „pentru că e comedie", „personajul principal e interesant", „acțiune importantă" etc.

Sînt totuși de reținut și alte motivații, cum ar fi conținutul de idei al piesei, jocul actorilor, decorul, modul cum joacă actorul preferat.

Deși numărul pieselor care nu au plăcut este mic, este de remarcat că, în majoritate, acestea sînt comedii. Este interesant de subliniat că motivul principal invocat ține de regie, în genere de montarea spectacolului, deci de elemente intrinseci ale unui spectacol.

Analiza spectacolelor de teatru care nu au plăcut ne relevă și mai mult că o parte dintre elevi au capacitatea de a discerne, de a aprecia o operă de artă în funcție de criterii legate de natura sa specifică.

Cît privește alte aspecte reținute dintr-un spectacol de teatru, actorii sînt indicați de majoritatea elevilor care au mers la teatru, fapt ce are două semnificații : a) actorul este elementul principal care rămîne întipărit în memoria spectatorului tînăr și cu care se identifică, b) cunoașterea actorilor care au jucat într-un spectacol constituie o verificare ce dă într-un grad înalt certitudinea că răspunsul dat de subiecți este sincer. Că în marea majoritate a cazurilor răspunsurile au fost sincere ne-o dovedește și faptul că actorii menționați sînt indicați corect și, mai ales, că cei mai mulți dintre ei au jucat roluri principale în piesele vizionate de elevi. Numai la 4% din piesele preferate, actorii sînt menționați greșit. Cele mai multe erori apar la spectacolul *Puricele în ureche*, la care, alături de Cotescu și Pitiș, sînt indicați și actori care nu au jucat : Dem Rădulescu, Ștefan Bănică, Toma Caragiu, Virgil Ogășanu, Carmen Stănescu, Colea Răutu, Dan Tufaru, Dem Savu, Ilinca Tomoroveanu, Damian Crîșmaru. S-ar putea să ne aflăm în fața unei greșite identificări a actorului ascuns în personaj (machiaj, mers, mimică modificată etc.) sau poate fi vorba de nesinceritate, spectacolul nefiind văzut și punîndu-se la întîmplare actori presupuși a fi jucat.

Alte aspecte privind spectacolul de teatru vizionat (numele regizorilor, ideile mai importante din spectacol, numele personajelor principale) au fost reținute de un număr foarte mic de subiecți.

Situația descrisă mai sus este confirmată și de structura răspunsurilor indicate de elevi referitoare la ce-i interesează cînd vizionează un spectacol de teatru. Pe eșantion situația este redată în tabelul nr. 13.

Tabelul nr. 13

Ce elemente ale spectacolului de teatru sînt urmărite în mod deosebit *(în %)*

Ce urmărește cînd vizionează spectacolul	Tipul de răspuns	
	opțiunea	total răspunsuri pe opțiune
Jocul actorilor	*35*	*71*
Modul de desfășurare a acțiunii	*22*	*46*
Regie	*9*	*21*
Soluționarea conflictului dramatic	*5*	*25*
Eroul principal	*4*	*25*
Decor, costume	*1*	*15*
Toate aspectele de mai sus	*19*	—
Alte răspunsuri	*5*	—

Ponderea cea mai ridicată o deține ca opțiune principală și ca total de răspunsuri pe opțiune jocul actorilor. Un loc relativ important îl ocupă urmărirea modului de desfășurare a acțiunii. În rest, există proporții mici de răspunsuri (îndeosebi în ce privește regia, decorul, soluționarea conflictului dramatic etc.). Deci ceea ce urmăresc cu precădere adolescenții liceeni la spectacolele de teatru sînt aspectele accesibile imediat, care sînt prezente în fața spectatorului (actor, desfășurarea acțiunii) și în mai mică măsură aspectele care nu li se dezvăluie imediat, semnificațiile de profunzime ale spectacolului fiind neglijate. Acest fapt relevă *carențe importante în educația culturală a multora dintre elevii investigați, capacitatea lor de receptare și asimilare a unui spectacol de teatru reducîndu-se numai la semnificațiile imediate, palpabile și îndeosebi la acele semnificații exprimate și exprimabile prin jocul actorilor.*

Există în datele de mai sus un procent de elevi care afirmă că-i interesează toate aspectele ce privesc un spectacol de teatru. Fără a neglija o anumită doză de nesinceritate, este de presupus că receptarea globală a unui spectacol de teatru este determinată în primul rînd de deprinderile culturale de care dispun acești elevi, deprinderi ce sînt reflexul și consecințele unei pregătiri culturale și spirituale complexe.

Variabilele de bază nu aduc schimbări esențiale în structura tabloului de răspunsuri. Se manifestă doar variații de proporții de la o variabilă la alta.

Fetele în mai mare măsură decît băieții declară că urmăresc într-un spectacol de teatru toate elementele ce alcătuiesc spectacolul (regie, joc actoricesc, conflict, acțiune, decor etc.), iar băieții, acțiunea și conflictul. La ambele sexe însă, ponderea maximă o deține jocul actorilor.

Elevii de la secția umanistică, în cazul de față, nu se deosebesc de restul elevilor în ce privește răspunsurile care au obținut un număr ridicat

de opțiuni, ci la un alt răspuns : 59% dintre subiecți au afirmat că urmăresc într-un spectacol de teatru eroul principal, în timp ce la ceilalți elevi acest răspuns ocupă un loc modest.

Dintre toate variabilele de bază, anul de studii reprezintă factorul care determină diferențieri însemnate. Elevii din anii mici optează mai mult decît ceilalți elevi pentru jocul actorilor, acțiune, conflictul piesei și eroul principal, iar adolescenții din anii mari urmăresc în mai mare măsură decît elevii din anul I regia și toate aspectele ce privesc spectacolul de teatru (jocul actorilor, acțiunea, conflictul, eroul principal, decor, regie etc.).

Din punctul de vedere al profesiunii tatălui nu se constată deosebiri. Este de subliniat doar locul mai mare pe care-l ocupă regia și spectacolul ca tot unitar în răspunsurile subiecților ce provin din familii cu nivel cultural ridicat.

Nici liceul nu produce diferențieri însemnate, remarcîndu-se doar ponderea mai mare a acelorași două categorii de răspunsuri arătate mai sus (la profesiunea tatălui) la liceele teoretice decît la liceele de specialitate.

Relativa omogenitate a structurii tabloului de răspunsuri în funcție de variabilele de bază demonstrează existența acelorași preferințe dominante la majoritatea elevilor investigați (jocul actorilor, desfășurarea acțiunii), un interes scăzut pentru elementele legate de creația regizorală și scenografică, deci de aspectele ce presupun existența unui minim de cunoștințe culturale, un nivel de accesibilitate artistică.

5. CĂI ȘI MIJLOACE DE FORMARE A INTERESULUI PENTRU TEATRU, DE INFORMARE ÎN PROBLEMELE TEATRULUI

Interesul pentru o activitate se constituie în timp și este influențat de cadrul sau mediul în care trăiește individul, de mijloacele pe care i le pune la dispoziție acest mediu. Apariția și dezvoltarea interesului este determinată de o serie de factori. Dintre acești factori, cel mai important este însuși individul, care are interes pentru un anume domeniu. El constituie baza pentru apariția acestui interes. Dar acțiunea individului se interferează și este orientată și chiar determinată de acțiunea factorilor din mediul său.

Pentru adolescentul licean mediul de existență e constituit din cadrul familial, cadrul școlar, cadrul social și politic, cadrul cultural. Gradul de participare al acestora în procesul de formare culturală a adolescentului este diferit, în funcție de o serie de variabile psihosociale și de interdependența care există în cadrul unui grup de factori. De exemplu, cadrul familial poate să acționeze mai puternic asupra individului pentru că există un cadru cultural care permite o influență a familiei, sau invers, cadrul familial determină o acțiune însemnată a cadrului cultural. În același timp, un anumit interes este în interdependență cu alte interese. Interesul pentru teatru, de exemplu, se constituie și se manifestă în

relaţie nemijlocită cu celelalte interese ale adolescenţilor liceeni. Preocuparea pentru teatru poate fi stimulată sau frînată de alte interese personale şi sociale.

Analiza factorilor care determină constituirea interesului pentru teatru dezvăluie aspecte importante pentru cunoaşterea modalităţilor de formare a preocupărilor pentru teatru. O asemenea analiză este deosebit de complexă, putînd fi abordată dintr-o multitudine de unghiuri—filozofic, sociologic, psihologic, pedagogic, economic etc.

După cum am mai afirmat în cursul acestei lucrări, cercetarea interesului pentru teatru este predominant sociologică, stabilindu-se ponderea unui număr de factori cu care elevul vine în contact şi diferenţierea acestor ponderi în funcţie de factorii psihosociali de baza.

Factorii care influenţează formarea interesului pentru teatru

În cercetare am urmărit determinarea locului fiecărui tip de factori în opţiunea principală a subiecţilor (rezultată ca urmare a ierarhizării făcute de elevii înşişi) şi a ponderii tuturor răspunsurilor indicate pentru unul sau altul dintre factori (vezi tabelul nr. 14).

Tabelul nr. 14

Factorii care influenţează formarea interesului pentru teatru *(în %)*

Factori	Opţiunea principală	Total răspunsuri pe tip de factori
Citirea literaturii	32	42
Orele de literatură	17	33
Acţiunile organizate de şcoală	3	7
Acţiunile organizate de U.T.C.	2	6
Factori din afara şcolii (familia şi prietenii)	14	46
Presa	5	28
Radioteleviziunea	10	47
Teatrul (instituţie)	7	34
Nu l-a influenţat nimeni	6	6
Nu răspunde	4	4

Ca opţiune principală, lectura, orele de literatură şi factorii din afara şcolii (familia şi grupul de prieteni) deţin un loc important. Datele confirmă deci ipoteza emisă de noi, că orientarea elevilor liceeni către teatru este în primul rînd rezultatul însuşirii unei culturi prin lectură [27] şi al influen-

[27] În cadrul cercetării efectuate în R.S.S. Estonă, K. Kack a susţinut că la majoritatea celor investigaţi interesul pentru teatru se formează şi se dezvoltă prin lectură; în K. Kack, *Despre structura publicului de teatru eston*, p. 5.

ţei procesului instructiv-educativ la care elevul participă direct. Faptul arătat e confirmat şi de proporţia mică de opţiuni pe care o deţin ceilalţi factori: presa, radioteleviziunea, teatrul (ca instituţie).

Analizînd însă totalul de răspunsuri obţinut de fiecare tip de factori, se evidenţiază o altă ierarhie: radioteleviziunea, familia şi prietenii, lectura, teatrul (instituţie), orele de literatură, presa, acţiunile organizate de şcoală.

Este, aşadar, de remarcat locul pe care-l acordă adolescenţii şcolari radioteleviziunii, familiei şi prietenilor, ca mijloace de formare a interesului pentru teatru. Diferenţa remarcată între opţiunea principală şi totalul răspunsurilor pe fiecare factor relevă importanţa acelor forme şi căi de influenţare şi educare ce presupun o participare activă, nemijlocită, un contact direct între educator şi educat, în cadrul acestor forme şcoala avînd un rol decisiv în stimularea interesului pentru teatru.

Considerînd că lectura este inclusă în mare măsură şi în procesul de învăţămînt, se poate remarca *ponderea foarte ridicată pe care o are aceasta în procesul de formare a interesului pentru teatru.* Aşadar, interesul pentru teatru nu s-a format prin contactul direct cu spectacolul de teatru.

Legat de cele spuse mai sus, apare încă un fapt semnificativ. Ca opţiuni principale, după cum s-a văzut, lectura şi orele de literatură deţin întîietatea din punctul de vedere al importanţei acordate de subiect. Dar în cazul opţiunilor de ansamblu se constată că familia şi prietenii, radioteleviziunea şi teatrele ocupă locuri mai importante decît cei doi factori amintiţi mai sus. Care este explicaţia acestei situaţii? *Adolescenţii liceeni şi-au format interesul pentru teatru în marea lor majoritate singuri, prin intermediul lecturii şi al orelor de literatură.* Pentru dezvoltarea acestui interes ei s-au adresat şi altor factori, între care familia şi radioteleviziunea deţin o mare pondere.

Este simptomatic în acest sens şi procentul foarte mic de elevi care indică drept opţiune principală instituţia teatrală, însă ca opţiune secundară este invocată de un număr apreciabil de subiecţi.

Şi mai semnificativ este rolul acordat de adolescenţii şcolari activităţilor extraşcolare iniţiate de cei doi factori de bază, şcoala şi organizaţia de tineret, pentru stimularea interesului pentru teatru. Aceste acţiuni ocupă un loc mic în ansamblul factorilor de formare a interesului pentru teatru. Pe de o parte, şcoala contribuie în mod hotărîtor la orientarea elevilor către teatru, dar acest lucru se face prin însuşi procesul de învăţămînt (lectura indicată, orele de literatură), iar pe de altă parte şcoala nu dezvoltă acest interes prin iniţierea de acţiuni în afara programului şcolar, care să activeze şi să dinamizeze preocupările elevilor pentru un asemenea gen de activitate culturală. Cel puţin, după aprecierea elevilor, nu este creat acel cadru în care adolescentul să se autoeduce, să participe nemijlocit la iniţierea de activităţi culturale.

Variabilele principale determină unele deosebiri privind ponderea fiecărui factor de formare a interesului pentru teatru.

Sexul. Este de remarcat un relativ echilibru între opţiunile băieţilor şi opţiunile fetelor, în ceea ce priveşte factorii de stimulare a interesului pentru teatru. Ceea ce deosebeşte cele două sexe este ponderea pe care o are fiecare tip de factori în răspunsurile elevilor, ierarhizarea rămînînd aceeaşi pentru ambele sexe (vezi tabelul nr. 15).

Tabelul nr. 15

Factorii care au influenţat formarea interesului pentru teatru (pe sexe) *(în %)*

Factori	Sexul			
	băieţi		fete	
	opţiunea principală	total răspunsuri	opţiunea principală	total răspunsuri
Lectura	*27*	*37*	*36*	*44*
Orele de literatură	*15*	*27*	*20*	*37*
Factorii din şcoală (U.T.C., acţiuni extraşcolare)	*5*	*13*	*5*	*13*
Factorii din afara şcolii (familie, prieteni)	*16*	*42*	*12*	*46*
Presa	*6*	*26*	*3*	*29*
Radioteleviziunea	*13*	*47*	*8*	*46*
Teatrul	*6*	*29*	*8*	*38*
Nu l-a influenţat nimeni	*8*	*8*	*6*	*6*
Nu răspunde	*4*	—	*2*	—

Fetele optează mai mult decît băieţii pentru lectură, pentru orele de literatură (acestea deţinînd întîietatea şi la răspunsurile principale) şi pentru teatre (vizionarea spectacolelor de teatru, acţiunile organizate de teatru pentru stimularea interesului).

Diferenţele mici între sexe arată că există o serie de factori care au aceeaşi influenţă asupra celor două sexe. Alţi factori sînt neglijaţi de elevi sau acţiunea lor este ineficientă asupra orizontului spiritual al adolescenţilor (în această ultimă categorie se înscriu mai ales acţiunile organizaţiei de tineret, ale şcolii şi presa).

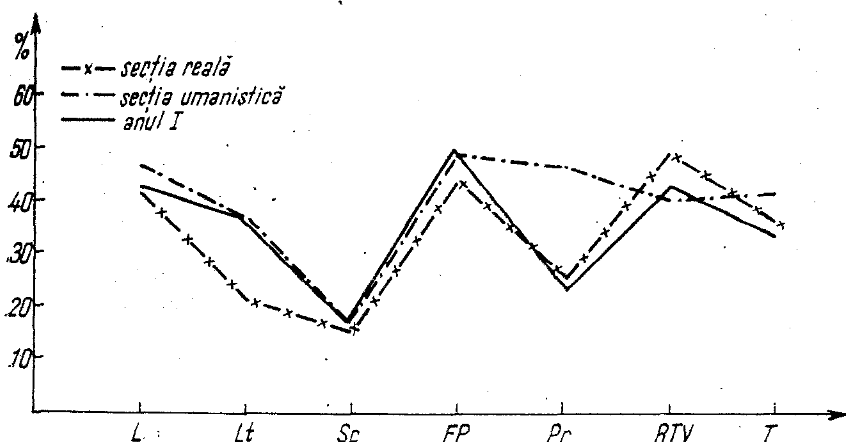
Liceul. Se remarcă mari diferenţe între liceele teoretice şi liceele de specialitate. Dacă la elevii de la liceele de cultură generală, opţiunile se îndreaptă mai ales spre lectură, grup de prieteni şi radio-televiziune, *pentru subiecţii din liceele de specialitate, radioteleviziunea reprezintă pentru marea majoritate un mijloc important de formare a gustului pentru teatru.* O notă aparte fac elevii de la Liceul de arte plastice, la care lectura şi teatrul (ca instituţie) au constituit factorii ce au determinat orientarea către teatru.

Diferenţierea marcantă între licee reliefează cîteva aspecte importante : a) specificul programului de învăţămînt dintr-un anumit tip de liceu în care îşi desfăşoară activitatea elevul particularizează şi gradul de influenţare a unor factori asupra formării şi educaţiei culturale. La elevii de la liceele teoretice este subliniată în mai mare măsură acţiunea convergentă a trei factori de bază : lectura, familia şi prietenii, radioteleviziunea,

în timp ce la liceele de specialitate se observă o detașare netă a unui singur factor: radioteleviziunea, lectura ocupînd un loc mai puțin important decît la restul elevilor. Acest fapt este explicabil prin ponderea mai ridicată la liceele de specialitate a copiilor proveniți din familiile cu un mediu cultural mai scăzut, b) dar și orientarea elevilor spre un anumit tip de liceu este expresia mediului cultural din care provin adolescenții și deci există formate deprinderi pentru un gen de activitate culturală, alegerea mijloacelor folosite pentru stimularea intereselor culturale avînd la bază aceste deprinderi.

Anul de studii. Diferențe mai importante apar între elevii din anul I și restul elevilor. Este de remarcat că opțiunea principală — lectura are ponderea cea mai mare la toți anii de studii, aceasta crescînd la adolescenții de vîrstă mai ridicată, în timp ce proporția orelor de literatură scade. Totalitatea răspunsurilor pe fiecare factor nu aduce schimbări însemnate (doar în ceea ce privește presa se constată că ponderea ei este mai ridicată la elevii din anii II și III).

Secția. Și în cazul analizei factorilor ce influențează interesul pentru teatru elevii de la secția umanistică se deosebesc de restul elevilor. Am redat numai ansamblul de răspunsuri date pentru fiecare gen de factori, opțiunea principală neprezentînd tendințe semnificative. Este de remarcat în graficul 2 că elevii de la secția umanistică și-au format interesul pentru teatru prin contactul, în mai mare măsură decît ceilalți elevi, cu presa, teatrele, prin intermediul lecturii.

Graficul 2. — *Căi de formare a interesului pentru teatru (pe secții în cadrul liceului teoretic)*

L = lectură; Lt = orele de literatură; Sc = activitățile extrașcolare; FP = familia și prietenii; Pr = presa; RTV — radioteleviziune; T = instituție teatrală.

În același timp, se constată că elevii de la secția reală sînt mai puțin influențați, în orientarea lor către teatru, de procesul de învățămînt (orele de literatură ocupînd un loc mai modest față de alți factori, în

opțiunile principale) și un rol important se pare că îl au radioteleviziunea și factorii din afara școlii (familia și prietenii). Dealtfel, este de subliniat că la această categorie de elevi dispersia de răspunsuri privind opțiunea principală este mult mai mare decît la ceilalți elevi, ea fiind mai concentrată în cazul ansamblului de răspunsuri date pentru fiecare tip de factori. Acest lucru relevă particularități ale colectivităților de elevi încadrați într-o formă de școlarizare, particularități determinate în mare măsură de condițiile specifice ale procesului de învățămînt ce se desfășoară la nivelul fiecărei secții.

Profesiunea tatălui. Analiza factorilor care influențează interesul pentru teatru în funcție de profesiunea tatălui subiecților întărește și mai mult cele spuse mai sus (vezi tabelul nr. 16).

Tabelul nr. 16

Factorii care au influențat formarea interesului pentru teatru (în funcție de profesiunea tatălui) *(în %)*

Profesiunea tatălui	Factorii*													
	lectura		factori din școală		orele de literatură		factori din afara școlii		presa		radio-tele-viziune		teatrul	
	opț. pr.	total	opț. pr.	total	opț. pr.	total	opț. pr.	total	opț. pr.	total	opț. pr.	total	opț. pr.	total
Muncitor	29	36	12	19	19	34	5	38	13	26	6	56	6	26
Țăran	19	28	11	30	21	43	2	28	23	31	4	74	11	13
Maistru	23	34	8	16	23	43	6	37	12	34	15	48	5	44
Funcț. superior	33	47	1	9	16	30	19	55	7	29	9	41	5	37
Funcționar	36	51	5	11	20	37	8	47	3	29	10	47	10	37
Intelectual	38	44	2	7	13	25	20	55	6	32	4	33	10	36
Alte profesiuni	38	44	6	12	18	30	12	46	3	18	10	47	9	40

* La opțiunea principală diferența pînă la 100 reprezintă „alte ăspunsuri".

Ca opțiune principală, fiii de muncitori indică în proporție mai mare lectura ; fiii de țărani — presa și orele de literatură ; fiii de funcționari cu studii superioare și de intelectuali — lectura și factorii din afara școlii (familia și grupul de prieteni) ; cei de maiștri, funcționari și de alte profesiuni — lectura și orele de literatură.

Se poate, așadar, remarca diversitatea de opțiuni, care reflectă gradul de culturalizare al părinților.

În același timp, este de subliniat că, la subiecții fii de intelectuali, răspunsurile se concentrează mai mult pe *lectură* ca mijloc de stimulare a interesului pentru teatru.

Pe ansamblul răspunsurilor indicate pentru fiecare factor, ordinea ierarhică se schimbă la toate categoriile sociale, evidențiindu-se însemnate deosebiri.

Odată cu creșterea gradului de cultură al părinților, se schimbă și ponderea unui grup de factori față de alt grup. Dacă la fiii de muncitori, de țărani și, relativ, de maiștri, radioteleviziunea deține întîietatea, la

fiii de funcționari și intelectuali un loc important îl au factorii din afara școlii, mai ales *familia* (în medie 38 % față de numai 15 % la fiii din păturile sociale amintite), ceea ce confirmă supoziția noastră că, *în timp ce la elevii ai căror părinți au o pregătire culturală mai scăzută, interesul pentru cultură în general și pentru teatru în special este determinat cu precădere de un ansamblu de factori, în care se conjugă acțiunea procesului de învățămînt cu influența altor factori* (a radioteleviziunii), la elevii ai căror părinți au un orizont de cultură ridicat, acest interes este determinat *îndeosebi de familie, a cărei influență se conjugă cu cea a lecturii*, existînd așadar în cadrul familiei nu numai preocupare pentru cultură, dar și posibilitatea însușirii unui volum mare de cunoștințe culturale și a unei metodologii de acțiune culturală.

Evidente sînt în acest sens și proporțiile mai ridicate de opțiuni pentru acțiunile inițiate de școală la elevii proveniți din familii de muncitori, de maiștri și mai ales de țărani. Adăugînd aceste procente la cele care indică orele de literatură, reiese că *procesul de învățămînt reprezintă mijlocul fundamental de stimulare și dezvoltare a interesului pentru teatru și, ceea ce e foarte semnificativ, a deprinderilor culturale.*

Întregul ansamblu de mijloace și căi acționează diferențiat și particularizat asupra individului, forța de influențare, formare și modelare a personalității elevului depinzînd, așadar, și de orizontul spiritual și cultural al păturii sociale din care provine. Tocmai de aceea se impune, ca un principiu practic de activitate educativă, *inițierea și organizarea de acțiuni specifice care însă să nu coboare la nivelul de înțelegere și pregătire culturală al subiecților cărora mediul social și familial nu le-a oferit posibilitatea unui contact mai strîns cu autenticele valori culturale* (și investigația noastră a relevat că la o serie de licee, îndeosebi de specialitate, în mod organizat elevii sînt orientați cu precădere spre spectacolele de varietăți și comedii), *ci să le formeze și să le dezvolte capacitatea de a discerne între ceea ce e pseudovaloare culturală și valoare cu adevărat culturală*, prin direcționarea elevilor către aspectele elevate, superioare ale activității spirituale.

Căile de informare

Studiul informării adolescenților asupra spectacolelor de teatru arată, pe de o parte, că pentru cunoașterea teatrului elevii utilizează mai multe mijloace (din care totuși unul este mai important) și, pe de altă parte, reliefează deosebiri importante în ceea ce privește locul și rolul unor factori care au contribuit la formarea interesului pentru teatru, în procesul de informare (vezi tabelul nr. 17).

Presa, radioteleviziunea și grupul de prieteni reprezintă principalele căi de informare asupra spectacolului teatral. Un loc mai mic îl ocupă familia, școala, U.T.C. și acțiunile teatrelor. Se remarcă deci o deosebire importantă între factorii de informare și factorii de stimulare a interesului pentru teatru. Procesul de învățămînt și familia dețin un loc important în formarea și stimularea interesului pentru teatru, însă în procesul de informare rolul lor este modest.

Tabelul nr. 17

Căile de informare (pe eșantion) *(în %)*

Factori	Opțiunea principală	Total pe opțiune
Presa	*30*	*71*
Radioteleviziunea	*25*	*48*
Grupul de prieteni	*22*	*51*
Familia	*5*	*29*
Acțiunile teatrelor	*4*	*31*
Acțiunile școlii	*3*	*8*
Acțiunile U.T.C.	*3*	*9*
Nu se informează	*6*	—
Nu răspunde	*2*	—

Datele cu referire la totalul răspunsurilor obținute pentru fiecare tip de căi de informare relevă menținerea aceleiași ierarhii ca și la opțiunea principală, însă iese și mai mult în evidență rolul însemnat pe care-l joacă presa în informare.

De asemenea poate fi sesizată o relație strînsă între cei trei factori, presa, radioteleviziunea și grupul de prieteni, cu alte cuvinte, pentru cea mai mare parte a elevilor investigați ansamblul de căi care contribuie la cunoașterea teatrului e format din factorii amintiți.

Numărul scăzut de opțiuni pentru familie reflectă și un aspect fundamental al psihologiei adolescenței, și anume : adolescenții, în tendința lor de autonomie, de independență, mai ales spirituală, nu mai văd în familie un mijloc optim de informare și cunoaștere a vieții teatrale [28].

Concluzia de mai sus este susținută și de faptul că în general cadrul organizat (familia, școala, organizația de tineret) are puține opțiuni, formele neorganizate (prieteni, colegi) și mass-media avînd un rol însemnat în procesul de informare a elevilor. Situație explicabilă prin capacitatea mijloacelor comunicațiilor de masă de a transmite sistematic și permanent un volum mare de informații despre viața teatrală, prin posibilitățile de care dispune grupul de prieteni de a vehicula informații inedite receptate de o parte dintre adolescenți din alte surse decît cele cunoscute, dar și de a dezbate, analiza, confrunta opiniile lor în legătură cu un aspect sau altul al vieții teatrale.

Analiza procesului de informare pe variabilele de bază evidențiază o serie de aspecte particulare.

Sexul. De data aceasta nu constituie un factor de diferențiere. Opțiunile băieților coincid cu cele ale fetelor la o serie de factori. Numai în ceea ce privește grupul de prieteni și colegi și acțiunile teatrelor — fetele în proporție mai mare decît băieții indică aceste căi de informare. Relativa coincidență a opțiunilor băieților și fetelor reliefează existența aceleiași

[28] Se va vedea mai departe că adolescenții acordă un rol mic familiei și în ceea ce privește modalitatea de frecventare a teatrului.

tendințe ce se manifestă la ambele sexe, de a utiliza pentru informarea asupra vieții teatrale căile cele mai eficace și rapide.

Liceul. Și această variabilă demonstrează că elevii se îndreaptă cu precădere spre aceleași căi de informare predominante pe eșantion. Se constată că elevii de la Liceul de arte plastice și cei de la liceele teoretice folosesc în marea lor majoritate presa ca mijloc de informare, în timp ce elevii de la liceele de specialitate optează în aceeași măsură pentru presă și radioteleviziune și grup de prieteni. De asemenea la această ultimă categorie de elevi, este de subliniat *locul foarte mic pe care-l ocupă familia în informarea asupra vieții teatrale.*

Secția. Nu determină schimbări esențiale în structura procesului de informare. Se remarcă doar locul mai mic pe care-l ocupă presa și grupul de prieteni la elevii neîncadrați în nici o secție și o relativă creștere a proporției subiecților din această categorie privind radioteleviziunea. Se mai constată de asemenea că la elevii de la secția umanistică există cea mai ridicată proporție care se adresează presei pentru informarea în problemele vieții teatrale.

Anul. Elevii din anii mari optează mai mult pentru presă și grup de prieteni decît elevii din anul I, la care se constată o creștere a ponderii radioteleviziunii.

Profesiunea tatălui. Nu aduce schimbări însemnate în structura ansamblului de căi de informare. La toate categoriile sociale, cu excepția fiilor de țărani, presa deține cea mai mare pondere, aceasta crescînd la fiii ai căror părinți au o pregătire culturală ridicată. Elevii proveniți din mediul țărănesc optează în majoritate pentru radio și televiziune. Tot la acești subiecți se remarcă ponderea cea mai mică a grupului de prieteni și în același timp proporția cea mai ridicată de răspunsuri care indică școala (profesori, organizația de tineret) drept căi de informare.

Este relevant de asemenea locul important pe care-l *ocupă familia la fiii de intelectuali, ceea ce demonstrează că și în procesul de informare acest factor joacă același rol însemnat ca și în cazul influenței asupra dezvoltării interesului pentru teatru.*

Deși nu există diferențieri deosebite între categoriile sociale cărora le aparțin subiecții investigați, este de subliniat totuși manifestarea unor tendințe mai evidente, specifice fiecărei categorii sociale, *tendințe determinate îndeosebi de gradul de culturalizare al familiei.*

Procesul de informare în problemele artei dramatice se realizează printr-un ansamblu de factori, adolescentul folosind în acest sens o varietate de căi. Această varietate este și ea o expresie a profilului cultural al adolescentului licean, care nu se mărginește la informațiile obținute numai dintr-o singură sursă, ci le confruntă cu datele obținute prin celelalte mijloace de informare. În acest context, se poate vorbi și de manifestarea spiritului critic, pentru că o confruntare a informațiilor privind viața teatrală și transmise prin diferite canale de comunicare implică o opțiune. Multilateralitatea mijloacelor folosite de adolescenții liceeni în informarea în problemele de teatru exprimă un orizont cultural complex, care este de fapt o consecință a statutului socioprofesional al adolescenților liceeni.

6. FACTORII CARE ÎMPIEDICĂ O FRECVENTARE MAI INTENSĂ A TEATRULUI

O asemenea problemă a făcut obiectul a numeroase cercetări concrete. Condițiile care stimulează sau frînează frecventarea teatrului sînt de natură psihologică și socială: 1) treapta de educație și nivelul cultural; 2) situația pe care o ocupă oamenii în diferitele domenii ale producției și remunerarea pe care o obțin; 3) deprinderile dobîndite prin contactul cu societatea; 4) mediul în care individul trăiește; 5) locul unde se află domiciliul și locul de muncă; 6) ideile și perspectivele pe care și le propune omul să le atingă; 7) natura psihică și fizică a indivizilor [29].

Aceste condiții variază însă de la un grup social la altul. René Kaës, în cercetarea deja amintită, relevă că în frecventarea teatrului intervin o serie de obstacole, grupate astfel: 1) obstacole care derivă din condițiile de existență: lipsa de timp (41%), dificultăți financiare (35%), oboseala (5%), orarul de muncă (3%); 2) carențele culturale primare: absența sensibilității pentru teatru sau dezgustul pentru piesele studiate în școală (33%), absența pregătirii culturale (10%); 3) dificultăți legate de echipamentul cultural și ceremonialul frecventării teatrului: absența sălilor și a mijloacelor de transport (15%); distanța socială și culturală foarte mare (6%), îmbrăcămintea specială, ritualul, segregarea dată de prețul mare al biletelor și de arhitectura sălii. Din această enumerare a obstacolelor reiese că timpul este cel mai important obstacol. Autorul subliniază existența unui paradox, și anume: timpul liber al muncitorilor francezi crește și totuși obstacolul fundamental care-i determină pe unii muncitori să frecventeze teatrul este lipsa de timp: „Timpul liber crește, și el reprezintă o posibilitate de loisir și de cultură, pînă la un anumit prag: într-adevăr, proiectele în devenire sau realitate sînt limitate de o mulțime de obstacole (în care intră timpul însuși), care apar atunci mai constrîngătoare; timpul devine crucial, prețios, dimensiune a conștiinței culturale. El valorizează alte obstacole pentru că obiectul culturii e valorizat; timpul nu e trăit ca un obstacol în frecventarea cinematografului, televiziunii sau stadionului"[30]. Th. Ioos subliniază patru categorii de obstacole: materiale, financiare, psihosociologice (imaginea teatrului ca ceremonie mondenă), culturale [31].

Fără îndoială că ponderea fiecăruia dintre aceste obstacole relevate de cercetările efectuate în Occident este diferită de cea de la noi.

Ce spun datele cercetării noastre? Grupînd factorii care împiedică pe elevii liceeni să frecventeze mai des teatrul, am obținut situația redată în tabelul nr. 18.

[29] A. Fiamengo, *Eléments fondamentaux de la sociologie générale* (cf. *Enquête sur la situation sociale au cinema* de Jaromir Bulicek, 1970, p. 3—4. Comunicare prezentată la cel de al VII-lea Congres de sociologie, Varna, 1970).

[30] René Kaës, *Images de la culture chez les ouvriers français*, p. 193.

[31] Ioos Th., *Mise en scène de la pauvreté*, în Economie et Humanisme nr. 11, 1971, p. 69.

Tabelul nr. 18

Factorii care împiedică frecventarea teatrului *(în %)*

Factori	Tipul de răspuns	
	factorul principal	totalul răspunsurilor indicate pentru fiecare factor
Factori ce țin de teatru (piesele preferate sînt jucate rar, repertoriul slab, orele nepotrivite de programare a spectacolelor)	*16*	*63*
Timpul liber limitat din cauza pregătirii lecțiilor	*41*	*71*
Factori care nu țin de subiect (prețul biletelor, distanța pînă la teatru)	*18*	*37*
Factori care țin de subiect (comoditatea, lipsa de informare asupra spectacolelor de teatru)	*13*	*37*
Timpul liber limitat din cauza expunerii la mijloacele comunicațiilor de masă	*7*	*36*
Alți factori (neidentificați)	*2*	*9*
Nu răspunde	*3*	—

După cum era și de așteptat, timpul liber redus din cauza pregătirii lecțiilor este invocat de marea majoritate a elevilor (atît ca motiv principal, 41%, cît și ca pondere în ansamblul răspunsurilor date, 71%).

Invocarea acestui impediment vizează de fapt o problematică mai largă, și anume aceea a folosirii timpului liber de către adolescenți. Fără a neglija rolul pe care-l are în timpul liber pregătirea școlară, este de subliniat *lipsa de deprinderi de utilizare a timpului liber de către elevi, dar și ineficiența programului de activități școlare și extrașcolare al factorilor educativi, ineficiență demonstrată tocmai de greutățile pe care le întîmpină elevii în valorificarea optimă cu un efort minim a timpului liber.*

Cît privește ceilalți factori ce împiedică pe elevi să meargă mai des la teatru, se constată că ponderea lor este relativ omogenă, cu excepția „timpului liber limitat din cauza expunerii la mass-media'' și a factorilor ce țin de teatru. Importantă ni se pare a doua situație, care vine de fapt să confirme o serie de aspecte care privesc repertoriul vizionat de elevi. Factorii invocați: repertoriul slab, piesele preferate jucate rar, orele nepotrivite de programare a spectacolelor, explică de ce o mare parte dintre elevi au frecventat mai puțin teatrul în stagiunea pe care am cercetat-o și relevă inadecvarea unei părți a repertoriului de atunci al unora din teatrele bucureștene la cerințele vîrstei tinere.

Procentul mic de elevi care au indicat timpul liber limitat din cauza expunerii la mass-media mai ales ca factor principal infirmă una din ipotezele după care contactul cu instituția teatrală ar fi puternic influențat de mijloacele comunicațiilor de masă. Aceste mijloace nu diminuează preocupările pentru teatru, *ci sînt utilizate numai atunci cînd adolescentul nu are alte posibilități de activitate spirituală.*

Dinamizarea interesului pentru spectacolele de teatru depinde în mare măsură de instituțiile de cultură, și îndeosebi de cele teatrale, care trebuie să-și conjuge eforturile cu școala pentru a facilita cît mai mult accesul tuturor elevilor la teatru. O asemenea acțiune se impune cu atît mai mult cu cît nu se manifestă deosebiri în ce privește dominanta unuia sau altuia dintre factorii enumerați mai sus în funcție de indicatori cunoscuți (sex, secție, an de studii, profesiunea tatălui, liceu etc.).

Așadar, frecventarea teatrului este dependentă de o serie de factori care țin de spectator și de condiții care privesc instituția teatrală și contextul sociocultural în care trăiește adolescentul. Omogenitatea răspunsurilor lotului cercetat privind cauzele care determină ca elevii să frecventeze mai intens teatrul arată că aceiași factori, în toate grupurile de elevi, dețin o pondere însemnată, fără ca variabilele psihosociale să producă diferențieri în aprecierile subiecților.

7. MODALITATEA DE FRECVENTARE A TEATRULUI

Investigarea unei asemenea probleme ne dezvăluie aspecte interesante privind latura socială a relației adolescent-teatru. Poate mai mult ca în oricare alt domeniu analizat, se profilează imaginea psihosocială a adolescentului.

În tabelul nr. 19 sînt indicate datele referitoare la modalitatea de frecventare a teatrului de către elevii liceeni.

Tabelul nr. 19

Modalitatea de frecventare a teatrului *(în %)*

Modalitatea de frecventare a teatrului	Cu cine merge la teatru	Cu cine ar dori să meargă la teatru
Prieteni, colegi	*32*	*38*
Familia	*26*	*17*
Prietenul(a)	*23*	*27*
Clasa	*7*	*5*
Singur	*5*	*7*
Organizația de tineret	*1*	—
Nu merge la teatru	*4*	*4*
Nu-l interesează teatrul	*2*	*2*

Cea mai mare parte dintre elevii investigați declară că merg la teatru cu prietenii și colegii, familia, prietenul sau prietena. Școala și organizația de tineret dețin o pondere foarte mică, fapt ce relevă o slabă preocupare a acestor factori pentru atragerea elevilor la teatru prin inițierea efectivă de acțiuni permanente de vizionare a spectacolelor de teatru.

O întrebare adresată elevilor cerea să arate cu cine ar dori să meargă la teatru. După cum se poate constata din tabelul nr. 19 cresc opțiunile pentru prieteni și scade preferința pentru familie, nu însă în proporție prea mare: 17% dintre elevii investigați doresc să frecventeze teatrul împreună cu familia.

Important este și procentul scăzut de elevi care merg singuri și doresc să meargă singuri la teatru. *Frecventarea teatrului împreună cu o persoană sau grup de persoane constituie o formă importantă de socializare a adolescenților, un mijloc însemnat de cunoaștere a semenilor săi și de facilitare a contactelor umane și sociale.*

Între situația reală și situația dorită există pentru cea mai mare parte a elevilor investigați o identitate, fapt reliefat de tabelul nr. 20.

Tabelul nr. 20

Relația între situația reală și cea dorită privind frecventarea teatrului *(în %)*

Cu cine merge	Cu cine dorește*					
	familia	școala	prieteni	U.T.C.	singur	prietenul (a)
Familia	45	6	27	—	7	14
Școala	18	19	46	—	4	13
Prietenii	6	4	72	—	3	15
U.T.C.	31	15	15	15	7	15
Singur	11	1	8	—	65	15
Prietenul (prietena)	6	3	15	1	3	72

* Diferența pînă la 100 reprezintă alte răspunsuri.

Cea mai puternică asociere este la „grupul de prieteni și colegi" „prietenul" (prietena), „singur".

La elevii care au declarat că merg la teatru cu școala și organizația de tineret, opțiunile lor se îndreaptă în primul caz către grupul de prieteni și colegi, iar în al doilea caz către familie.

Surprinzător este faptul că, la unii adolescenți, deși merg la teatru cu prietenii, se manifestă dorința de a frecventa teatrul printr-o altă modalitate decît cu prietenii. Să fie oare vorba de lipsa de posibilități de a frecventa altfel teatrul decît în compania prietenilor și atunci unii elevi aspiră la alte căi? Credem că da.

Așadar cele mai puternice deplasări de opțiune se constată mai ales la formele organizate (școală, organizație de tineret, familie), unde adolescentul nu-și poate manifesta pe deplin autonomia.

Se manifestă deosebiri din punctul de vedere al variabilelor de bază.

Sexul. Fetele merg, în marea lor majoritate, la teatru cu familia și cu prietenii și colegii. Cît privește cu cine ar dori să meargă la teatru, se constată o creștere a ponderii grupului de prieteni și colegi și o scădere destul de mare a proporției familiei (cu 12%). Se remarcă locul modest pe care-l ocupă în opțiunile fetelor frecventarea teatrului împreună cu prietenul sau prietena. Băieții se deosebesc de fete, optînd mai mult pentru prieten sau prietenă și pentru grupul de prieteni și colegi, iar ca dorințe se remarcă schimbări mici (o ușoară scădere a ponderii familiei și o ușoară creștere a ponderii ,,prietenului'' și ,,prietenei''). La băieți, pentru marea lor majoritate, situația reală coincide cu situația dorită. Faptul își are explicația în particularitățile sociale ale fiecărui sex, fetele fiind constrînse în mare măsură să meargă la teatru cu familia.

Alți doi indicatori : *secția* și *anul de studii* ne relevă o deosebire mai ales între elevii din anul I și restul elevilor. Situația explicabilă prin modificările produse de vîrstă. Elevii din anul I declară în majoritate că merg la teatru cu familia sau cu prietenii. Odată cu înaintarea în vîrstă, ponderile acestor forme se schimbă. Subiecții din anul III indică mai mult grupul de prieteni și prietenul sau prietena. Ca dorință, cea mai puternică deplasare se constată la elevii din anul I, care se îndreaptă mai mult spre formele neorganizate (grupul de prieteni) și acordă un loc mai mic familiei și școlii.

Liceul. Privind modalitatea de frecventare a teatrului este mai marcată ponderea familiei la unele licee teoretice (cea mai ridicată fiind la arte plastice, 43 și G. Coșbuc) și deține un loc foarte mic la elevii de la liceele energetic, M.I.U. și M. Sadoveanu. La acestea din urmă prietenii reprezintă pentru majoritatea elevilor modalitatea de frecventare a teatrului. Și în ceea ce privește preferințele se constată deosebiri între licee și nu între tipuri de licee (teoretice, de specialitate). Astfel, la liceele 43 și economic preferința pentru grupul de prieteni este mai mică decît la restul liceelor. La toate liceele crește ponderea ,,prietenilor și colegilor'' și numai la liceul de industrie ușoară scade această preferință în favoarea ,,prietenului, prietenei''. Interesant e de subliniat că la liceul energetic preferințele pentru familie sînt mai mari (12% dintre elevii investigați la acest liceu declară că merg cu familia la teatru și 19% declară că doresc să frecventeze teatrul împreună cu familia). Există deci un număr de elevi la care această dorință reflectă lipsa mediului familial și aspiră la realizarea acestui fapt, spre deosebire de elevii de la alte licee, în special teoretice, la care se observă o descreștere a ponderii familiei în ansamblul preferințelor.

Profesiunea tatălui. Familia deține o pondere mai mare (grupul de prieteni avînd mai puține opțiuni) la fiii de intelectuali și de funcționari superiori. Este de remarcat de asemenea că, la fiii de muncitori și țărani, sînt cele mai mari proporții de elevi care merg cu clasa la teatru. Ca preferință, se remarcă deplasări de interes de la un mediu social la altul. Scad proporțiile familiei și școlii la toate categoriile sociale, cu excepția fiilor de țărani, la care aceste forme capătă o pondere mai mare ca preferință,

iar grupul de prieteni ocupă un loc mai modest. Așadar, fiii de țărani, care, spre deosebire de alți elevi, nu trăiesc cu părinții lor, doresc în mai mare măsură decît ceilalți elevi să frecventeze teatrul împreună cu familia sau cu școala. Pentru celelalte categorii sociale, opțiunile se îndreaptă îndeosebi către prieteni, proporția ajungînd, la fiii ai căror părinți sînt încadrați în „alte profesiuni", la peste jumătate. De asemenea, e de remarcat ponderea ridicată pe care o ocupă opțiunea pentru „prieten, prietenă".

Din datele prezentate referitoare la modalitatea de frecventare a teatrului au reieșit:

a) un relativ echilibru între modalitățile: familie, grup de prieteni și colegi, prietenul, prietena, fapt ce relevă condițiile particulare și specifice în care își desfășoară activitatea profesională și cotidiană adolescentul licean;

b) opțiunea elevului pentru modalitatea pe care și-o dorește de a frecventa teatrul nu produce schimbări importante, *reliefînd doar locul mai mic pe care-l acordă elevii familiei în acest sens*. Preferințele nu se concentrează puternic pe o anumită modalitate nici de astă dată, și se poate conchide că se manifestă identitate între situația reală și preferință, cu precădere la grupul de prieteni (72 % dintre cei care declară că merg la teatru cu prieteni doresc să frecventeze teatrul tot în acest mod, la fel 65 % dintre elevii care merg singuri, și 73 % dintre cei care merg cu prietenul, prietena preferă să frecventeze teatrul în aceste moduri). La elevii care declară că merg cu școala, numai 19 % preferă această formă, majoritatea optînd pentru prieteni;

c) vîrsta constituie un factor important, pe de o parte, de apreciere din partea adulților asupra modalității de frecventare a teatrului, iar pe de altă parte de manifestare a autonomiei, independenței adolescentului. În anii superiori elevilor li se acordă o mai mare libertate de a merge la teatru cu prietena sau prietenul;

d) gradul de culturalizare al părinților influențează atît asupra situației reale, cît și asupra preferinței pentru o anumită modalitate de frecventare;

e) vizionarea spectacolelor de teatru este făcută de cei mai mulți dintre elevi în grup, ceea ce sugerează trăsături specifice ale teatrului: ora de vizionare, pauzele între acte etc.

8. PERIOADA DE VIZIONARE A SPECTACOLELOR DE TEATRU DE CĂTRE ELEVI

Majoritatea opțiunilor se concentrează pe: *vizionarea spectacolelor de teatru seara de la orele 19 — 21,30 (50 %), matinee duminica dimineață (44 %) și matinee sîmbăta (34 %)*. [32]. Este important de arătat că pentru orele la care înmod obișnuit sînt programate spectacolele de teatru (orele

[32] Se observă că suma proporțiilor pentru o anumită perioadă de vizionare este mai mare decît o sută, deoarece subiecții au avut posibilitatea să indice trei răspunsuri.

20) optează doar 19 % din elevii investigați. Aceste date înfățișează situația specifică a elevilor liceeni, al căror program nu le permite în orice timp să meargă la teatru. În acest sens semnificative sînt procentele ridicate de elevi care optează pentru matineele de sîmbătă și duminică.

Variabilele de bază nu determină schimbări însemnate în structura opțiunilor pentru orele de vizionare a spectacolelor de teatru.

Băieții preferă mai mult decît fetele orele 19,30 — 22,00, iar fetele în proporție mai ridicată decît băieții orele 19 — 21,30, matineele de sîmbătă și duminică. E de reținut însă că la ambele sexe domină aceleași preferințe ca și pe întreg eșantionul investigat.

Elevii din anul I optează în mai mare măsură decît ceilalți elevi pentru matineele de duminică, în rest nu se remarcă deosebiri însemnate între anii de studiu.

Liceul constituie o variabilă puternică de diferențiere. La fiecare școală ponderea unui răspuns e diferită de cea de la altă școală, fapt ce reliefează că fiecare liceu constituie o unitate socială cu un profil propriu și cu probleme specifice. E de remarcat totuși că *la toate liceele predomină „orele de vizionare între 19 — 21,30 și matineele de duminica", prima variantă atingînd proporțiile maxime la elevii din liceele de specialitate*. Tot la această din urmă categorie de elevi au pondere mai ridicată decît la restul subiecților matineele de sîmbătă.

Așadar, datele privind orele de vizionare a spectacolelor evidențiază unele tendințe dominante : opțiunea majorității elevilor pentru orele 19 — 21,40 și pentru matineele de sîmbătă și duminică. Orele obișnuite la care sînt programate spectacolele sînt indicate de un procent mic de subiecți, fapt ce demonstrează că *pentru cea mai mare parte dintre elevi actualul program de vizionare al spectacolelor nu corespunde dorințelor lor*. Există însă și un număr mai mic de elevi care optează pentru alte perioade : matinee dimineața, orele 19,30 — 22, orele 20 — 22,30.

9. TEATRE PREFERATE ȘI MOTIVAȚIA PREFERINȚEI

Din eșantionul investigat, 56 % declară că au un teatru preferat în București.

Datele de mai jos înfățișează cantitativ preferințele elevilor cercetați în ceea ce privește teatrele : Teatrul Național — 28 %; Teatrul L. S. Bulandra — 18 %; Teatrul C. I. Notarra — 16 %; Teatrul de Comedie — — 12 %; Teatrul Giulești — 7 %; Teatrul I. Creangă 6 %; Teatrul C. Tănase — 6 %; Teatrul Mic — 4 %; Teatrul Casandra — 2 %; nu răspund — 1 %.

Teatrele : Național, Bulandra, Nottara și Comedia sînt teatrele care obțin relativ multe opțiuni. Dealtfel este de subliniat faptul că preferințele elevilor investigați nu se concentrează puternic pe un anumit teatru, situație explicabilă prin eterogenitatea preferințelor, determinată de liceul unde elevii învață. Liceul constituie în acest sens un important factor de diferențiere.

Dacă Teatrul Național deține ponderea cea mai ridicată la majoritatea liceelor investigate, la liceele : energetic și Tudor Vladimirescu ponderea o are Teatrul Bulandra și la liceele de arte plastice și 43 întîietatea o deține Teatrul Nottara.

Importante sînt motivațiile preferințelor elevilor, motivații care exprimă și anumite trăsături ale spectatorului tînăr (vezi tabelul nr. 21)

Tabelul nr. 21

Motivația preferințelor pentru teatrele din București *(în %)*

Teatrul	Motivația preferințelor					
	repertoriu	este aproape de casă	condiții bune de vizionare	are un colectiv bun de actori	m-am obișnuit să merg la acest teatru	alte motive
Național	25	8	2	55	5	5
Bulandra	22	19	9	44	3	3
Comedie	30	8	17	31	2	12
Nottara	17	18	16	35	6	8
Mic	13	21	17	33	8	8
Creangă	21	31	10	16	6	16
Giulești	10	13	8	53	8	8
Casandra	20	—	40	20	—	20
Revistă	38	3	11	32	—	16
Alte teatre	39	17	9	13	9	13

Motivația preponderentă este cea referitoare la existența unui colectiv de actori buni în teatrul pe care-l preferă. Urmează apoi repertoriul teatrului. Particularitățile vîrstei tinere sînt un argument puternic în favoarea acestor mobiluri care-i determină pe unii din adolescenții liceeni să prefere un anumit teatru.

În același timp este de subliniat și proporția mare de motivații care nu țin atît de latura specifică, artistică a teatrului, ci de condițiile sociopsihologice în care trăiește tînărul spectator. Dacă în ceea ce privește teatrele Național, Comedie preferințele se direcționează în mod deosebit spre cele două aspecte principale : actori buni și repertoriu, la restul teatrelor se constată că motive cum sînt : este aproape de casă, are condiții bune de vizionare a spectacolelor, m-am obișnuit să merg la acest teatru, dețin cantitativ toate la un loc o pondere mai mare decît celelalte două (fiecare în parte) (situația fiind caracteristică mai ales la teatrele Nottara, Mic, I. Creangă, Casandra). Se evidențiază deci că : a) un număr destul de ridicat de adolescenți școlari își aleg teatrele după criterii care sînt în afara esteticului ; b) rolul tot mai important pe care-l are teatrul ca instituție independentă de spectacol. În acest sens, vin să întărească concluzia noastră și concluziile colocviului de la Royaumont din 1966 cu tema :

„Le lieu théâtral dans la société", din care reţinem una care ne pare a fi deosebit de importantă : edificiul teatral constituie un punct important în relaţia spectator-teatru şi acesta trebuie să fie un loc unde raportul scenei cu sala să pună în valoare prezenţa umană a actorului fără aportul nici unui artificiu mecanic [33]. Nu întîmplător teatrele : Casandra, Nottara şi Mic sînt preferate de elevi pentru condiţiile bune de vizionare şi în genere pentru aspectul interior al sălii teatrului. Această preferinţă exprimă o trebuinţă interioară a tînărului spectator. La vîrsta adolescenţei grupul capătă un rol deosebit de important ca formă de relaţii sociale şi ca mediu (favorizant sau defavorizant) al dezvoltării personalităţii tînărului.

E neîndoielnic faptul că în relaţia spectator(tînăr)—teatru primordiale rămîn interesul şi preocupările pentru aspectele artistice ale operei dramatice.

Stimularea interesului pentru teatru şi direcţionarea preocupărilor pentru această artă se săvîrşesc într-un context social şi cultural, în care civilizaţia a produs importante mutaţii. De aceea, relevantă ni se pare şi motivaţia unora dintre subiecţii investigaţi : prefer un anumit teatru pentru că e aproape de locul unde locuiesc (13 % dintre cei care spun că preferă un teatru indică această motivaţie) şi e caracteristică pentru teatrele Mic, Ion Creangă şi Nottara. Motivaţia este cu atît mai semnificativă cu cît e vorba de un oraş cum este Bucureştiul.

Posibilitatea contactului cu teatrul depinde într-o anumită măsură, pentru unii adolescenţi liceeni, de apropierea sau îndepărtarea de instituţia teatrală.

[33] J. Claude Marrey, *Des théâtres pour le peuple*, în *Le lieu théâtral dans la société moderne*, Editions du Centre de la Recherche Scientiphique, Paris, 1966. Cercetătorul român Cătălin Mamali a făcut un experiment la Uzina de rulmenţi Bîrlad privind efectele modificării prin elemente plastice a mediului de lucru (vezi C. Mamali, *Dimensiuni psihosociale ale unei intervenţii plastice în mediul industrial*, Revista de estetică industrială nr. 7, 1973).

CAPITOLUL II

CORELAREA PREFERINȚELOR PENTRU GENUL DE TEATRU CU INTERESUL PENTRU FILM ȘI LECTURĂ

Cercetarea nu și-a propus cunoașterea nemijlocită a orizontului cultural al elevilor. Există două activități culturale care au rol deosebit în preocupările adolescenților: filmul și lectura. Ne-am oprit asupra acestor domenii de preocupări culturale pornind de la rezultatele altor cercetări care au demonstrat locul important pe care-l ocupă în orizontul spiritual al elevilor.

Dacă în cazul filmului raportarea la teatru este directă, nu la fel am procedat cu lectura. De fapt ne-a interesat cunoașterea preocupărilor de lectură pentru a investiga asocierea lecturii cu diferite aspecte ale interesului pentru teatru, pornind de la premisa că lectura reprezintă activitatea culturală fundamentală a elevilor, ea constituind factorul determinant în formarea interesului pentru teatru.

1. OPȚIUNEA PENTRU FILM

Relația teatrului cu filmul a ocupat un loc important în dezbaterile teoretice. Dealtfel, activitatea culturală și genul de artă care a simțit încă de la început efectele apariției cinematografului a fost teatrul.

În ultimele două decenii, perioadă în care cinematograful s-a dezvoltat și a devenit cu adevărat o artă de masă, o realitate culturală și socială, care a pătruns în toate colțurile lumii, orizontul spiritual și cultural al tineretului capătă dimensiuni și coordonate noi.

Dacă generațiile adulte sau vîrstnice s-au format spiritual și cultural odată cu dezvoltarea cinematografului, tînăra generație a găsit această realitate socială și și-a însușit-o ca una din modalitățile principale de educație și integrare socioculturală. Impactul filmului asupra tineretului (ceea ce nu s-a întîmplat cu alte generații) s-a produs într-un anumit context social și cultural, în care cinematograful este deja consacrat și admis de societate ca un fenomen necesar și util, un mijloc eficace de cunoaștere, educație și formare. Cinematograful a apărut din necesitatea de a depăși limitele impuse de activitățile culturale tradiționale (în primul rînd teatrul), care cereau spectatorului un nivel de cultură ridicat, un comportament cultural rigid, o poziție socială anumită.

În acest context se pune problema de ce o parte dintre tineri preferă filmul teatrului. *În cadrul cercetării concrete efectuate pe o populație de*

elevi liceeni din București, am urmărit și cunoașterea motivelor care stau la baza opțiunii pentru film.

Preferințele între film și teatru se structurează în felul următor: film 48 %, teatru și film 28 %, teatru 22 %. Teatrul este preferat de jumătate din elevii investigați, în timp ce filmul de 76 %.

Dealtfel această diferență preferențială reiese și din comparația frecventării teatrului pe perioada unei stagiuni și frecventarea cinematografului numai într-o lună (în cazul cercetării noastre, luna în care am cerut să ne indice de cîte ori a fost la cinema era luna mai, cînd se dau tezele pe trimestrul trei). Teatrul nu a fost frecventat de 30 % din elevi, în stagiunea 1969—1970, iar cinematograful de 17 % în luna investigată. Dacă media de frecventare anuală a teatrului este între 1 și 2 spectacole, la cinematograf este între 2 și 3 filme pe lună.

Explicațiile interesului marcat pentru film reprezintă de fapt un ansamblu de motive și factori care stau la baza acestei opțiuni. Unele din motive au fost indicate de elevi. Răspunsurile date nu se concentrează însă pe un motiv anume, ceea ce relevă că fiecare subiect se adresează filmului pornind de la trebuințe și necesități particulare individuale.

Dintre motivele indicate de elevi, le-am reținut pe cele legate de realizare — 27 %; motive legate de acțiune — 20 %; motive privind atractivitatea (e mai natural, apropiat de viață, nu e fals ca teatrul) — 14 %; motive legate de actori (posibilități mari de a vedea actori străini) — 4 %; motive legate de repertoriu (este mai variat și acccesibil) — 3 %; motive legate de orele de vizionare — 4 %; motive privind accesibilitatea — 3 %; obișnuința de a viziona filme — 2 % etc.

Modul de realizare a filmelor (cu accent pe spectacol, mișcare), acțiunea dinamică, vie, cît și atractivitatea mai mare a filmului sînt motivele principale (cantitativ) care determină pe unii adolescenți să prefere acest gen de artă teatrului. Motivele arătate de elevi reflectă necesități spirituale și psihologice, caracteristice vîrstei tinere și ele vizează cinematograful ca fenomen social. Sînt invocate acele motive care de fapt nu sînt satisfăcute într-un mod mai direct de către teatru ca artă (acțiunea, atractivitatea, realizarea, decorul) și instituție socială (repertoriu, orele de programare a spectacolelor etc.).

Analiza calitativă a motivației preferinței filmului relevă și mai mult optica pe care o au elevii despre teatru. Fără a neglija neputința unora dintre subiecți de a motiva preferința lor pentru film, ca și unele răspunsuri vagi, care reliefează de fapt lipsa unei motivații interioare, este de remarcat că majoritatea motivațiilor arată că frecventarea periodică a cinematografului are o influență foarte puternică asupra orientării interesului către film. De asemenea, se constată și o cunoaștere mai profundă a filmului decît a teatrului. Dealtfel, concluzia fundamentală care se desprinde din răspunsurile elevilor este aceea că modalitățile pe care le oferă filmul pentru satisfacerea cerințelor și necesităților spirituale și psihologice sînt mai mari decît cele ale teatrului. Filmul „e mult mai sugestiv, are mai multe posibilități de exprimare" (fișa 558), „nu e sufocat de cadrul prea strîmt

al scenei'' (fișa 257), ,,prezintă aspecte inabordabile în teatru'' (fișa 264), ,,aduce elemente noi care pe scenă nu pot fi montate'' (fișa 192), ,,prezintă mai convingător realitatea'' (fișa 354), ,,filmul are mai multe personaje'' (fișa 932), ,,are mai mari posibilități de exprimare a sentimentelor'' (fișa 674), ,,oferă o viziune mult mai amplă și mai apropiată de viață'' (fișa 927), ,,filmul ne oferă posibilitatea vizionării unui peisaj cît mai diferit de la o scenă (imagine) la alta'' (fișa 74).

După cum s-a văzut, cantitativ, capacitatea filmului de a reda mișcarea reală, acțiunea, este apreciată de mulți elevi ca fiind un motiv principal de opțiune pentru film : ,,e mai plin de acțiune, cadrul se schimbă cu repeziciune'', ,,acțiunile sînt mai concretizate, ele ies în relief'' (fișa 1149), ,,cadrul de acțiune este mult mai mare“ (fișa 310), ,,acțiunea nu e întreruptă, are mai multă naturalețe'' (fișa 410), ,,este mai dinamic'' (fișa 519), ,,acțiunea este cursivă'' (fișa 1084).

Actorii constituie alt factor ce determină pe adolescent să frecventeze mai mult filmul : ,,am ocazia să văd artiști din diferite țări'' (fișa 554), ,,jocul actorilor este mai natural'' (fișa 1214), ,,actorii interpretează roluri mai complexe'' (fișa 1082), ,,actorii care joacă în filme sînt mai buni'' (? !) (fișa 1009), ,,în film apar mulți actori preferați'' (fișa 1114).

Un loc important îl ocupă motivele legate de posibilitatea filmului de a reda naturalul, realul, de a prezenta decoruri impresionante : ,,decorul este natural'' (fișa 1082), ,,filmările sînt și exterioare'' (fișa 1076), ,,îmi dă senzația de libertate în mijlocul naturii'' (fișa 1027), ,,filmul îmi dă posibilitatea să admir mai multe peisaje'' (fișa 950), ,,filmul îți prezintă un tablou mai bogat al vieții sociale'' (fișa 635), ,,decorul este foarte variat'' (fișa 1012).

Alte motive, precum repertoriul cinematografic și perioada de vizionare, fac pe unii adolescenți să opteze pentru film : ,,sînt mai multe filme bune decît piese'', ,,filmele pot fi vizionate și la matinee'' (fișa 1043), ,,pot găsi bilete la ore convenabile în timpul liber'' (fișa 1188), ,,la film pot să merg și singură'' (fișa 1074), ,,costă mai puțin și pot merge oricînd'', ,,la film te poți duce oricînd, pe cînd la teatru este mult mai greu și mai pretențios din mai multe puncte de vedere'' (fișa 78), ,,prefer filmele pentru că sînt mai multe și nu-mi iau mult timp'' (fișa 195), ,,repertoriul este variat și bogat'' (fișa 369), ,,nu-mi plac pauzele la teatru'' (fișa 674), ,,filmul este mai accesibil din punctul de vedere al programărilor'' (fișa 43), ,,pot merge la film la orice oră vreau'' (fișa 788).

Obișnuința de a merge la cinematograf reprezintă pentru unii elevi motivul care-i face să prefere filmul teatrului, unele răspunsuri arătînd : ,,am mers de mai multe ori la film decît la teatru'' (fișa 274), ,,m-am obișnuit de mic cu imaginea cinematografică'' (fișa 1056).

Deși mic, interesant este un număr de răspunsuri care încearcă să arate mai explicit de ce este preferat filmul teatrului. În film ,,totul pare mai real, mai aproape de mine. Are mai multe posibilități de expunere. Decorurile și personajele seamănă uneori mai bine cu realitatea. Teatrul este cîteodată greoi. Scena este prea strîmtă pentru a da posibilitatea

desfășurării acțiunii în totala ei întindere" (fișa 590), „cadrul de desfășurare este mai larg, mai pitoresc, diametral opus podiumului de scîndurică al teatrului și al decorurilor moarte" (fișa 272), „acțiunea în film se petrece pretutindeni, pe cînd la teatru acțiunea se petrece uneori în același decor" (fișa 987). Filmul „îmi prilejuiește o nouă întîlnire cu actorii străini și români preferați, decorul este mult deosebit. Prin intermediul vizionării, unui film ai ocazia să vezi multe aspecte din diferite colțuri ale lumii" (fișa 1159), „scena este un spațiu prea restrîns pentru acțiune. Prin filme vezi întrega lume. Personajele ți se par mai reale decît pe scenă" (fișa 422).

Alte răspunsuri vizează aspecte mai îndepărtate de film, ca artă : „prefer filmul pentru că este mai odihnitor" (fișa 1227), „îmi plac aventurile" (1091), „pentru că-mi plac filmele foarte mult, dar n-aș putea spune de ce" (fișa 943), „îmi plac filmele străine" (fișa 930), „filmul îmi dă iluzia că exist și eu în această lume" (fișa 35), „este mult mai distractiv, mai dinamic" (fișa 519), „mă informează mai mult" (fișa 424), „pentru că îmi plac imaginile fără cuvinte, care spun ceva" (fișa 267), „filmul te farmecă" (fișa 191), „filmul este mult mai accesibil, mult mai ușor de înțeles" (fișa 1051).

Datele cercetării sugerează că :

— filmul este preferat nu atît prin elementele sale specifice, ci prin ceea ce are comun cu celelalte activități culturale ;

— motivațiile elevilor investigați (deci un grup social relativ omogen și cu un nivel mediu de culturalizare ridicat) nu înfățișează particularitățile estetice ale filmului ca artă, opțiunea pentru film are în mică măsură premise estetice. Dominante sînt coordonatele psihosociale ale cinematografului și însăși raportarea la teatru se face în acest sens.

Așadar, după opinia elevilor, filmul reușește să satisfacă în mai mare măsură interesele, preocupările, aspirațiile lor decît celelalte activități culturale.

Se confirmă deci ideea că publicul, și cel tînăr în special, se interesează mai puțin de om în general, preocupat fiind de oameni în situații concrete, reale, cu sentimente și gînduri proprii. Jean Duvignaud, analizînd rolul cinematografului în dezvoltarea modernă a teatrului, afirma că teatrul singur astăzi, după ce a luat de la cinema ceea ce acesta putea să-i dea, este în măsură să acționeze eficace asupra spectatorului, dăruindu-i spectacolul în situația lui concretă : „Cinematograful a exercitat asupra teatrului o influență eficientă în accentuarea unui mod de percepție care apropie spectacolul dramatic de istoria reală "[34].

Publicul, cu deosebire cel tînăr, asimilează această influență a cinematografului. Afirmam în preambul că tineretul se naște cu această realitate cinematografică și, ipotetic, primul contact cu arta este cinematograful. Această idee ne conduce la concluzia că frecventarea sistematică și conștientizată a cinematografului este o etapă, primă și necesară, în

[34] Jean Duvignaud, *Sociologie du théâtre*, Paris, P.U.F., 1965, p. 547.

procesul de formare a orizontului cultural al tineretului, în pregătirea pentru receptarea altor genuri de artă şi deci şi a teatrului. Pentru că filmul are capacitatea de a răspunde posibilităţilor tineretului de percepere şi cerinţelor sale psihosociale. Prin însuşi specificul vîrstei, adolescentul, cu o deschidere largă către problemele sociale, găseşte în film un mijloc eficace de integrare socioculturală.

Diferenţele semnalate între cinematograf şi teatru arată că în conştiinţa multor adolescenţi filmul reprezintă o cale importantă de culturalizare, de cunoaştere, de educaţie. În acelaşi timp se relevă faptul că la o parte dintre subiecţi se manifestă o atitudine exclusivistă exprimată prin acceptarea ori a teatrului ori a filmului. În procesul de formare şi educare a adolescenţilor există uneori tendinţa de a considera filmul un mijloc accesibil şi mai puţin „cultural" în comparaţie cu teatrul, care este o activitate culturală superioară, greu accesibil unui anumit nivel de pregătire spirituală. Deci atitudinea exclusivistă a elevilor este şi o consecinţă a modului lor de iniţiere şi formare culturală. Or, filmul şi teatrul sînt două dimensiuni ale aceleiaşi realităţi, exprimînd cu mijloace diferite probleme identice. De aceea ele se completează unul pe altul şi nu se contrapun. „Pentru tineri, filmul este un mijloc de iniţiere în viaţă, dar poate să-i determine să fie detaşaţi de viaţa reală... Spre deosebire de film, teatrul pare să realizeze mai bine lărgirea spiritului. În timp ce cinematograful prezintă modele de viaţă şi rezolvă conflictele într-o manieră definită, teatrul încurajează găsirea soluţiilor personale situaţiilor dramatice prezentate pe scenă "[35]. Dar această diferenţiere nu duce la ideea excluderii unuia sau altuia dintre cele două mijloace culturale. Fiecare are o importanţă egală cu a celuilalt în procesul de foımare a orizontului cultural al adolescenţilor.

Factorii psihosociali determină o serie de deosebiri în eşantionul cercetat, în ce priveşte opţiunea între film şi teatru.

Sexul. Între sexe, deosebirile privind opţiunile între teatru şi film, sînt marcante (vezi tabelul nr. 22).

Tabelul nr. 22

Opţiunea între film şi teatru (pe sexe) *(în %)*

Opţiunea	Sexul	
	băieţi	fete
Film	*62*	*36*
Teatru şi film	*23*	*33*
Teatru	*13*	*30*
Nu preferă nici teatrul, nici filmul	*2*	*1*

Băieţii preferă în proporţie de numai 36 % teatrul filmului, în timp ce fetele în acelaşi procent preferă filmul teatrului. Şi încă un fapt important:

[35] Irena Wojnar, *Esthétique et pédagogie*, Paris, P.U.F., 1963, p. 256.

la băieți majoritatea subiecților optează pentru film, în timp ce la fete se constată o repartizare relativ egală pe cele trei tipuri de răspuns.

Liceul. Structura opțiunilor între film și teatru ne arată că elevii de la Liceul Gh. Șincai și de la arte plastice numai în proporție de 37% preferă filmul teatrului, iar la liceele 43 și energetic opțiunile se îndreaptă în mai mare măsură spre film (57 % și, respectiv, 60 %) (vezi tabelul nr. 23).

Tabelul nr. 23

Opțiunea între film și teatru (pe licee) *(în %)*

Opțiunea	Liceul								
	Sado-veanu	Șincai	43	Coș-buc	T. Vla-dimirescu	econo-mic	energetic	M.I.U.	arte plastice
Film	*54*	*37*	*56*	*42*	*48*	*45*	*61*	*43*	*38*
Teatru și film	*21*	*40*	*24*	*32*	*26*	*33*	*19*	*31*	*31*
Teatru	*23*	*22*	*18*	*25*	*25*	*22*	*18*	*24*	*31*
Nu preferă nici film, nici teatru	*2*	*1*	*2*	*1*	*1*	—	*2*	*2*	—

Tabelul nr. 23 ne indică și alte aspecte : elevii de la Liceul Șincai optează în proporție ridicată pentru film și teatru, subiecții de la Liceul de arte plastice se distanțează (ca proporție) de restul liceelor în ce privește preferința numai pentru teatru.

După cum se poate observa, nu există diferențe între tipurile de licee (teoretic și de specialitate), ci între școli, *reliefîndu-se și în acest caz ideea că fiecare liceu are o personalitate a sa, care se detașează de restul liceelor.*

Există totuși două licee la care se remarcă, cel puțin în cazul cercetării, preponderența opțiunilor pentru teatru : la elevii de la liceele de industrie ușoară și economic (55% preferă teatrul filmului la ambele școli), deși la aceste licee există proporțiile cele mai ridicate de elevi care au afirmat că nu au mers la teatru în stagiunea investigată de noi (1969—1970). Aceasta cu atît mai mult cu cît era vorba de o opțiune, de o alegere conștientă. Situația își are explicația probabilă în două fapte : a) ponderea la aceste licee a fetelor, care manifestă un interes, după cum s-a văzut, mult mai mare pentru teatru decît băieții ; b) ponderea ridicată în școlile amintite a elevilor care provin din familii cu un mediu cultural scăzut, unde aspirația către formarea unui orizont cultural și către cultivarea de deprinderi culturale este evidentă. Acest din urmă fapt pune însă în discuție o problemă de o stringentă importanță : este posibilă o *conștientizare din partea acestor elevi a capacităților teatrului de influențare asupra orizontului spiritual, sau mediul cultural din care provine elevul l-a orientat către această activitate culturală care, în virtutea tradiției, este considerată o activitate elevată?* Deși cercetarea nu ne oferă o determinare riguroasă a cauzei reale a situației prezentate, credem că a doua variantă explică în mai mare măsură datele prezentate.

Anul de studii. Între film și teatru, subiecții din anul I optează în proporție mai mare pentru film. 53 % dintre aceștia preferă filmul teatrului, în timp ce 44 % din restul elevilor preferă teatrul.

Secția. Mari diferențieri apar între elevii de la secția umanistică și restul elevilor. Numai 38 % dintre umaniști preferă filmul teatrului, spre deosebire de 50 % realiști și 53 % elevi din anul I (care nu sînt grupați încă în secții) (vezi tabelul nr. 24).

Tabelul nr. 24

Opțiunea între film și teatru (pe secții) *(în %)*

Secția	Preferința			
	film	teatru și film	teatru	nu le preferă
Umanistică	*38*	*31*	*30*	—
Reală	*50*	*29*	*20*	*1*
Anul I	*56*	*24*	*19*	*1*

Profesiunea tatălui. La toate categoriile sociale predomină filmul ca opțiune între film și teatru. Nu se poate vorbi de particularitățile grupului social din care provine elevul. La elevii ai căror părinți sînt maiștri, teatrul e preferat în proporție mai mare decît la ceilalți elevi; filmul obține mai multe opțiuni la fii de funcționari și intelectuali, ambele activități culturale (filmul și teatrul) sînt preferate în aceeași măsură mai ales de adolescenții fii de țărani și intelectuali. *Dar diferențele dintre categoriile sociale sînt mici și nesemnificative.*

2. INTERESUL PENTRU LECTURĂ

Cercetări efectuate în alte țări au arătat că adolescenții nu citesc, nu au preocupări pentru lectură. S-a subliniat ideea că adolescenții preferă cultura exprimată prin alte mijloace decît prin imprimerie [36]. Dar se conchide în același studiu că lectura constituie calea cea mai importantă de înțelegere a imaginii.

Cercetările efectuate în țara noastră au evidențiat interesul adolescenților pentru lectură, această activitate culturală reprezentînd calea principală și condiția fundamentală de acces la alte domenii culturale [37].

Cercetarea lecturii elevilor s-a făcut tot în contextul obiectivelor urmărite de investigație, mai precis am încercat să determinăm măsura în care lectura are o influență asupra orientării interesului pentru teatru sau invers, rolul frecventării teatrului asupra stimulării preocupărilor pentru lectură.

Evantaiul de răspunsuri relevă că un elev citește mai multe genuri de carte. Și în acest caz s-a făcut o ierarhie, existînd deci răspunsuri prin-

[36] *L'adolescent et ses livres*, în *L'adolescence*, Bloud and Gay, 1969, p. 23.

[37] În partea a doua a volumului de față, Dumitru Bazac face o analiză detaliată a lecturii, confirmînd rolul important pe care-l are lectura în orizontul spiritual al adolescenților.

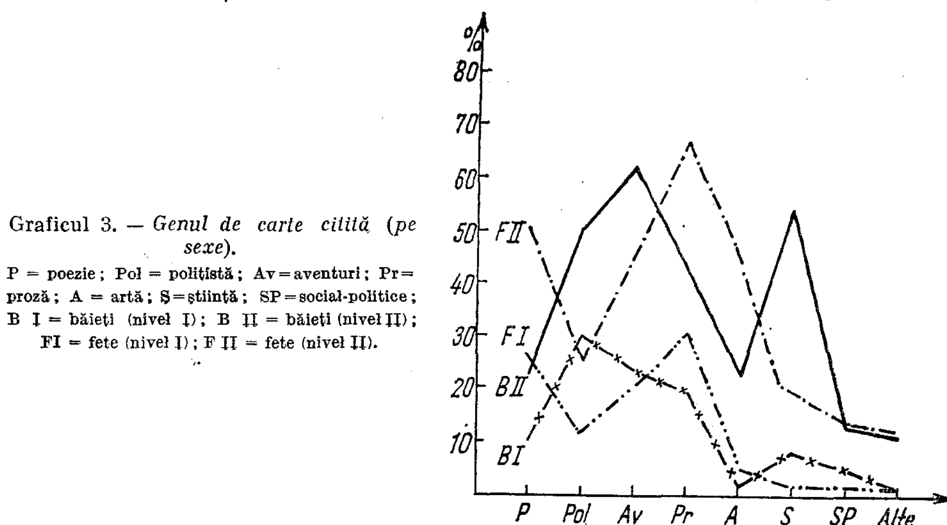
cipale și totalul de răspunsuri pentru fiecare gen de carte, evidențiindu-se un decalaj și mai mare între genurile de literatură citite.

Răspunsurile principale obținute ca urmare a ierarhizării făcute de înșiși subiecții investigați s-au structurat în felul următor: poezie — 19%; literatură de aventuri și polițistă — 42%; carte de proză — 26%; alte genuri — 13%.

Ponderea ridicată pe care o deține literatura de divertisment explică în mare măsură de ce o mare parte dintre elevii investigați se îndreaptă către teatrul de divertisment.

Factorii psihosociali determină diferențieri în eșantionul cercetat.

Sexul. Opțiunea pentru un anumit gen de carte (cu excepția literaturii de aventuri) este foarte diferit de la un sex la altul (vezi graficul 3).

Graficul 3. — *Genul de carte citită (pe sexe).*

P = poezie; Pol = polițistă; Av = aventuri; Pr = proză; A = artă; Ș = știință; SP = social-politice; B I = băieți (nivel I); B II = băieți (nivel II); FI = fete (nivel I); F II = fete (nivel II).

Fetele citesc în proporție mai ridicată cărți de poezie, de proză și de artă. Băieții, în schimb, se îndreaptă mai mult spre cărțile de știință și proză. Este de remarcat locul mic pe care-l ocupă în lectura băieților cartea de poezie. Lectura principală a majorității adolescenților se concentrează pe literatura de divertisment (peste jumătate dintre băieți), iar la fete pe poezie și proză.

Liceul. Lectura se repartizează în cadrul fiecărui liceu în mod diferit de la școală la școală. Se remarcă deosebiri mari între liceele teoretice și liceele de specialitate în *sensul că la acestea din urmă o pondere foarte ridicată o are literatura de divertisment și în mod totuși surprinzător poezia ocupă un loc mai mare decît la unele licee teoretice.* Tot la liceele de specialitate este de subliniat că lectura principală (deci cea indicată de elevi ca fiind de rangul întîi ca urmare a ierarhizării răspunsurilor) este formată din cărți de aventuri și polițiste.

Cartea de știință este citită în proporții mari de elevii de la liceele Șincai și energetic.

Reținem, de asemenea, ponderea mare pe care o are cartea de artă la liceele Coșbuc, Tudor Vladimirescu și interesul scăzut pentru acest gen de carte la o serie de licee teoretice (Șincai, 43, Sadoveanu, unde ne-am așteptat ca procentul acestei categorii de cititori să fie mult mai mare) și la Liceul energetic.

O notă aparte face Liceul de arte plastice; este mai întîi de subliniat interesul foarte scăzut pentru literatura de divertisment. Apoi, ponderea mare pe care o dețin cărțile de proză și de artă. Este semnificativ de arătat că, printre cărțile indicate ca fiind obiectul lecturii principale, cartea de artă lipsește, însă în totalul răspunsurilor ea deține al doilea loc după proză. Tot la acest liceu se constată cea mai ridicată proporție de subiecți care citesc literatură filozofică și politică.

Anul de studii. Se manifestă deosebiri marcante între anii de studiu, în lectura elevilor (vezi tabelul nr. 25).

Tabelul nr. 25
Genul de carte citit
(pe ani de studii)

(în %)

Genul de carte	Anul de studii					
	I		II		III	
	lectura princip.	total răsp. pe gen de carte	lectura princip.	total răspunsuri	lectura princip.	total răspunsuri
Poezie	15	32	20	40	22	43
Lit. polițistă	26	44	20	39	14	31
Lit. de aventuri	28	67	21	62	16	45
Proza	15	45	24	55	36	69
Cărți de artă	4	33	3	43	2	33
Cărți de știință	7	40	4	33	3	30
Literatură politică și filozofică	4	12	5	14	4	17
Alte genuri	1	11	3	10	3	15

Elevii din anul I se îndreaptă masiv spre literatura de divertisment (în proporție mult mai mare decît restul elevilor) și într-un procent relativ mare spre cărțile de știință și cele de proză.

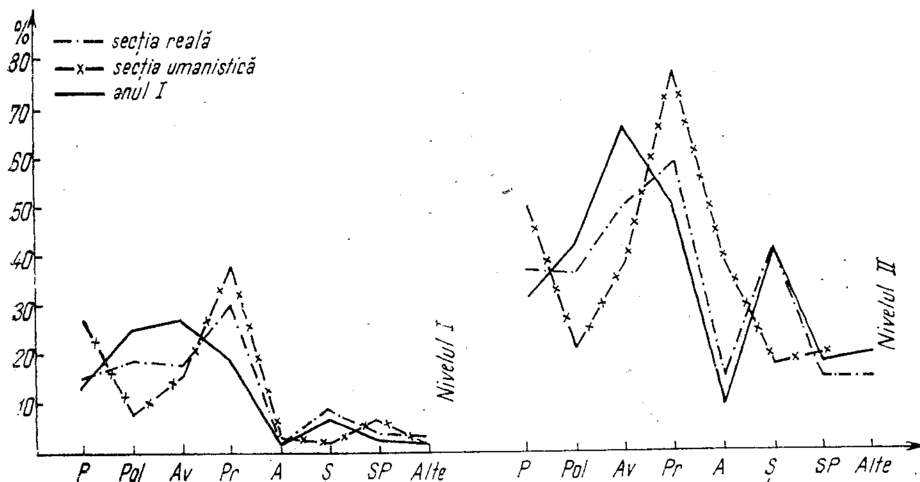
Se remarcă o creștere a ponderii lecturii cărților de proză, poezie și o scădere a proporțiilor elevilor care citesc literatură de divertisment la elevii din anii II și III, la aceștia crescînd ponderea interesului pentru cartea politică.

Este important de arătat că elevii din anul I indică în proporție ridicată literatura de divertisment ca lectură de bază, principală, aceasta jucînd probabil un rol însemnat în orizontul de cultură al acestei categorii de elevi.

Dealtfel datele prezentate arată o strînsă legătură cu datele privind vîrsta, clasa și secția. Elevii de vîrstă mică (15 — 16 ani) se diferențiază foarte mult de adolescenții de vîrstă mai ridicată, în sensul că primii sînt mult mai preocupați de divertisment, și această concluzie trebuie să reprezinte o premisă fundamentală în procesul de educație și instrucție din

școală, care are rolul hotărîtor în formarea și dezvoltarea deprinderilor culturale la vîrsta de trecere spre adolescență.

Secția. Structura răspunsurilor privind genul de cărți citite evidențiază aceeași deosebire între elevii umaniști și ceilalți elevi (vezi graficul 4). Elevii de la secția umanistică citesc mai mult decît ceilalți elevi proză, poezie și cărți de artă, pe cînd ceilalți elevi se îndreaptă mai mult spre cărțile de aventură, proză și știință.

Graficul 4. — *Genul de carte citită (pe secții în cadrul liceului teoretic).*
P = poezie; Pol = polițistă; Av = aventuri; Pr = proză; A = artă; S = știință; SP = social-politice.

Vîrsta. Opțiunile adolescenților pentru un anumit gen de carte diferă de la o vîrstă la alta. Se constată o asociere strînsă între vîrstă și lectură, în sensul că la elevii de ***vîrsta de 15 — 16 ani, interesul se îndreaptă mai mult spre literatura de divertisment, în timp ce la vîrsta de 17 și peste 17 ani, acest interes este orientat către cartea de proză.*** Cunoștințele acumulate în liceu și maturitatea în gîndire care se manifestă la vîrsta superioară a adolescenței (17-18 ani) determină preocupări și gusturi culturale diferite de cele din vîrsta inferioară (15-16 ani).

Profesiunea tatălui. Genul de carte citit nu se diferențiază prea mult în funcție de profesiunea tatălui. La toate categoriile sociale predomină literatura de divertisment atît ca opțiune principală, cît și ca total de opțiuni pe gen de carte (excepție fac numai elevii fii de funcționari, la care proporția de răspunsuri-opțiuni principale e cea mai ridicată la cartea de proză). Doar preponderența unui gen de carte variază de la o categorie la alta, fără însă a determina deosebiri semnificative din punctul de vedere al provenienței sociale.

După cum am spus la începutul acestui capitol, am investigat preocuparea pentru film, teatru și lectură cu scopul de a decela interdependența dintre interesul pentru teatru și alte activități culturale ale adolescenților.

Am corelat genul de teatru preferat cu opțiunile pentru film și lectură. Ne-am oprit asupra acestei corelații deoarece considerăm că preferința pentru un gen de teatru este relevantă pentru tendințele culturale care se manifestă în rîndul adolescenților.

Corelarea opțiunii între film și teatru cu preferința pentru genul de teatru relevă o asociere între preocuparea pentru film și teatrul de divertisment.

Corelația preferinței pentru un gen de teatru cu activitățile culturale investigate de noi : film, teatru și lectură, ne dezvăluie o serie de aspecte ce confirmă concluziile privind tendințele ce se manifestă în contactul adolescenților cu teatrul (vezi tabelele nr. 26 și nr. 27).

Tabelul nr. 26

Opțiunile între teatru și film, asociate cu genul de teatru preferat *(în %)*

Genul de teatru	Opțiuni			Total
	film	teatru și film	teatru	
Istoric	*49*	*31*	*20*	*100*
Modern	*39*	*30*	*31*	*100*
Divertisment	*57*	*25*	*18*	*100*

Deși filmul are ponderea majoritară la toate categoriile de preferințe pentru genul de teatru, se remarcă totuși deosebiri însemnate. La elevii care optează pentru teatrul modern, există un relativ echilibru între preferințele pentru teatru și film, în timp ce la ceilalți elevi filmul deține un loc foarte important (*cu deosebire la cei care indică teatrul de divertisment*). Datele cantitative relevă existența unei asocieri între preferința pentru un gen de teatru și preferința pentru film sau teatru și *sugerează ipoteza unei tipologii a spectatorului adolescent.* Se poate afirma că se *conturează un tip de spectator înclinat spre divertisment,* fapt reieșit și din corelarea genului de teatru preferat cu tipul de carte citit (vezi tabelul nr. 27).

Tabelul nr. 27

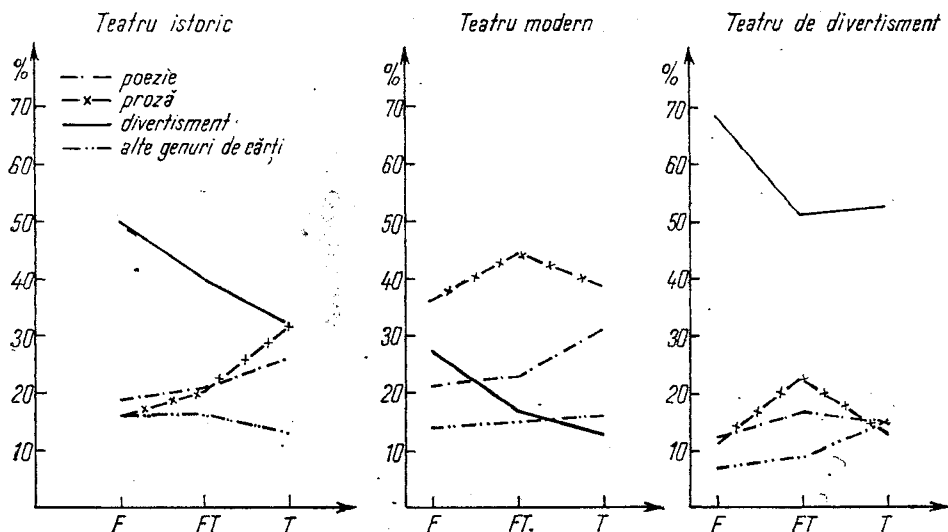
Corelarea preferințelor pentru genul de teatru cu preferințele pentru genul de carte *(în %)*

Genul de teatru	Genul de carte				Total
	poezie	proză	divertisment	alte	
Istoric	*26*	*21*	*45*	*8*	*100*
Modern	*24*	*41*	*18*	*17*	*100*
Divertisment	*13*	*16*	*62*	*9*	*100*

Este evidentă deosebirea între elevii care preferă teatrul modern și restul elevilor. La primii se constată că dominantă e opțiunea pentru proză, în timp ce la ceilalți subiecți cartea de divertisment deține întîietatea.

Asociind genul de teatru preferat cu opțiunea pentru film sau teatru și genul de carte citit se constată că există o anumită legătură între aceste 3 tipuri de activitate culturală, reliefîndu-se, așa după cum am afirmat și mai sus, un anumit tip de spectator, *cel mai stabil fiind tipul de spectator înclinat spre divertisment,* aceasta manifestîndu-se cu precădere la *elevii*

ale căror opțiuni se îndreaptă spre teatrul de divertisment sau istoric, spre film și literatură de divertisment. Spre deosebire de acest tip, datele concrete sugerează și un tip de spectator cu interese dominant-intelectuale, orientat către teatrul modern, poezie sau proză și teatru (ca opțiune față de film) (vezi tabelul nr. 28 și graficul 5).

Graficul 5.—*Asocierea preferințelor pentru genul de teatru cu opțiunea între film și teatru, cu preferințele pentru genul de carte.*
F = film; FT = film și teatru; T = teatru.

Un fapt deosebit de important relevat de investigația concretă este că *numărul adolescenților încadrați într-un anumit tip de spectator este mic* (15 % din elevi au interese îndreptate spre divertisment și 9 % sînt orientați către laturile elevate ale culturii)[38].

La majoritatea subiecților se interferează preferințe dintre cele mai

[38] Dealtfel, afirmația că există un tip de spectator de o anumită orientare trebuie înțeleasă nuanțat. Asocierile pe care le-am făcut nu au vizat decît opțiunea principală (în cazul întrebărilor cu răspunsuri multiple) și deci e posibil ca acei elevi încadrați într-un tip de spectator să prefere și alte aspecte, care țin de alt tip de spectator. Realizarea unei tipologii a spectatorului este o operație extrem de dificilă, lucru remarcat și de unii cercetători. Datele și metodologia actuală de prelucrare nu permit o abordare a complexității tipologiei. Au existat totuși încercări de a elabora tipologii ale auditoriului mijloacelor comunicațiilor de masă. H. Culea a stabilit corelații semnificative între „aptitudinile" spiritual-culturale mărturisite de subiecți și înclinația lor pentru un conținut al mijloacelor comunicațiilor de masă. Pornind de la această premisă, autorul, bizuindu-se mai mult pe analiza calitativă, a evidențiat cinci tipuri fundamentale de structuri de interese. Vezi H. Culea, *Procesul cultural într-o zonă urbană*, în volumul *Structura procesului cultural de masă*, București, Edit. Academiei, 1971, p. 45—52.

Tabelul nr. 28

Asocierea preferinţelor pentru genul de teatru cu opţiunea între film şi teatru şi cu preferinţele pentru genul de carte

Genul de teatru	%	Preferinţa pentru film sau teatru	%	Genul de carte	%
istoric	23	film	49	poezie	19
				proză	15
				divertisment	50
				alte	16
		film şi teatru	31	poezie	22
				proză	21
				divertisment	40
				alte	17
		teatru	20	poezie	26
				proză	32
				divertisment	32
				alte	10
modern	31	film	39	poezie	22
				proză	36
				divertisment	27
				alte	15
		film şi teatru	30	poezie	23
				proză	44
				divertisment	17
				alte	16
		teatru	31	poezie	31
				proză	39
				divertisment	13
				alte	17
divertisment	39	film	57	poezie	12
				proză	11
				divertisment	69
				alte	8
		film şi teatru	25	poezie	17
				proză	23
				divertisment	51
				alte	9
		teatru	18	poezie	15
				proză	18
				divertisment	53
				alte	14

diverse, evidenţiindu-se totuşi rolul important pe care-l joacă genul de teatru sau genul de lectură, concluzie care, credem, nuanţează aprecierea asupra preocupărilor şi intereselor culturale ale adolescenţilor liceeni.

CAPITOLUL III

MOTIVELE FRECVENTĂRII TEATRULUI

1. STRUCTURA MOTIVAȚIILOR FRECVENTĂRII TEATRULUI

Se discută mult în literatura consacrată adolescenței despre preocuparea pentru divertisment la adolescenți, subliniindu-se, de cele mai multe ori, dimensiunea negativă a acestui interes care se manifestă în perioada adolescenței. Deși este acceptat și bine cunoscut că una din funcțiile importante ale activității culturale este funcția recreativ-delectivă. De fapt ce exprimă caracterul recreativ și de divertisment al culturii? Exprimă o necesitate a omului, este o expresie a manifestării spontaneității umane, relevă nevoia omului de a rîde, nevoia de aventură.

Cercetările întreprinse au evidențiat interesul pentru divertisment al tineretului prin excluderea preocupărilor pentru alte caracteristici ale activității culturale. Parțial, această concluzie este adevărată. Însă apreciem că, cel puțin la lotul investigat, divertismentul face parte dintr-un ansamblu de motive ale frecventării unei instituții culturale (teatrale în cazul de față) și deci preocuparea pentru latura recreativ-delectivă este în interdependență cu alte dimensiuni ale activității culturale, gradul de manifestare al interesului pentru divertisment fiind dat de această interdependență.

Investigarea motivației frecventării unei instituții culturale este, fără îndoială, de natură psihologică, ea evaluînd reacții individuale, aprecieri ale subiectului despre mobilurile care îl determină să se orienteze spre o activitate culturală.

Cercetarea sociologică a publicului tînăr cuprinde și sondarea motivației opțiunii pentru teatru, ea fiind integrată în ansamblul problemelor sociale care privesc relația tînărului cu instituția teatrală. Analiza motivației în acest caz vizează latura socială, grupul în ansamblu, și este corelată cu factorii sociali care intervin în relația tînărului cu teatrul.

Motivarea frecventării teatrului de către un grup social este deosebit de complexă, evidențiindu-se existența unui ansamblu de motive care determină opțiunea pentru această instituție culturală. În cadrul ansamblului însă, o anumită motivare are prioritate și un rol important în configurarea acestui ansamblu.

Perspectiva sociologică asupra motivației este o încercare de a explica prin corelație și asocieri determinantele ei exterioare. În receptarea

artistică, după cum s-a demonstrat deja, intervin, uneori predominant, factori extraestetici, factori care ţin de personalitatea spectatorului, de mediul sociocultural în care trăieşte. Între aceşti factori motivarea ocupă un loc important. În acelaşi timp motivarea este puternic influenţată de alţi factori psihosociali.

Cercetarea din unghiul sociologiei a motivării, cu metodologia actuală, nu reuşeşte însă să delimiteze motivaţia interioară, individuală a publicului de motivaţia socială. Norme, idei, valori şi principii ale societăţii se transformă în norme, idei, valori şi principii ale personalităţii şi aceasta ,,nu datorită « socializării » omului, ci datorită adaptării acestuia la o lume de idei, principii ale mediului, ca şi datorită faptului că toate acestea se prezintă în faţa omului în decursul experienţei lui morale şi sociale ca ceva valoros'' [39]. Din această cauză structura şi sistemul motivelor nu sînt încă pe deplin clarificate şi conturate, cu toate că cercetarea psihologică a obţinut rezultate remarcabile în acest domeniu. Coordonata socială a motivaţiei este puţin cunoscută în subansamblurile şi elementele care intră în componenţa ei. De fapt în investigaţiile sociologice motivaţia este exprimată prin ,,de ce'', ,,pentru ce'', şi subiectul răspunde ce l-a determinat să facă o activitate. Interpretarea rezultatelor vizează aceste răspunsuri ale subiectului. ,,Problema motivaţiei comportamentului răspunde la întrebarea « de ce » un organism acţionează în felul în care o face, care sînt forţele motrice care îl orientează prin multiplele stimulări şi evenimente, de ce un individ alege între diferitele activităţi pe una preferenţial faţă de alta etc.'' [40].

În cadrul cercetării noastre, motivaţia a fost sondată prin întrebarea : de ce frecventaţi teatrul?

Elevii au avut posibilitatea să indice în ordine ierarhică mai multe motive (pînă la 3). Oricare dintre motive putea fi plasat pe primul loc, fiind considerat de noi ca motiv fundamental. Prelucrarea informaţiei referitoare la această chestiune a cuprins motivul fundamental şi proporţia acestuia în totalul de răspunsuri. În analiza noastră vom vorbi de primul nivel, cel fundamental (I), şi de situaţia globală (II). De asemenea, vom asocia motivele fundamentale cu motivele secundare (indicate de subiect ca fiind de rangul II sau III) şi vom stărui asupra acestei asocieri, care evidenţiază unele aspecte ale motivării frecventării teatrului. O serie de cercetări concrete asupra diferitelor probleme au investigat şi motivarea, relevînd locul fiecărei categorii de motive în ansamblul răspunsurilor date de subiecţi. O analiză propriu-zisă a asocierilor dintre nivelele ierarhice pe care le ocupă un motiv, după cîte cunoaştem noi, nu a fost încă întreprinsă, însă am încercat să surprindem unele aspecte care reies din sondarea corelaţiilor ce se stabilesc între nivelurile ierarhice ale motivelor. Continuarea cercetării, analiza aprofundată a problematicii care consti-

[39] P. M. Iacobson, *Problemele psihologice ale motivării comportamentului uman*, Moscova, 1969.

[40] Edith Gulian, *Rolul motivaţiei în orientarea comportamentului*, în *Psihofiziologia activităţii în orientarea comportamentului*, Edit. Academiei, 1968, p. 159.

tuie obiectul paginilor de față, pe o perioadă de timp mai mare și pe diferite categorii de populații, va aduce fără îndoială elemente noi îndeosebi în ce privește analiza cauzală, care să confirme sau să infirme datele pe care le înfățișăm.

Din lotul de subiecți, 5 % au indicat un singur motiv pentru care frecventează teatrul, 13 % două motive, iar 82 % au arătat trei motive.

Ca motive ale frecventării teatrului au fost indicate următoarele : a) nivelul I : pentru a mă instrui 35 %; pentru a mă distra 26 %; pentru a vedea piesa [41] 16 %; pentru a vedea actorul preferat 10 %; alte motive 11 %; b) nivelul II : pentru a mă instrui 55 %; pentru a mă distra 63 %; pentru a vedea piesa 53 %; pentru a vedea actorul preferat 50 %; alte motive 32 %. Așadar, în cadrul primului nivel, ponderea cea mai ridicată o au instrucția și distracția. La cel de-al doilea nivel, distracția deține întîietate, însă la o diferență mică față de instrucție. Puține opțiuni s-au îndreptat spre motivele care vizează aspecte intrinseci spectacolului de teatru. O asemenea situație trebuie interpretată cu multă prudență, aprecierea ei neputînd fi tranșantă. Toate aceste motive, care au fost indicate în proporție relativ ridicată, nu pot fi analizate în afara coordonatei fundamentale a unui spectacol, regia. Ceea ce ni se pare esențial este lipsa sau neputința de a conștientiza rolul pe care-l are regia sau scenografia într-un spectacol, incapacitatea de a sesiza elementele specifice teatrului ca artă. Deprinderile culturale ale majorității celor investigați îi orientează pe aceștia mai ales spre laturile paraartistice, cu deosebire spre cele instructive, educative și de divertisment, fapt care nu poate fi apreciat ca necorespunzînd unor realități. Studii teoretice și cercetări concrete au demonstrat însă că în procesul receptării artistice intervin elemente dintre cele mai diferite ale personalității spectatorului, ale mediului în care se formează și se dezvoltă această personalitate [42].

Situația înfățișată mai sus ne relevă un dezechilibru în ceea ce privește motivarea frecventării teatrului de către adolescenții liceeni, aspectele care țin propriu-zis de spectacolul de teatru constituind pentru un număr mic de subiecți mobilul opțiunii pentru acest gen de activitate culturală.

În continuare, încercăm să determinăm dacă motivele frecventării teatrului determină diferențieri în structura unora din preocupările culturale ale adolescenților liceeni : genul de teatru preferat, lectura.

[41] Prin acest motiv se indică preocuparea subiectului numai pentru a vedea o anumită piesă fără nici un alt interes.

[42] Vezi volumul *Teatrul și tineretul* (coordonator Ovidiu Bădina), Centrul de cercetări pentru problemele tineretului; volumul *Artă și comunicare*, îndeosebi lucrările *Condiționarea psihologică a receptării operei de artă* de S. Marcus și A. Dabija, *Procesualitatea estetică a receptării artistice* de D. Matei, *Publicul — a patra dimensiune a artei* de Mihai Nadin, *Despre noțiunea de participare a publicului* de A. Strihan; volumul *Contribuții la sociologia culturii de masă*, p. 143—146, 193—200; Octavian Neamțu, *Sociologia publicului de teatru*, „Teatrul", nr. 10, 1969; Traian Șelmaru, *Teatrul politic, politica teatrală*, Edit. politică, București, 1973.

Asociind cele 4 categorii de motive (în cadrul nivelului I) cu preferințele pentru genul de teatru, se evidențiază existența unei relații semnificative (vezi tabelul nr. 29).

Tabelul nr. 29

Motivele frecventării teatrului în corelație cu preferințele pentru genul de teatru *(în %)*

Motivele frecventării teatrului	Preferințe pentru genul de teatru*		
	istoric	modern	divertisment
Instrucție	*30*	*36*	*31*
Distracție	*20*	*26*	*50*
Pentru a vedea piesa	*26*	*38*	*34*
Pentru a vedea actorul preferat	*19*	*30*	*51*

* Diferența pînă la 100 reprezintă „alte răspunsuri".

Dacă la subiecții care motivează frecventarea teatrului prin instrucție se remarcă un relativ echilibru în ce privește preferințele lor pentru un anumit gen de teatru (o ușoară creștere este sesizabilă la „teatrul modern"), la celelalte motive diferențele preferențiale sînt mult mai mari, îndeosebi la elevii care motivează prin „distracție" și „pentru a vedea actorul preferat" mai mult de jumătate din aceștia optează pentru teatrul de divertisment. Cît privește subiecții care au motivat că merg la teatru pentru a vedea piesa, preferințele lor se concentrează într-o proporție mai mare pe teatrul modern.

Raportînd aceleași categorii de motive la lectura elevilor, obținem asocieri care evidențiază diferențieri (vezi tabelul nr. 30).

Tabelul nr. 30

Motivele frecventării teatrului în corelație cu genul de literatură *(în %)*

Motivele frecventării teatrului	Genul de literatură			
	poezie	proză	literatură de divertisment	alte genuri
Instrucție	*20*	*30*	*31*	*19*
Distracție	*17*	*18*	*56*	*9*
Pentru a vedea piesa	*16*	*34*	*34*	*16*
Pentru a vedea actorul	*28*	*16*	*48*	*8*

Elevii care dau ca motiv principal instrucția și pentru a vedea piesa citesc în proporție egală cărți de proză și literatură de divertisment, pe cînd cei care merg la teatru pentru a se distra și a vedea actorul preferat optează în proporții ridicate pentru literatura de divertisment.

Analiza asocierilor prezentate ne-a determinat să studiem și relația dintre motivația frecventării teatrului și opțiunile elevilor pentru teatru sau film (vezi tabelul nr. 31).

Tabelul nr. 31

Motivele frecventării teatrului în asociere cu opțiunile pentru film *(în %)*

Motivele frecventării teatrului	Opțiuni între teatru și film*		
	teatru	film	teatru și film
Instrucție	*31*	*39*	*30*
Distracție	*18*	*56*	*25*
Pentru a vedea piesa	*16*	*49*	*33*
Pentru a vedea actorul preferat	*22*	*47*	*28*

* Diferența pînă la 100 reprezintă „alte răspunsuri".

Evidentă este preferința pentru film a unui număr mai mare de elevi care motivează prin distracție frecventarea teatrului (la aceștia remarcîndu-se proporția cea mai mică de opțiuni pentru teatru). În schimb, la subiecții care au indicat ca motivație instrucția există o proporție ridicată de preferințe pentru teatru.

Aceste trei asocieri ale motivelor cu elemente ale profilului cultural ne demonstrează că motivația pentru care este frecventat teatrul constituie un pilon fundamental al orizontului spiritual al elevilor investigați, cu alte cuvinte cei care indică instrucția ca motivație se îndreaptă mai mult spre teatru văzînd în aceasta o cale mai eficientă de instruire, în timp ce elevii care invocă drept motiv „distracția" văd în film un mijloc cu posibilități mai mari de a le satisface trebuințele lor de divertisment (fără îndoială, concluzia de mai sus o luăm drept ipoteză ; cercetarea noastră neavînd printre obiective o asemenea problemă, nu putem să considerăm o asemenea afirmație ca fiind o explicație exactă, ci probabilă).

Dacă ne-am mărgini numai la comentarea tabelelor statistice înfățișate pînă acum, analiza noastră ar fi incompletă. Arătam însă că în cercetarea noastră ne-a preocupat determinarea gradului în care opțiunea pentru un motiv fundamental a avut vreun rol în alegerea celorlalte categorii de motive (indicate de subiect ca secundare) și totodată în ce măsură există o relație între conexiunea de motive și unele elemente ale profilului cultural.

Datele prezentate mai sus s-au referit numai la motivațiile care au fost indicate de elevi ca fiind, în ierarhia făcută de ei, principale. Investigația a demonstrat rolul deosebit pe care-l are în configurarea ansamblului de motive motivul fundamental. Dintre elevii care au invocat instrucția ca motiv fundamental, 235 (54%) au afirmat că distracția este unul din motivele (secundare) pentru care merg la teatru. În același timp, numai 27% dintre subiecții care au invocat ca motiv fundamental distracția au optat pentru

instrucţie ca motiv secundar. Vom analiza corelaţia celor 4 motive principale cu motivele care deţin în ansamblul răspunsurilor ponderea cea mai ridicată, adică vom raporta instrucţia la distracţie, distracţia la instrucţie şi celelalte două motive (piesa şi actorul) la instrucţie şi distracţie ; ne mărginim numai la corelaţiile cu aceste două motive : instrucţie şi distracţie, datorită faptului că prin cantitatea ce o deţin sînt reprezentative şi pot să constituie obiectul unei analize mai nuanţate.

2. RELAŢIA INSTRUCŢIE-DISTRACŢIE

A. *Instrucţia ca motiv principal de frecventare a teatrului în corelaţie cu distracţia ca motiv secundar*

Dintre cei 235 de elevi din colectivitatea ce a invocat instrucţia ca prim motiv, 176 au plasat distracţia pe locul doi, deci imediat după instrucţie, şi 59 pe locul trei, deci după instrucţie şi un motiv de altă categorie.

Raportînd asocierea dintre instrucţie şi distracţie la genul de teatru preferat, obţinem situaţia din tabelul nr. 32.

Tabelul nr. 32

Asocierea instrucţie-distracţie cu genul de teatru preferat

Motivele	Total	Genul de teatru preferat*					
		istoric		modern		divertisment	
1a. Instrucţia (motiv fundamental) asociată cu distracţia (motiv de rangul II)	176	59	*33***	50	*29*	61	*35*
1b. Instrucţia (motiv fundamental) asociată cu distracţia (motiv de rangul III)	59	12	*20*	24	*40*	21	*36*
2. Instrucţia asociată cu distracţia (motiv secundar, indiferent de rang)	235	71	*30*	74	*31*	82	*35*

* Diferenţa pînă la 100 reprezintă „alte răspunsuri".
** Cifrele cu caractere cursive reprezintă în toate tabelele procente.

Se constată deosebiri între cele două grupuri de asocieri. În timp ce elevii care invocă distracţia ca motiv ce urmează imediat după instrucţie se îndreaptă mai mult spre piesele istorice şi teatrul de divertisment (remarcîndu-se totuşi diferenţe preferenţiale mici), la subiecţii care au arătat că distracţia este al treilea motiv de frecventare a teatrului se constată o concentrare a preferinţelor pentru teatrul modern şi teatrul de divertisment

(acesta din urmă obţinînd aproape aceeaşi proporţie de opţiuni ca şi în cadrul motivaţiei distracţia, de gradul II).

Analizînd însă distracţia (indiferent de gradaţia ierarhică) în asociere cu instrucţia, se evidenţiază un echilibru între preferinţe (neîndoios că teatrul de divertisment se clasează pe primul loc şi în acest caz, dar la o diferenţă minimă faţă de celelalte genuri).

Asociind celelalte motive (actor, piesa, regia, scenografie) cu instrucţia (ca motiv principal), se constată o diferenţă importantă, şi anume teatrul modern deţine ponderea cea mai ridicată în ansamblul preferinţelor (44 %), spre deosebire de celelalte două categorii : istoric şi divertisment, care sînt preferate numai de 27 % (fiecare). Se observă, aşadar, deosebirea importantă care există între asocierea instrucţiei cu distracţia şi asocierea instrucţiei cu celelalte motive.

Cercetînd relaţia acestei conexiuni (instrucţie-distracţie) cu literatura citită, ni se înfăţişează aceeaşi deplasare de interes pentru un anumit gen de literatură, în raport cu motivaţiile frecventării teatrului (vezi tabelul nr. 33).

Tabelul nr. 33

Asocierea instrucţie-distracţie corelată cu genul de literatură

Motivele	Total	Literatura citită							
		proza		poezia		lit. de divertisment		alte genuri	
1a. Instrucţia (motiv fundamental) asociată cu distracţia (motiv de rangul doi)	176	47	*28*	31	*17*	68	*38*	30	*17*
1b. Instrucţia (motiv fundamental) asociată cu distracţia (motiv de rangul trei)	59	26	*44*	9	*15*	19	*32*	5	*9*
2. Instrucţia asociată cu distracţia (motiv secundar, indiferent de rang)	235	73	*31*	40	*17*	87	*37*	35	*15*

Elevii care indică distracţia ca motivaţie secundară optează în proporţia cea mai mare pentru literatura de divertisment. Spre deosebire de aceştia, subiecţii care invocă distracţia ca al treilea motiv declară în procent ridicat că citesc cărţi de proză. Dar motivul secundar (distracţia) îşi pune pecetea pe valorile cantitative ale răspunsurilor, literatura de divertisment ocupînd un loc destul de important.

B. *Distracția ca motiv principal de frecventare a teatrului în corelație cu instrucția ca motiv secundar*

Corelînd această relație cu genul de piesă preferat, se relevă situația din tab elul nr. 34.

Tabelul nr. 34

Asocierea distracție-instrucție corelată cu genul de teatru preferat

Motivele	Total	Genul de teatru					
		istoric		modern		divertisment	
1a. Distracția (motiv fundamental) asociată cu instrucția (motiv de rangul II)	53	6	*10*	21	*40*	26	*50*
1b. Distracția (motiv fundamental) asociată cu instrucția ca motiv de rangul III	36	6	*16*	4	*11*	26	*73*
2. Distracția asociată cu instrucția (motiv secundar, indiferent de rang)	89	12	*14*	25	*28*	52	*58*

Diferențele dintre cele două niveluri se manifestă și în acest caz : teatrul modern deține o proporție ridicată în cazul colectivității ce motivează frecventarea teatrului prin distracție (ca prim motiv) și instrucția ca motiv de rangul doi, în comparație cu grupul pentru care instrucția este motiv de rangul trei, unde majoritatea subiecților optează pentru teatrul de divertisment.

Motivul fundamental determină o orientare masivă a preocupărilor culturale ale elevilor investigați spre un singur element : divertismentul, relevîndu-se o omogenitate mai mare a intereselor culturale ale adolescenților care merg la teatru pentru a se distra, spre deosebire de grupul elevilor care motivează că merg la teatru pentru a se instrui.

În cazul asocierii distracției cu celelalte motive (actor, piesă, regie, scenografie), structurarea preferințelor pentru genul de teatru este aceeași ca și pentru asocierea distracție-instrucție, manifestîndu-se o ușoară scădere a preferințelor pentru teatrul de divertisment și o creștere a opțiunilor pentru teatrul istoric.

Relația dintre asocierea distracție-instrucție și literatura citită se prezintă ca în tabelul nr. 35.

Se remarcă, așadar, o creștere a numărului celor care citesc literatura de divertisment, în cazul asocierii distracției cu instrucția, ca motiv de rangul trei, și o descreștere a cititorilor pentru proză.

Tabelul nr. 35

Asocierea distracție-instrucție corelată cu genul de literatură

Motivele	Total	Genul de carte							
		proză		poezie		divertisment		alte genuri	
1a. Distracția (motiv fundamental) asociată cu instrucția (motiv de rangul doi)	53	18	*34*	4	*8*	25	*47*	6	*11*
1b. Distracția (motiv fundamental) asociată cu instrucția (motiv de rangul trei)	36	3	*8*	3	*8*	26	*73*	4	*11*
2. Distracția asociată cu instrucția (motiv secundar, indiferent de rang)	89	21	*24*	7	*8*	51	*57*	10	*11*

Atît datele privind asocierea între instrucție (motivație fundamentală) și distracție (motivație secundară), cît și cele referitoare la asocierea dintre distracție (motiv fundamental) și instrucție (motivație secundară) relevă rolul important pe care-l joacă motivația principală în ansamblul de motive invocat de subiect. Concluzia noastră nu încearcă să insinueze ideea că fundamentală rămîne motivația în raportul acesteia cu alte aspecte ale orizontului spiritual al tinerilor (preferințe pentru un gen de teatru, lectură) etc. Relația este reciprocă (mai ales în cazul lecturii, care are un rol esențial în formarea interesului pentru teatru) [43], adică *motivația frecventării teatrului poate determina direcționarea individului spre un anumit gen de teatru* (instrucția cu precădere spre teatrul modern, distracția spre teatrul de divertisment) *sau spre un anumit fel de literatură. Dar în același timp motivația poate să aibă ca fundament tocmai opțiunile pentru un anumit teatru sau lectură*[44]. Toate acestea ne arată că asemenea asocieri sînt reflexul orizontului de cultură al adolescentului.

Aceste concluzii sînt întărite și de analiza asocierilor celorlalte motivații (actorul preferat, pentru a vedea piesa) cu cele două motive dominante (instrucție și distracție), invocate drept motive secundare.

[43] Întăresc această idee și procentele celor care enumeră, printre factorii de bază care i-au influențat în frecventarea teatrului, citirea literaturii dramatice (32%) și orele de literatură (17%), deci circa jumătate din cei investigați s-au apropiat de teatru prin intermediul lecturii (mai pe larg, vezi în capitolul I, paragraful „Căi și mijloace de formare a interesului pentru teatru, de informare în problemele teatrului".

[44] Anumite opțiuni au la bază motive bine determinate. Dar opțiunile, odată actualizate, pot produce modificări în structura motivațională a individului.

C. *Asocierea între motivul fundamental „pentru a vedea actorul preferat" cu instrucția și distracția ca motive secundare*

Corelînd acest tip de asociere cu genul de teatru preferat se remarcă situația din tabelul nr. 36.

Tabelul nr. 36

Asocierea „actor preferat" cu instrucție-distracție în corelație cu genul de teatru preferat

Motivele	Genul de teatru						Total	
	modern		istoric		divertisment			
„A vedea actorul" (motiv fundamental) asociat cu instrucția (motiv secundar)	11	*33*	7	*21*	15	*46*	33	*100*
„A vedea actorul" (motiv fundamental) asociat cu distracția (motiv secundar)	14	*25*	10	*18*	23	*57*	56	*100*

Nu se constată deosebiri semnificative între cele două grupuri, motivul fundamental avînd o influență puternică asupra motivelor secundare. Dealtfel, motivul „a vedea actorul preferat" exprimă tot o tendință spre divertisment.

Și în ce privește corelația cu genul de carte-lectura, se remarcă aceeași concentrare a preferințelor pentru cartea de divertisment (vezi tabelul nr. 37).

Tabelul nr. 37

Asocierea „actor preferat" cu instrucție-distracție în corelație cu genul de carte

Motivele	Genul de carte							
	proză		poezie		divertisment		alte genuri	
„A vedea actorul" (motiv fundamental) asociat cu instrucția (motiv secundar)	6	*18*	8	*24*	17	*51*	2	*7*
„A vedea actorul" (motiv fundamental) asociat cu distracția (motiv secundar)	8	*14*	15	*26*	28	*50*	5	*10*

Datele arată un relativ echilibru între cele 2 conexiuni (actor-instrucție și actor-distracție): marea majoritate a celor care motivează frecventarea teatrului pentru a vedea actorul preferat declară că citesc literatură

de divertisment, indiferent de motivaţiile secundare invocate. Deci un asemenea motiv (actor) dă *o stabilitate mult mai mare opţiunii adolescenţilor pentru literatura şi teatrul de divertisment.*

D. *Asocierea motivului fundamental „pentru a viziona o piesă" cu instrucţia şi distracţia ca motive secundare*

În corelaţie cu genul de teatru se conturează situaţia din tabelul nr. 38.

Tabelul nr. 38

Asocierea „pentru a vedea piesa" în corelaţie cu instrucţia şi distracţia

Motivele	Genul de teatru*					
	modern		istoric		divertisment	
„Pentru a vedea piesa" (motiv fundamental) asociat cu instrucţia (motiv secundar)	30	*36*	26	*31*	22	*26*
„Pentru a vedea piesa" (motiv fundamental) asociat cu distracţia (motiv secundar)	39	*34*	23	*20*	48	*42*

* Diferenţa pînă la 100 sînt răspunsuri care afirmă că nu sînt preferinţe pentru un gen de teatru.

Diferenţele dintre motive sînt mult mai evidente faţă de situaţia prezentată în cazul motivaţiei „merg la teatru pentru actorul preferat". Dacă pentru subiecţii care invocă motivul „pentru a vedea piesa", corelat cu instrucţia, preferinţele lor se repartizează relativ egal, cu o pondere mai mare pentru teatrul modern, la elevii care asociază motivul fundamental „a vedea piesa" cu distracţia (motiv secundar) preferinţele se îndreaptă în cea mai mare parte spre teatrul de divertisment.

În corelaţie cu genul de literatură se conturează situaţia înfăţişată în tabelul nr. 39.

Tabelul nr. 39

Asocierea „pentru a vedea piesa" în corelaţie cu genul de literatură

Motivaţia	Genul de carte							
	proză		poezie		divertisment		alte genuri	
„Pentru a vedea piesa" (motiv fundamental) în asociere cu instrucţia ca motiv secundar	41	*50*	7	*8*	21	*25*	14	*17*
„Pentru a vedea piesa" (motiv fundamental) în asociere cu distracţia ca motiv secundar	34	*30*	12	*11*	53	*46*	15	*13*

În cazul celor care invocă drept motiv secundar instrucția, ponderea cea mai ridicată o are proza, iar pentru subiecții care indică distracția ca motiv secundar literatura de divertisment ocupă un loc important față de alte genuri de literatură.

Atît datele referitoare la genul de teatru preferat, cît și cele privind lectura evidențiază o deosebire marcantă față de motivul actor, și anume : pe de o parte, amprenta puternică a motivației principale („să vizionez o piesă") asupra orientării interesului elevilor spre un anumit tip de activitate culturală și, pe de altă parte, se manifestă mult mai puternic relația dintre motivația „să văd piesa" și instrucție decît în cazul asocierii „să văd piesa" cu distracția.

Dealtfel, sondarea celor patru motive de bază (ca pondere) : instrucția, distracția, actor, piesă subliniază o structurare dihotomică : instrucție și piesă, distracție și actor, cu alte cuvinte se remarcă asemănări între motivațiile care alcătuiesc termenii unei dihotomii. În general, subiecții care invocă ca motivații principale instrucția și piesa se îndreaptă mai mult spre teatrul modern, psihologic și ca lectură spre proză, în timp ce subiecții care motivează frecventarea teatrului prin distracție și actor optează în proporții ridicate pentru teatrul de divertisment (piese polițiste, teatru de revistă etc.) și literatura de divertisment (polițistă și de aventuri) [45].

3. ANALIZA MOTIVAȚIEI FRECVENTĂRII TEATRULUI ÎN FUNCȚIE DE VARIABILELE PSIHOSOCIALE

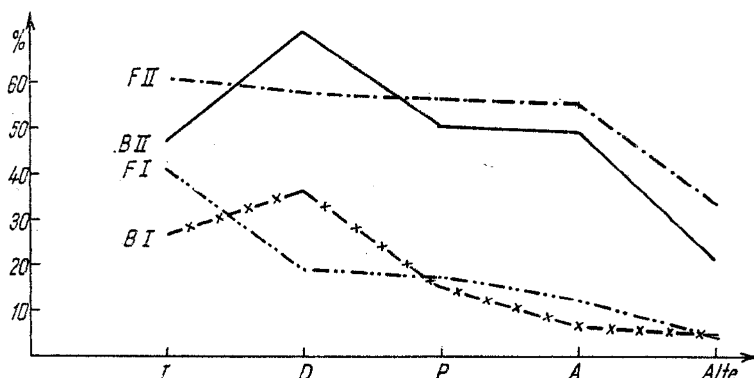
Pînă acum am făcut o analiză globală a motivelor. Încercăm, în continuare, să depistăm unele determinante psihosociale ale motivării.

Substratul motivațional se formează prin acțiunea a trei factori : condițiile generale ale activității subiecților investigați, condițiile specifice ale muncii lor, ca și particularitățile și caracteristicile personalității individului. Cercetarea concretă a evidențiat rolul important pe care-l au o serie de parametri : sexul, liceul, secția, mediul de proveniență, în structurarea motivării. Unii dintre acești parametri acționează nemijlocit asupra profilului cultural (sexul, mediul de proveniență), orientarea spre un motiv fiind dependentă în mare măsură de particularitățile acestor factori de diferențiere. Există și alți parametri care determină deosebiri în motivarea frecventării teatrului, dar influența lor este mijlocită de prima categorie, înfățișată mai sus (ponderea băieților și a fetelor sau a unei profesiuni în cadrul liceului sau a secției își pune amprenta asupra diferențierilor pe care le produc acestea din urmă în opțiunile elevilor pentru teatru).

Sexul constituie un important factor care diferențiază ponderea unui motiv față de altul (vezi graficul 6). În cadrul nivelului I, la băieți ponderea o dețin distracția și instrucția, pe cînd la fete proporția celor ce invocă ca

[45] Nu am făcut și o analiză separată a grupului „alte motive", deoarece numărul și ponderea lor sînt mici.

motiv principal instrucţia se detaşează net de restul motivaţiilor. Deosebirea dintre sexe este şi mai evidentă comparînd ansamblul de motive indicat de fete şi de băieţi. La fete ponderea o are tot instrucţia (61 % dintre fete declară că merg la teatru pentru a se instrui), evidenţiindu-se o mai

Graficul 6. — *Motivaţia frecventării teatrului (pe sexe)*
I = instrucţie; D = distracţie; P = pentru a vedea piesa; A = pentru a vedea actorul.
B I = băieţi (nivel I); B II = băieţi (nivel II); F I = fete (nivel I); F II = fete (nivel II).

mare dispersie a răspunsurilor (în afară de grupul „alte motive", celelalte sînt invocate în proporţie de peste 50 % din eşantionul de fete investigat). La băieţi însă există o concentrare foarte mare pe o singură motivaţie, distracţia (71 % dintre băieţi invocă acest motiv); în afară de aceasta, numai o motivaţie „a vedea piesa" este arătată ca motiv de frecventare a teatrului de jumătate din băieţii cercetaţi.

Datele de mai sus confirmă concluziile reieşite din celelalte capitole, unde deosebirea dintre sexe e manifestă, băieţii îndreptîndu-se mai mult decît fetele spre divertisment. Explicaţia acestei diferenţieri stă, credem, în specificul şi particularităţile vîrstei tinere, vîrsta la care fetele (biologic şi psihologic) sînt mai mature şi capacitatea lor de discernămînt, de a selecta şi de a opta este mult mai dezvoltată decît la băieţi.

Liceul. Remarcăm de la început că nu se manifestă diferienţieri între liceul teoretic şi liceul de specialitate, din acest punct de vedere, al motivaţiei opţiunii contactului cu teatrul, ceea ce demonstrează identitatea de trebuinţe şi necesităţi spirituale comune vîrstei adolescenţilor.

Se constată deosebiri însă între şcolile ai căror elevi i-am investigat (vezi tabelul nr. 40).

La majoritatea liceelor, locul întîi este ocupat de instrucţie (la unele licee : Coşbuc, economic, 43, la diferenţe mari de restul motivaţiilor). Numai la liceele Şincai şi energetic este invocată distracţia ca motiv principal de cei mai mulţi dintre elevii investigaţi (la aceste licee fiind şi proporţiile cele mai scăzute de elevi care arată instrucţia ca motiv de bază).

Tabelul nr. 40

Motivația frecventării teatrului (opțiunea principală pe licee) (*în* %)

Motivația*	Liceul								
	arte plastice	M.I.U.	Sadoveanu	Șincai	43	G. Coșbuc	T. Vladimirescu	economic	energetic
Instrucție	*38*	*38*	*34*	*22*	*41*	*45*	*37*	*38*	*24*
Distracție	*17*	*25*	*29*	*40*	*21*	*19*	*26*	*19*	*37*
Piesa	*31*	*11*	*16*	*16*	*16*	*13*	*16*	*15*	*17*
Actor	*3*	*15*	*8*	*8*	*6*	*17*	*17*	*13*	*7*
Alte motive	*9*	*2*	*4*	*7*	*6*	*6*	*4*	*4*	*3*

* Diferența pînă la o sută sînt nonrăspunsuri sau alt tip de răspuns decît motivațiile.

Deosebirile dintre licee sînt mai evidente pe ansamblul răspunsurilor date pentru fiecare motivație (vezi tabelul nr. 41).

Tabelul nr. 41

Motivația frecventării teatrului (totalul răspunsurilor pe licee) (*în* %)

Motivația	Liceul								
	Coșbuc	economic	arte plastice	Sadoveanu	43	T. Vladimirescu	M.I.U.	Șincai	energetic
Instrucție	*67*	*56*	*72*	*52*	*57*	*52*	*45*	*47*	*53*
Distracție	*60*	*54*	*34*	*62*	*61*	*60*	*63*	*76*	*71*
Piesa	*50*	*57*	*90*	*46*	*50*	*57*	*53*	*50*	*53*
Actor	*63*	*51*	*34*	*50*	*45*	*46*	*53*	*45*	*48*
Alte motive	*35*	*17*	*60*	*34*	*26*	*36*	*11*	*43*	*17*

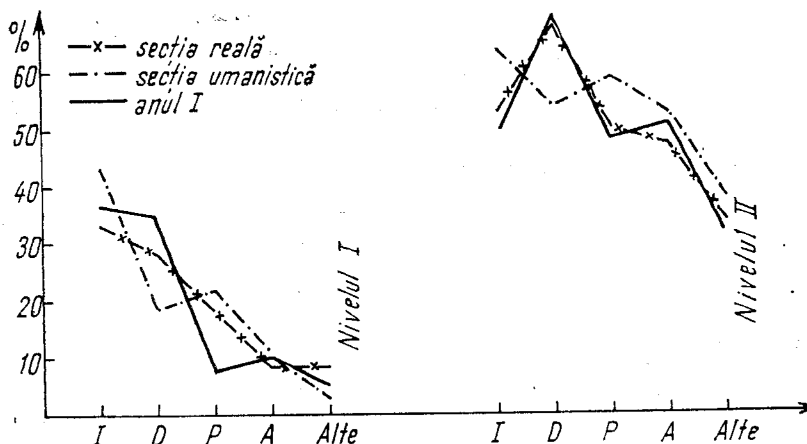
Datele prezentate ne relevă : a) liceul Coșbuc este singurul unde instrucția este pe primul loc ; b) la liceele economic și arte plastice, întîietatea o deține „a vedea piesa" ; c) la celelalte licee, ponderea cea mai ridicată o are motivația distracție, cu diferențe mari față de celelalte motivații mai ales la liceele Șincai și energetic ; d) grupul „alte motive" (regie, scenografie, decor) ocupă un loc deosebit de important (cantitativ) la liceul de arte plastice și Șincai ; e) o foarte largă dispersie a răspunsurilor de la un liceu la altul, ceea ce ne determină să considerăm că fiecare liceu are un specific al său, care-și pune puternic amprenta și pe comportamentul cultural al elevilor ; f) o eterogenitate a profilurilor culturale ale elevilor de la liceul Șincai.

Structurarea motivațiilor pe licee explică, credem, în mare măsură repertoriul de piese vizionat de elevii investigați. Dar și repertoriul vizionat a contribuit la formarea sau stimularea unui anumit motiv. Deci opțiunea pentru un repertoriu produce schimbări în structura motivațională. Datele înfățișate reflectă cel mai bine relația dintre motivare și unele elemente ale preocupărilor culturale și confirmă ipoteza noastră, și anume că, pe de

o parte, vizionarea unui anumit repertoriu determină structurarea motivelor, iar pe de altă parte, motivele frecventării teatrului influenţează orientarea spre un gen de teatru. Din analiza pieselor vizionate a reieşit că elevii de la unele licee (Şincai, energetic, industrie uşoară) au văzut mai mult teatru de divertisment şi deci se corelează cu motivaţia distracţie, care deţine un loc important, în timp ce la alte licee (Coşbuc, Tudor Vladimirescu, arte plastice) repertoriul vizionat este format mai ales din spectacole de înaltă ţinută artistică, şi motivaţiile preponderente sînt instrucţia şi „a vedea piesa".

La celelalte licee, repertoriul vizionat este echilibrat, ponderea motivaţiilor fiind şi ea într-un relativ echilibru.

Secţia. La liceele teoretice secţia constituie un parametru puternic de diferenţiere. Situaţia este redată în graficul 7. Această structurare a motivelor ne relevă : a) întîietatea pe care o deţine instrucţia la ambele secţii şi la cei din anul întîi (unde nu există secţia reală sau umanistică); b) o proporţie foarte ridicată de elevi la secţia umanistică care invocă motivul instrucţie; în acelaşi timp, un procent scăzut de elevi de la aceeaşi secţie care invocă distracţia ca motiv fundamental; c) o diferenţă între elevii care sînt la o secţie la care se observă o diversitate mare de opţiuni şi cei din anul I. Aceştia din urmă, în proporţie de 70%, invocă unul sau altul din cele două motive care deţin ponderea cea mai mare (instrucţia şi distracţia). Diferenţele între umanişti şi restul elevilor reies şi mai mult

Graficul 7. — *Motivaţia frecventării teatrului (pe secţii în cadrul liceului teoretic).*
I = instrucţie; D = distracţie; P = pentru a vedea piesa; A = pentru a vedea actorul.

în evidenţă în totalul de răspunsuri. La elevii de la secţia umanistică, instrucţia ocupă locul întîi şi, totodată, proporţia celor care merg la teatru pentru a vedea piesa este mai mare decît cea a elevilor care moti-

vează prin distracţie. La restul elevilor, ponderea cea mai mare o are distracţia.

Profesiunea tatălui. Analiza motivaţiei fundamentale a frecventării teatrului în funcţie de profesiunea tatălui nu ne indică diferenţe importante. Este de subliniat o singură concluzie importantă : elevii care provin din familii de muncitori, ţărani şi maiştri invocă în proporţii mai mici decît restul elevilor motivaţia „merg la teatru pentru a vedea piesa".

Pe ansamblul răspunsurilor se constată însă deosebiri mai mari din punct de vedere al profesiunii tatălui (vezi tabelul nr. 42).

Tabelul nr. 42

Motivarea frecventării teatrului în funcţie de profesiunea tatălui (în %)

Profesiunea tatălui	Motivaţia				
	instrucţie	distracţie	piesa	actor	alte motive
Muncitor	*57*	*63*	*51*	*53*	*25*
Ţăran	*45*	*41*	*47*	*25*	*16*
Maistru	*57*	*70*	*48*	*63*	*30*
Funcţionar superior	*55*	*65*	*53*	*50*	*39*
Funcţionar	*57*	*50*	*55*	*51*	*31*
Intelectual	*62*	*66*	*51*	*35*	*39*
Alte profesiuni	*50*	*59*	*57*	*47*	*29*

Spre deosebire de motivaţia principală (unde aproape la toate profesiunile instrucţia deţine întîietate), în tabelul nr. 42 sînt numeroase schimbări ale poziţiei motivaţiei de la o profesiune la alta. Sînt de reţinut cîteva concluzii : a) elevii ai căror părinţi sînt ţărani şi funcţionari au optat în proporţii mai mari pentru motivaţiile instrucţie şi „a vedea piesa" ; b) la fiii de maiştri există cel mai ridicat procent de elevi care invocă motivele distracţie şi actor ; c) fiii de intelectuali se detaşează de restul elevilor, optînd pentru „alte motivaţii" (regie, scenografie, decor) ; d) un relativ echilibru între ponderea motivaţiilor se remarcă la fiii de muncitori.

Acestea arată că profesiunea tatălui diferenţiază în mai mică măsură motivele frecventării teatrului, comportamentul cultural al familiei din care provine individul neavînd rol important în structurarea motivaţională. Atrage atenţia situaţia elevilor fii de ţărani şi funcţionari, unde ponderea cea mai ridicată o deţin cele două motive legate intrinsec de teatru (piesa şi instrucţia). Se manifestă la copiii al căror tată are un grad scăzut de pregătire culturală aspiraţia de a depăşi şi înlătura un asemenea handicap, motivaţia frecventării teatrului constituind substratul acestei aspiraţii [46]. Se constată două fenomene în acest caz : pe de o parte, existenţa

[46] Vezi şi Petre Datculescu, *Nivelul de aspiraţii al tinerilor din mediul industrial*, în *Tineret industrial. Acţiune şi integrare socială*, Bucureşti, Edit. Academiei, 1972, p. 147–156.

unui mare număr de elevi din această categorie socială care nu merg la teatru şi, pe de altă parte, o preocupare mai susţinută din partea acestora pentru receptarea a acelor laturi ale teatrului care să le permită acumularea unui volum cît mai mare de cunoştinţe şi deprinderi culturale.

Două variabile : clasa şi media profesională nu reprezintă factori de diferenţiere a motivaţiilor. Dacă, în primul caz, ipoteza noastră a fost confirmată, în al doilea caz ea a fost infirmată. Cel puţin pentru eşantionul investigat media profesională nu influenţează (cantitativ) asupra motivaţiei. Faptul este explicabil prin specificul vîrstei tinere, aceleaşi trebuinţe spirituale şi culturale manifestîndu-se la toţi tinerii indiferent de pregătirea lor profesională. *Dealtfel, cele arătate mai sus demonstrează şi ineficienţa unor acţiuni pedagogice, educative şi culturale care discriminează uneori pe elevi după pregătirea şcolară, ceea ce are drept consecinţe crearea unui decalaj artificial între elevi de pregătire diferită.*

4. CORELAREA FACTORILOR CARE INFLUENŢEAZĂ INTERESUL PENTRU TEATRU CU MOTIVAŢIA FRECVENTĂRII TEATRULUI

A. *Factori de informare*

Aşa cum se ştie, alegerea unei anumite piese de teatru pentru a fi vizionată nu se face la întîmplare, tînărul spectator se informează asupra spectacolului teatral. Pentru aceasta, el se foloseşte de un ansamblu de mijloace de care poate să dispună.

Pornind de la această premisă, am încercat să aflăm în ce măsură există o relaţie între factorii de informare şi motivaţii (vezi tabelul nr. 43).

Tabelul nr. 43

Căile de informare (în %)

Motivele	Factori de informare					
	presa	radio-tv	instituţia teatrală	factori din şcoală	factori din afara şcolii	nu răspunde
Instrucţie	*37*	*28*	*4*	*8*	*22*	*1*
Distracţie	*32*	*30*	—	*5*	*33*	—
Piesă	*35*	*21*	*1*	*4*	*38*	*1*
Actor	*29*	*34*	*3*	*6*	*25*	*3*
Alte motive	*45*	*21*	—	*9*	*25*	—

După cum se poate observa, opţiunile se concentrează pe 3 factori : presă, radio-televiziune, factorii din afara şcolii (prieteni, familia). Cu toate că diferenţele nu sînt mari (cu excepţia grupului „alte motive"), sînt de subliniat unele tendinţe : a) locul important pe care-l ocupă presa în opţiunile elevilor care indică drept motiv instrucţia ; b) o dispersie a răspunsurilor în propoţie relativ egală pe cei 3 factori la elevii care afirmă că merg la teatru pentru a se distra ; c) ponderea mică a radio-televiziunii

în ansamblul răspunsurilor date de elevii care invocă motivul „pentru a vedea piesa", spre deosebire de factorii din afara școlii și presă, care dețin la un loc 73 % din răspunsuri ; d) deși există o anumită dispersie a răspunsurilor la subiecții care merg la teatru pentru a vedea actorul preferat, este de remarcat rolul pe care-l deține radio-televiziunea, fapt ce ne dezvăluie o asociere strînsă între acest mijloc de informare și motivația amintită. Nu poate fi exclusă supoziția că unii elevi merg la teatru pentru a vedea actorul îndrăgit și cunoscut prin intermediul radio-televiziunii ; e) la grupul „alte motive" (regie, scenografie ș.a.) există o mare diferență între cei care afirmă că se adresează presei (în special celei culturale) pentru a se informa asupra spectacolelor de teatru și celelalte forme. Și în acest caz, credem, se manifestă o asociere strînsă, directă, la subiecții din acest grup fiind conștientizat fenomenul teatral ca un fenomen artistic, estetic, pentru înțelegerea actului teatral ei căutînd informații mai ample, analize care vizează aspecte variate ale spectacolului de teatru etc., lucruri realizate îndeosebi de presă, care are posibilități mai largi, prin înseși particularitățile sale de mijloc de comunicare, de a supune fenomenul teatral unei dezbateri mai profunde.

Deci căile de informare folosite de elevi influențează asupra motivației alegerii unui spectacol de teatru, dar și motivația poate determina opțiunea pentru unul sau altul dintre mijloacele de informare.

B. *Factorii care au determinat interesul pentru teatru*

Fără îndoială că în acest caz relația are un sens unic : factorii care au determinat formarea interesului pentru teatru au contribuit și la stimularea unei anumite motivații (vezi tabelul nr. 44).

Tabelul nr. 44

Factorii care au determinat interesul pentru teatru *(în %)*

Motivele	Factorii ce au determinat interesul			
	lectura	factori din școală	factori din afara școlii	nu răspunde
Instrucție	*40*	*27*	*31*	*2*
Distracție	*30*	*23*	*44*	*3*
Piesă	*36*	*17*	*43*	*4*
Actor	*24*	*37*	*38*	*1*
Alte motive	*34*	*25*	*37*	*4*

Datele relevă : a) cu excepția subiecților care motivează „merg la teatru pentru a vedea actorul preferat", la toate motivațiile factorii din cadrul școlii (orele de literatură, organizația de tineret, acțiunile culturale etc.) au rol mic, cu deosebire la motivația „pentru a viziona piesa" ; b) numai la motivația instrucție lectura se detașează de restul factorilor ; c) în schimb, la elevii care invocă motivele distracție și actorul preferat, lectura

deţine o pondere mică în raport cu factorii din afara şcolii (familie, prieteni, radio-televiziune, presă etc.); d) la motivele „pentru a viziona piesa'' şi grupul „alte motive'' există o diferenţă mică între lectură şi factorii din afara şcolii, încît putem vorbi de un relativ echilibru; e) la elevii ce motivează prin „pentru a vedea actorul preferat'' există o proporţie ridicată care declară că factorii din cadrul şcolii au contribuit la formarea interesului pentru teatru (aproape egal cu procentul elevilor care a indicat factorii din afara şcolii).

Publicul tînăr şi mai ales cel şcolar este deosebit de dinamic, integrat într-un proces de formare şi educare în continuă schimbare. Personalitatea adolescentului licean are o structură foarte complexă, asupra sa acţionînd o varietate de factori, mijloace, căi şi forme nu întotdeauna unite printr-o concordanţă a influenţei lor, care lasă urme asupra comportamentului, intereselor, dorinţelor şi trebuinţelor individuale. Motivarea este influenţată şi de acest proces de acţiune a factorilor exteriori asupra personalităţii.

Cercetarea noastră a demonstrat, cel puţin în parte, că cunoaşterea motivării este un element esenţial al determinării profilului cultural al tineretului şcolar. Motivarea este dintr-un anume punct de vedere determinantă în orientarea opţiunilor culturale, dar în acelaşi timp este dependentă de nivelul de pregătire culturală, de mediul social în care se formează elevul.

La baza opţiunii pentru teatru a majorităţii subiecţilor stă un ansamblu de motive foarte diferite. Configurarea unui asemenea ansamblu este dependentă în mare măsură de motivul fundamental, care-şi pune pecetea pe opţiunile culturale ale adolescentului. Motivele secundare se subordonează motivului fundamental.

Două motive — instrucţia şi distracţia — deţin ponderea cea mai ridicată, ele fiind de fapt elemente esenţiale ale profilului cultural al tineretului şcolar.

Psihologic s-a demonstrat că există o orientare temporară a personalităţii, adică într-o anumită perioadă întregul proces al vieţii este subordonat unui motiv.

Credem că rezultatele investigaţiei pot să fie interpretate în această optică. Integrat organic în procesul de formare şi educare din şcoală, preocuparea fundamentală e elevului este învăţătura. Nu apare ca întîmplătoare orientarea predominantă a elevilor spre laturile instructive ale teatrului. Cît priveşte distracţia, una din explicaţiile acestei opţiuni poate fi căutată în particularităţile vîrstei tinere. Apreciem însă că, mai ales în cazul elevilor care au invocat distracţia ca motiv fundamental, intervin şi alţi factori, cu precădere deprinderile culturale, orizontul spiritual al adolescentului.

Dealtfel, şi în cadrul unor cercetări efectuate în Polonia şi în Franţa s-a subliniat că adolescenţii motivează preocuparea lor pentru cultură

prin nevoia de recreaie și instruire. Studenții polonezi anchetați de K. Gonet-Jasinska în majoritate sînt de părere că arta trebuie în primul rînd „să distreze", „să asigure relaxare după muncă". Cercetătoarea poloneză conchide că „... se pare că atitudinea de cunoaștere adeseori însoțește atitudinea recreativ-distractivă. Receptarea conținuturilor culturale, chiar dacă îndeplinește funcții distractive, este în același timp forma cea mai frecventă de satisfacere a necesității de reflexie, este terenul pe care se formează atitudinile filozofice și atitudinile cu privire la lume și viață ale studenților"[47]. Și în Fianța s-a remarcat că majoritatea elevilor merg la teatru pentru „a se distra", și acest motiv la unii adolescenți se asociază cu dorința de a se cultiva [48].

Concluzia înfățișată de asocierile dintre motivele fundamentale și motivele secundare infirmă acele opinii care resping *ab initio* adeziunea tineretului la divertisment. Analiza asocierilor amintite nuanțează aprecierea referitoare la comportamentul cultural al tineretului. Considerarea unui motiv ca fundamental nu este arbitrară, ea reflectă o situație reală. O parte dintre elevi frecventează teatrul pentru a se instrui, dar și pentru a se distra, însă preocupările lor în alte domenii culturale vizează tot elemente care contribuie la îmbogățirea orizontului spiritual.

La elevii care optează pentru distracție (ca motiv fundamental) și instrucție, preferințele lor se îndreaptă cu precădere spre activitățile culturale de divertisment. Distracția este o caracteristică esențială a tinereții. Dominanța în profilul adolescentului depinde în mare măsură de rangul pe care-l ocupă fiecare motiv. Elevii care se orientează către instrucție ca motiv fundamental optează pentru distracție subordonînd-o preocupării lor de bază : învățarea, pe cînd subiecții care invocă distracția ca esențială în frecventarea teatrului văd în toate activitățile culturale mai degrabă mijloace și căi de satisfacere a unor nevoi primare decît estetico-spirituale. Concluzia este întărită și de faptul că elemente motivaționale care privesc numai spectacolul de teatru (regie, decor, scenografie) ocupă un loc mic în opțiunile elevilor. Ponderea scăzută a acestor motive relevă că experiența estetică a multor elevi investigați este „primitivă", incipientă. Cercetarea a evidențiat că unii adolescenți se opresc la nivelul elementar al înțelegerii teatrului, adică numai la ceea ce exprimă direct actorul, fără a putea să intuiască semnificațiile profunde degajate de un spectacol. În acest domeniu se manifestă cele mai serioase carențe în comportamentul cultural al elevilor liceeni, datorate îndeosebi unei insuficiente educații artistice. *Înțelegerea unui spectacol de teatru, criteriile după care este apreciată creația artistică, motivarea frecventării teatrului, receptarea artistică au rămas în*

[47] K. Gonet-Jasinska, *Uzdial studentow w odbiorze Kultury*, în *Studia sociologiczne*, p. 95—123.

[48] Vezi *Nos élèves sont-ils au théâtre?*, în Cahiers pédagogiques, 36, nr. 94, 1970, p. 12—19.

urma dezvoltării teatrului, fapt care a dus la o neconcordanță între creația oamenilor din teatru și nivelul de receptare a operei de artă de către spectator. Mijloacele și formele actuale de educație artistică sînt în parte inadecvate și uneori anacronice în raport cu creația artistică contemporană.

Investigarea diferențierilor care apar între asocierile rangurilor ierarhice pe care le ocupă motivele frecventării teatrului a constituit și o premisă metodologică. Prin acest procedeu s-a verificat gradul de veridicitate al răspunsurilor subiecților. Cercetarea a demonstrat că cea mai mare parte din răspunsuri reflectă situații particulare reale ale unui grup sau ale unei categorii de elevi. De asemenea, acest fapt ne arată că chestionarul este un instrument util și eficace de cercetare atunci cînd populația este relativ omogenă și cînd culegerea datelor este efectuată de oameni cunoscători ai psihologiei grupului pe care-l cercetează.

CAPITOLUL IV

CONCLUZII ŞI SUGESTII

1. Cercetarea relaţiei adolescent-teatru constituie o premisă în cunoaşterea publicului, în relevarea dimensiunii sociale a teatrului. Teatrul este un mijloc important de cîştigare a prestigiului social, fiind şi un indiciu de depăşire a nivelului de masă al consumului cultural. Folosind o varietate de mijloace de expresie artistică tinzînd spre cuprinderea tuturor artelor (de la dans pînă la film şi arhitectură) şi deci redînd complexitatea vieţii, teatrul prezintă conţinuturi multiple (filozofice, sociale, politice, de cunoaştere, distractive, psihologice). Participaıea la spectacolul de teatru este calea de realizare a unor relaţii interumane deosebite. Varietatea, complexitatea şi „apropierea'' de real a teatrului, atmosfera specifică din sala de spectacole cer spectatorului un anumit comportament, o anumită pregătire.

2. Cercetarea noastră a indicat că pentru elevii investigaţi teatrul reprezintă un mijloc important de formare culturală, aspectele psihosociologice ale teatrului constituind elemente fundamentale în opţiunea adolescenţilor liceeni pentru instituţia teatrală. Teatrul oferă diverse posibilităţi de satisfacere a unor necesităţi şi de aceea el este mai uşor de receptat, reprezentînd pentru tineri mai mult un mijloc de satisfacţii extraestetice decît estetice. Dealtfel, cercetarea a evidenţiat locul important pe care-l acordă o parte dintre liceeni laturii extraestetice a spectacolului de teatru.

Marea majoritate a elevilor investigaţi au interes pentru acest gen de activitate culturală — teatrul, concluzie care infirmă, credem noi, opinia care există atît la o parte dominantă dintre lucrătorii care activează în instituţia teatrală, cît şi la mulţi educatori. Nu este vorba de dezinteres faţă de teatru, ci de receptarea acestei forme de artă, din cauze diverse, prin intermediul altor mijloace decît instituţia teatrală.

3. Acest fapt demonstrează că e necesar ca educaţia culturală a elevilor din liceu să cuprindă şi alte aspecte privind formarea adolescenţilor, nu numai pe cele tradiţionale. Dealtfel, cercetarea a întărit unele concluzii teoretice care relevau că procesul instructiv-educativ din şcoală nu reuşeşte în suficientă măsură — la nivelul dezvoltării anatomo-fiziologice, sociale şi spirituale a adolescenţilor, pe de o parte, al dezvoltării şi diversificării continue a căilor de contact cu viaţa socială, pe de altă parte — să educe pe elevi utilizînd toate mijloacele care-i stau la dispoziţie. Accentul

pe latura verbală a procesului de transmitere a cunoştinţelor are o influenţă nu întotdeauna pozitivă asupra formării elevilor.

Dealtfel, Programul de educaţie socialistă a maselor a relevat carenţe ale învăţămîntului şi a indicat măsuri de apropiere a procesului educativ şi instructiv de problemele societăţii noastre contemporane, a relevat necesitatea modernizării învăţămîntului prin introducerea celor mai noi tehnologii didactice.

4. Cercetarea noastră a reliefat existenţa unui grup de elevi (relativ mic, totuşi, ca pondere) care frecventează în mod constant teatrul, indiferent de condiţiile specifice unei anumite perioade (cum a fost, în cazul investigat, luna în care elevii se pregăteau pentru teze). Este de subliniat însă că pentru aproape toţi adolescenţii care se încadrau în grupul amintit preocupările spirituale sînt variate, ele neaccentuîndu-se pe o anumită activitate.

5a. Procesul de cunoaştere şi de receptare a teatrului prin intermediul instituţiei teatrale de către elevi se săvîrşeşte într-un context social şi cultural, cu un profil bine conturat în cazul municipiului Bucureşti. Opţiunea adolescentului pentru vizionarea spectacolelor de teatru este dependentă de o serie de factori. Cercetarea noastră a arătat că, printre motivele care împiedică o frecventare mai susţinută a instituţiei teatrale, se numără în primul rînd timpul liber limitat de programul de învăţămînt, situaţie care relevă manifestarea unor deficienţe în modul de utilizare a timpului liber.

Şcoala nu formează şi nu dezvoltă în suficientă măsură deprinderi de folosire, valorificare a timpului liber. După părerea noastră, însuşi procesul de învăţămînt propriu-zis accentuează mai mult pe capacitatea de a memoriza şi reda verbal anumite cunoştinţe şi mai puţin pe deprinderile de a utiliza aceste cunoştinţe ; şi activitatea din timpul liber al elevilor constituie un cadru optim pentru formarea acestor deprinderi.

5b. În ansamblul factorilor care împiedică pe elevii investigaţi de noi să frecventeze teatrul, un loc important îl ocupă aspectele care privesc instituţia teatrală : calitatea repertoriului, orele de vizionare.

5c. Investigaţia concretă a infirmat opinia care este exprimată deseori atît de unele cadre didactice, cît şi de instituţiile teatrale după care nefrecventarea teatrului ar fi determinată de către expunerea excesivă la mijloacele de comunicaţii de masă. Un procent mic de elevi a indicat aceste mijloace drept motiv ce împiedică frecventarea mai susţinută a instituţiei teatrale. Concluzia arătată confirmă dealtfel cercetări făcute şi în alte ţări unde există o saturaţie în contactul cu mass-media, cercetări care au arătat că se recurge la mijloacele comunicaţiilor de masă în momentul în care în timpul liber nu i se oferă individului altceva sau cînd alţi factori îl împiedică să frecventeze alte instituţii de cultură.

6. Contactul cu teatrul este influenţat şi de o serie de variabile sociale : sexul, vîrsta, profesiunea tatălui, liceul, secţia (reală şi umanistică) pentru liceele teoretice. Cercetarea noastră a relevat, pe de o parte, că adolescenţii investigaţi constituie un grup relativ omogen şi, pe de altă

parte, diferențe importante între diverse subgrupuri de adolescenți, subgrupuri diferențiate de variabilele amintite.

Fetele manifestă un interes mai mare pentru teatru decît băieții, în preocupările lor culturale frecventarea teatrului ocupînd un loc important. Deosebiri importante între sexe apar și în ce privește motivația frecventării teatrului : la băieți predomină distracția ca motivație, iar la fete instrucția.

La liceele teoretice, elevii de la secția umanistică se detașează de ceilalți elevi. Ei au vizionat spectacole de teatru în proporție ridicată, spre deosebire de elevii de la secția reală sau cei din anul I, care nu sînt grupați în secții. „Umaniștii" frecventează teatrul mai ales pentru a se instrui, în timp ce ceilalți adolescenți arată că merg la teatru îndeosebi pentru a se distra și a vedea actorul preferat. Subiecții de la secția umanistică optează cu precădere pentru teatrul modern și psihologic, iar la restul elevilor investigați dominante sînt preferințele pentru teatrul de divertisment. Mediul sociocultural din care provine adolescentul deosebește puternic elevii în frecventarea teatrului. Ponderea cea mai mare de elevi care nu au frecventat teatrul în stagiunea amintită există la fiii de țărani și muncitori. Se constată însă la copiii ai căror părinți sînt țărani că motivează frecventarea teatrului prin „a mă instrui" și „a vedea piesa". Așadar, se evidențiază o preocupare mai susținută la acești elevi de a valorifica posibilitățile pe care le oferă spectacolul de teatru pentru acumularea unui volum mare de cunoștințe și deprinderi culturale.

Cît privește preferința pentru genul de teatru, este de remarcat opțiunea dominantă, la toate categoriile sociale, pentru teatrul de divertisment (ponderea acestuia variind totuși de la un grup social la altul).

Profesiunea tatălui influențează opțiunile culturale ale adolescenților liceeni mediat, prin intermediul altor factori. Odată cu avansarea elevului în procesele complexe ale culturii, în principal prin parcurgerea școlii, rolul profesiunii tatălui scade. Important este acum tipul de școală, modelul cultural spre care tinde adolescentul, personalitatea lui culturală.

Diferențe însemnate apar între licee. Remarcăm faptul că deosebiri apar mai ales între tipurile de liceu (teoretic și de specialitate). Elevii din liceele de specialitate frecventează în proporție mai mică teatrul decît elevii de la liceele teoretice. De asemenea, elevii de la liceele teoretice optează mai mult pentru teatrul modern, iar la elevii de la liceele de specialitate se detașează net preferințele pentru teatrul de divertisment. Analiza motivației frecventării teatrului evidențiază deosebiri de la un liceu la altul, reliefîndu-se că în fiecare școală sînt condiții specifice de desfășurare a procesului de educație culturală.

7. Datele investigației au conturat trei tipologii culturale generale ale adolescentului din liceu : a) grupul de elevi care preferă numai divertisment în toate activitățile culturale ; b) grupul de elevi care optează numai pentru aspectele elevate ale culturii ; c) grupul intermediar, la care se constată interferența de interese, preocupări și opțiuni. Acest din urmă grup cuprinde majoritatea elevilor investigați.

8. În procesul de receptare a spectacolului de teatru, se urmăresc rareori elemente intrinseci artei teatrale. De cele mai multe ori adolescenții

urmăresc satisfacerea necesităţilor lor extraestetice prin contactul cu teatrul. Atît repertoriul vizionat de elevii investigaţi, cît şi analiza răspunsurilor ce indică aspectele care sînt urmărite în timpul vizionării spectacolului de teatru arată că cei mai mulţi dintre elevi se opresc la nivelul elementar al înţelegerii teatrului, adică numai la ceea ce exprimă actorul pe scenă.

9. Interesele şi preocupările tinerilor pentru teatru sînt în strînsă legătură cu interesele şi preocupările lor pentru alte activităţi culturale. Preponderenţa preferinţelor şi a opţiunilor pentru divertisment este consecinţă a orizontului cultural şi spiritual al adolescenţilor investigaţi. S-a constatat, de exemplu, că elevii care citesc literatură de divertisment optează pentru teatrul de divertisment şi film. Elevii care optează pentru film preferă teatrul de divertisment şi literatura de divertisment. Deci există o interdependenţă între frecventarea diferitelor activităţi culturale, relaţie care reflectă orizontul cultural al adolescenţilor liceeni. Această concluzie este întărită în cazul cercetării noastre mai ales de două fapte : a) motivaţiile opţiunii pentru film ; b) structura lecturii adolescenţilor din licee.

Motivarea alegerii filmului vizează mai puţin aspectele de conţinut, de realizare artistică propriu-zisă, cît mai ales capacitatea filmului de a satisface nevoile psihologice ale vîrstei tinere, orientate însă cu precădere spre divertisment. Opţiunea pentru film se bazează în mică măsură pe criterii fundamentale de apreciere şi înţelegere proprii operei de artă.
În legătură cu lectura este de remarcat că, deşi la unele categorii de elevi (cei de la secţia umanistică, de exemplu) predomină lectura cărţilor de valoare, totuşi considerăm că nu poate fi apreciată ca mulţumitoare.

Investigaţia pe care am întreprins-o a demonstrat în mare măsură că preponderenţa preocupărilor elevilor liceeni pentru aspectele de divertisment, neglijarea conţinutului de idei al spectacolului de teatru reflectă şi nivelul de educaţie şi instrucţie filozofică. Procesul de învăţămînt nu a reuşit încă să găsească întotdeauna modalităţile optime de trecere de la caracterul informativ şi descriptiv al predării cunoştinţelor politico-filozofice la formarea de convingeri şi atitudini temeinice.

10 a. Formarea interesului pentru teatru este determinată de un ansamblu de factori. Pentru cea mai mare parte dintre elevii cuprinşi în eşantion, *lectura şi procesul de învăţămînt, orele de literatură au avut un rol decisiv în orientarea adolescenţilor spre frecventarea teatrului.*

Preocupările pentru teatru la adolescenţii şcolari nu s-au format sistematic, nu sînt rodul unei pregătiri competente, complexe şi de durată. Teatrul a fost „descoperit” de elevi prin intermediul lecturii, deci mijlocit, fapt ce confirmă aserţiunea că majoritatea elevilor apreciază teatrul prin criterii exclusiv literare şi receptează spectacolele de teatru cu mijloace proprii asimilării operei literare. Deci interesul pentru teatru nu s-a format prin contactul direct cu acesta.

10 b. Un loc relativ important îl ocupă familia în ansamblul factorilor care influenţează formarea interesului pentru teatru. Gradul de penetraţie al familiei asupra orizontului cultural al adolescentului este

dependent de nivelul cultural al familiei. Cu cît acest nivel este mai ridicat, familia are un rol important în direcţionarea preocupărilor culturale ale adolescenţilor către un gen sau altul de activitate culturală.

10c. Deşi radio-televiziunea este indicată de o proporţie mică de elevi, printre factorii de primă importanţă, totuşi ea deţine un loc însemnat în ansamblul răspunsurilor elevilor. Această concluzie arată că pentru dezvoltarea interesului pentru teatru, format de obicei prin intermediul lecturii şi al orelor de literatură, elevii s-au adresat şi altor factori, între care radio-televiziunea deţine un loc esenţial.

10.d. Investigaţia a reliefat contribuţia însemnată a procesului de învăţămînt propriu-zis (cu precădere orele de literatură) la stimularea preocupărilor culturale ale elevilor. În acelaşi timp însă, acţiunile organizate în afara procesului de învăţămînt de către şcoală şi organizaţia de tineret se plasează pe ultimul loc faţă de ceilalţi factori. Este paradoxală, aşa cum am afirmat şi în analiza datelor concrete, această situaţie a şcolii în educaţia culturală a adolescenţilor. Nu este suficientă numai predarea cunoştinţelor şi trezirea interesului pentru cultură. Este necesar ca activităţile extraşcolare să dezvolte şi să desăvîrşească acest interes.

De obicei teatrul în şcoală este o ramură a literaturii. Operele dramatice nu sînt analizate ca opere diferenţiate de poezie sau proză, ci sînt de fapt texte prezentate în dialog. Teatrul este considerat în primul rînd ca text, fără a se delimita riguros sferele celor două arte. În alte ţări s-a propus separarea teatrului de literatură pentru că numai prin teatru adolescentul poate fi educat eficient în spiritul teatrului, „a cărui valoare nu trece prin carte, ci direct asupra individului, la fel ca şi sportul" [49]. Între teatru şi literatură nu există antagonisme, ci ele sînt două arte de-sine-stătătoare. „Există un gen literar, dramaturgia ... şi există o artă, teatrul, care şi-a cîştigat de cîteva milenii independenţa în cetatea artelor; n-au cum concura şi nici cum se stînjeni reciproc. Literatura dramatică e destinată îndeobşte scenei, dar poate trăi şi autonom. Teatrul e o artă care se bizuie esenţial pe dramaturgie, dar a cărei structură se realizează şi prin alţi factori creatori, sinteza efectuîndu-se după legi proprii, în prezenţa inexorabilă a publicului" [50].

Se discută mult despre teatrul şcolar. Există acest teatru? Care e locul lui faţă de teatrul profesionist? Care e raportul său cu şcoala? Părerile în acest context sînt diverse, însă aproape toate converg către aceeaşi idee: necesitatea teatrului şcolar, ca mijloc fundamental de formare spirituală a adolescentului.

Dar teatrul şcolar nu este o simplă completare pedagogică a literaturii. El este o formă de teatru eliberată de orice influenţă didacticistă (nu didactică!).

[49] P. Voltz, *Denoncer les illusions*, în Cahiers pédagogiques, 36, nr. 94, 1970, p. 30.

[50] Valentin Silvestru, *Prezenţa teatrului*, capitolul „Originalitatea culturii teatrale româneşti", Bucureşti, Edit. Meridiane, 1968, p. 73–74.

Teatrul școlar este în primul rînd teatru, adică o formă mai adaptată intereselor și nevoilor specifice ale adolescenților.

O viziune îngustă, dogmatică despre ceea ce trebuie să fie teatrul școlar s-a încetățenit atît în rîndul unor cadre din învățămînt, cît și la unii oameni de teatru. „Asupra teatrului școlar, de multă vreme și în multe locuri apasă prejudecăți și ostilități stăruitoare, parte din acestea în numele unor principii estetizante, cele mai multe însă dintr-o anumită tendință modernizantă de a se pune sub stigmat «didacticist» serii întregi din lucrările privind școala, activitatea educațională, metoda pedagogică, instrucția sistematică" [51].

Teatrul școlar are ca menire esențială cultivarea imaginației adolescentului. Acest tip de teatru nu este nici o prelungire a procesului de învățămînt, dar nici o ramură a teatrului profesionist. Teatrul școlar în ce privește creația are ca model teatrul profesionist, însă folosindu-se în realizarea spectacolelor de metode și procedee proprii, care au ca scop esențial inițierea elevilor în domeniul complex al expresiei artistice. Așadar, teatrul școlar nu are ca țel formarea de profesioniști, ci este un mijloc de educare și instrucție a elevilor prin teatru pentru teatru.

Teatrul școlar reprezintă de fapt o formă și un domeniu important al culturii specifice tineretului.

11. Elevii investigați au apreciat ca nesatisfăcătoare acțiunile inițiate de școală pentru formarea deprinderilor culturale la adolescenți. Nu s-a reușit să se realizeze o unitate deplină între procesul de învățămînt propriu-zis și activitățile organizate de școală în afara acestui proces. Una din cauzele care determină existența acestei neconcordanțe stă în tendința de a organiza asemenea activități extrașcolare cu metode și procedee folosite în procesul de predare a cunoștințelor, neglijîndu-se o premisă fundamentală: participarea activă, nemijlocită a elevului, manifestîndu-se ca subiect al acțiunii educative, ca inițiator și organizator, conștientizîndu-se rolul său în autoformare și educație. Dealtfel, o asemenea neconcordanță a fost sesizată și în cadrul altor cercetări românești: „Elevii dovedesc o diversitate mare de interese și pasiuni. Unii sînt preocupați de problemele științei, tehnicii etc., alții de literatură, artă, muzică, film, sport, dans, turism, filatelie. Formele folosite de școală nu acoperă însă decît o mică parte din această sferă și în cadrul unei baze materiale relativ limitate și insuficient utilizate" [52].

Formarea și desăvîrșirea deprinderilor culturale presupun mai mult ca orice altă activitate educativă premisa arătată mai sus. Opțiunea

[51] Ion Zamfirescu, *Cu privire la publicul contemporan de teatru*, în Viitorul social nr. 1 1972, p. 210.

[52] I. Aluaș, V. Degan, A. Mihu, R. Morar, Tr. Rotariu, A. Stoica, *Contribuții la cunoașterea profilului spiritual al liceenilor*, în *Tineretul — factor de schimbare*, Centrul de cercetări pentru problemele tineretului, București, 1970, p. 200.

elevului pentru o activitate culturală este reflexul convingerii sale că o asemenea activitate răspunde nevoilor și aspirațiilor sale.

12. Datele referitoare la modalitatea de frecventare a teatrelor, la orele de vizionare a spectacolelor, la teatrele preferate din București evidențiază o anumită neconcordanță între situația reală în care se săvîrșește relația elevilor cu teatrul și modalitățile în care doresc adolescenții să se realizeze această relație.

Se constată mai ales faptul că factorii educativi din școală, instituția teatrală, familia nu cunosc în suficientă măsură dorințele și opiniile tinerilor cu privire la organizarea vieții teatrale, nu cunosc dacă desfășurarea activității din teatre corespunde așteptărilor și nevoilor adolescenților, particularităților psihologice și sociale ale vîrstei tinere.

Deși concluziile reieșite din analiza datelor investigației concrete reflectă o situație a unui moment (cel în care a avut loc cercetarea), a unui grup social particular (elevi liceeni din capitală), totuși ele sugerează educatorilor din școli și din cadrul organizației de tineret, lucrătorilor din instituțiile de teatru și ai altor foruri culturale că formarea tînărului spectator este o dimensiune fundamentală a întregii activități culturale. Educarea și formarea publicului tînăr constituie un proces permanent, sistematic, realizat într-un cadru organizat și competent. Se impune cu evidență rolul important pe care-l are animatorul cultural în inițierea tinerilor în resorturile intime ale fenomenului de cultură.

De aceea este necesar să se realizeze un sistem unitar de educație artistică, atît pe verticală (continuitate între nivelurile școlare), cît și pe orizontală (concordanță între toți factorii educativi). Premisa unui asemenea sistem o constituie modelul prospectiv de personalitate pe care societatea noastră socialistă își propune să-l dezvolte în perspectiva evoluției sale. Din această premisă decurge principiul fundamental de acțiune: educarea tînărului ca subiect în procesul însușirii valorilor culturale, educație care presupune cunoașterea profilului, a experienței estetice, a motivării și opțiunilor, a deprinderilor culturale și crearea cadrului de manifestare a generației tinere nu numai ca spectator, ci și ca participant activ la activități culturale.

TINERETUL ȘI LUMEA DE MÎINE

Frecventarea teatrului de către adolescenții liceeni. Genul de piesă preferat. Căi și mijloace de formare a interesului pentru teatru. Modalitatea de frecventare a teatrului. Teatre preferate și motivația preferințelor. Interesul pentru teatru în relație cu filmul și lectura. Motivele frecventării teatrului. Corelarea factorilor care influențează interesul pentru teatru cu motivația frecventării teatrului. Motivarea interesului pentru lectură. Biblioteca personală, biblioteca familiei. Frecventarea bibliotecii școlare și a bibliotecii publice. Alegerea cărților. Surse de procurare. Extragerea notelor de lectură. Volumul lecturii. Parteneri de discuție asupra cărților citite. Ierarhia preferințelor pentru carte. Autorii preferați de adolescenți. Reviste și ziare citite de adolescenți.

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA